א. אלס א הקדמה כלליה (אן אלגעמיינע איינפירונג) צום פארבריינגען, אע"פ אז ס'דאס זיך בערעדט וועגן דערויף כערערע באל, אבער בא יעדער באל דארף דאס זיין כדי דערבאנעו נאך אמאל, און וויסן, ווי קומט דאס אז מ'נעמט צו צייט בא אזוי פיל איידן, וועגן א ענין און א פאסירונג און א זאך וואס האט געטראפן מיט טויזנטער יארן צוריק.

ובפרט נאך אז מ'פארבינדט דאס מיטן חיוב אז בפורים דארף זיין א ענין של שמחה, און כדי ס'זאל זיין א שמחה בפורים, איז דאס (ווי ער זאגט אין דער מגילה) דווקא אז מ'קלייבט זיך צוזאמען "משפחה ומשפחה" (אסתר ט, כח) וואס דערפון לערנט מען אפ אויך אויף אנדערע ענינים של שמחה, אז דאס איז דוקא אויב דאס איז מיט מערערע מענטשן (ניט ביחידות), במילא איז דערפון פארשטאנדיק אז ס'דארף זיין ברוב עם, וכל הכרבה הרי זה משובח.

אבער אעפ"כ דארף מען דאך האבן א ביאור כדי צו פארשטיין מיפער, און דער עיקר - וויבאלד אז תורה זאגט אז המעשה הוא העיקר (אבות א, יז), - וואס קומט דערפון ארויס בהנוגע למעשה בפועל.

אה"נ אז ס'קומט טאקע ארויס א מצוה פון מקרא מגילה, משלוח מנות, מתנות לאביונים. כיט שאר ענינים וואס זיינען פארבונדן כיט פורים, אבער לכאורה קען כען דאך טאן די ענינים אן אפגעבען צייט אויף זכרון חורבות.

ווי ער איז כדגיש אין די מגילה בכיוחד "היכים האלו נזכרים - אין דעם כאס וואס דער זכרון איז ווי ס'דארף צו זיין איז אין דערויף זיינגט אפ גלייך דער הכרח הפסוק - ונעשים (אסתר שם), ווי ס'זעהט דאס אויך בכורח אז וואס בעצער דער זכרון איז, זייגט אלץ בצארייך ווערנאך דער נעשים.

און בפרט נאר אויב די שמחה פארצייט זיך אין דער נאכט ווי כנהג ישראל תורה היא אז סעודה פורים, און עד"ז די התוועדות פוריס. כאכט כען דאס נאך דערויף וואס ס'האט טוין בקיים געווען דעם נעשים פון ענינו פוריס, כיי מקרא מגילה, כיי אמירה על הניסים - אויך בנגדי, אאכו"כ משלוח מנות ומתנות לאביונים, און אעפ"כ גיט כען אפ דערנאך צייט אויף א שמחה ביז אז די שמחה איז אין אן אופן פון עד דלא ידע - חייב אינים לבסוכי בפוריא עד דלא ידע (מגילה ז,ב).

און כאכור אז מנהג ישראל איז אז דאס וועלט געטאן ביום הפורים לאחרי הצות, ולאחרי תפלת מנחה, און ווי דער מנהג איז בפועל אז כ'צייט דאס אריין אין דעם טאג שלאח"ז - שושן פורים [און אין ירושלים עיה"ק - במיוחד אין ירושלים העהיקה, ועד"ז אין ערים מוקפיס חומה מימות יהושע בן נון - בחמשה עשר, וואס דערפון איז אויך פארשטאנדיק בהנוגע לשמחה שבחמשה עשר, אז דאס וועלט נמשך אין דעם טאג שלאח"ז], וואס דאס קען דאך ניט איינווירקן אויף די ענינים וואס ער האט געטאן פון פריער, די השפעה דערפון קען ערשט זיין אויף מכאן ולהבא.

איז אויף דערויף דא די הוראה כללית ווי געדעדט דעם אפטייטש פון בעש"ט (כש"ט הוספות כד, א) אויף דעם וואס די גמרא (מגילה יז, א) זאגט הקורא את המגילה למפרע לא יצא, וואס אע"פ וואס דער פירוש פסוק איז דערויף איז אז ער ליינט די מגילה למפרע - כסופה להחילתה, האט דאך דער ענין געקאנט שטיין אין פארשידענע לכונות, איז בשעת כ'קלייבט אויס דער לשון "למפרע", איז דא אין דערויף אויך א רמז אויף א צווייטן

- ענין -

ענין - א צוזייטן אפטייסש אין למפרע, אז ער לייענט די מגילה אין אן אופן אז דאס איז געווען אמאל - א ענין פון עבר.

און דער פירוש אין דערויף איז, אז ווען איז כען מקיים אוז מ'איז יוצא דעם ענין פון קריאת המגילה - וואס דערפון איז פארשטאנדיק בהנוגע צו כל ענייני פורים - איז דאס דווקא אויב ער לייענט דאס - און לערנט דאס, און פארסיפט זיך אין דערויף - ניט למפרע, וואס למפרע מיינט אז ער באטראכט דאס אז דאס איז א זאך וואס האט געטראפען מיט א צווייטן אידן; מיט אנדערע אידן; און מיט אסאך דורות פאר איכ: און אין אן אנדער מדינה וכו', איז אויב ער לייענט די מגילה אין אזא אופן, איז דעמאלט לא יצא, ער האט ניט יוצא געווען דעם ענין פון קריאת המגילה - ועד"ז שאר ענייני פורים - בכלליכות.

נאר דאס דארף זיין אין אן אופן אז דאס איז פרשה אשר קרהו, ער דארף דאס ליינען, און לערנען, און אריינטראכטן זיך אין דעם. אז דאס האט געטראפן מיט אים, און דאס טרעפט זיך כיכ אים ניט נאר בימים ההם, נאר אויך בזמן הזה - בימים אלו.

און דעמולט אז ער טראכט זיך אריין על הסדר אין דעם ענין וואס ס'האט געקאנט זיין רח"ל און דערנאך קומט ער צו דעם סיפור וואס ער לייענט אין דער מגילה - די הצלה גדולה, ביז אין אן אופן פון "ונהפוך הוא" (אסתר ט, א),

און דערנאך קומט ער אויך צו דער ידיעה אז וואס האט אויפגעטאן די הצלה וכו', איז דאס דורך דערויף וואס "כרדכי לא יכרע ולא ישתחוה" (אסתר ג, ב), און דערנאך האט כען געזאגט "הגידו נו את עם מרדכי" (שם ו), אז יעדער איד, און אלע אידן, זיינען דער פאלק פון מרדכי, און פירן זיך ווי מרדכי פירט זיך, אז לא יכרע ולא ישתחוה, וואס דאס האט געבראכן המן'ען צו זאגן "כל זה איננו שוה לי" (אסתר ה, יג), אז אלע ענינים וואס ער האט געהאט אין גדלוה, פארנעכט דאס ביי אים ניט קיין ארט, און ס'איז אין גאנצן ניט צו פארגלייכן, דערמיט ווען ער דערזעט אז מרדכי - און דערפון פארשטייט ער אויך אויף עם כרדכי - לא יכרע ולא ישתחוה, און דאס האט אויך געבראכן גזירה המן.

איז דורך דערויף געווארן ניט נאר ביטול הגזירה, נאר אויך דער ונהפוך הוא, אז "נפל פחדם" (אסתר ט, ב), ביז וואנעט אז "רבים מעמי הארץ מתיהדים" (שם ח, יז), און שמעו פון מרדכי כיכ זיין הנהגה - הולך בכל המדינות (אסתר ט, ד).

איז אט דעמולט אז ער באטראכט דאס אז דאס איז ניט למפרע - אין עבר, נאר דאס איז א זאך וואס האט מיט אים געטראפען בימים אלו, איז אט דעמולט פארשטאנדיק אז ער דארף ניט האבן קיין הסברה אז כאטש אפי' ער האט שוין געלייענט די מגילה, און געגעבען משלוח מנות ומתנות לאביונים, און געפראווען א טייל פון סעודת פורים, איז לשמחה מה זו עושה - דאס איז א שאלה אויב דאס איז אן ענין וואס ער טראכט וועגן א זאך וואס ס'האט געטראפן מיט אן אנדערן, ובפרט נאך מיט כמה דורות לפנ"ז, ובמקום אחר, אבער בשעת דאס האט מיט אים געטראפען י"ד אדר ה' אלפים תשל"ו, דארף ער ניט האבן קיין הסברה אז אויך נאך כסלוה מנות, און נאך מתנות לאביונים, עאכו"כ נאך כקרא כגילה, פונדעסטוועגי שכייט ער אין א שמחה גדולה, וואס ס'איז ערשט געווארן דער "ונהפוך הוא", ביז איז אן אופן פון "אורה ושמחה וששון ויקר".

- און -

און דאס איז אויך א התחזקות מיוחדה, וויבאלד אז דער ענין פון "לא יכרע ולא ישתחוה", קען מהפך זיין א גזירה וואס איז געווען נכתב ונחתם בטבעת המלך, ובפרט נאך ווי ער דערציילט אין מדרש אז ס'איז אויך געווען נכתב ונחתם בטבעת פון מלכו של עולם, ס'איז שוין געווען א גזר דין וואס ער איז געווען נחתם בטיט (אסה"ר ז, יח), אע"פ אז דאס איז נאר בטיט, אבער עכ"פ איז דאס שוין געווען ניט נאר נכתב נאר אויך נחתם, איז די תנועה פון א אידן אז "לא יכרע ולא ישתחוה" - דאס וואס איין איד באווייזט דעם ביישפיל, פועל'ס ער דערנאך אז דאס קומט אן צו אלע אידן "מנער ועד זקן טף ונשים", און דאס ברעכט די אלע וואס זיי זיינען ניט גוטע פריינט פאר אידן, עאכו"כ די וואס זיינען שונאים פון אידן, און דאס איז מבטל כל הגזירות, אפי' אט די גזירה וואס איז געווען אן ארט כביכול צו זאגן אז ס'האט אן ארט עכ"פ בחותם של טיט, איז אט די הנועה פון א אידן אז לא יכרע ולא ישתחוה, איז דאס כבטל, און ניט נאר מבטל, נאר "לפום צערא אגרא" (אבות ה, כא), אז ס'ווערט נהפך לשמחה וליום טוב, ביז אין אן אופן פון "אורה ושמחה וששון ויקר".

און כדי די שמחה זאל זיין בשלימותה, ווייל ער דאך וויסן און זיין זיכער, אז ניט נאר אז ער פילט אזוי, נאר אזוי פילן אויך זיינע קינדער, און אז אזוי וועט דאס זיין בא די קינדער אפי' וועלן זיי וועלן ארויס פון זיין השפעה, און ווערען זעלבסטשטענדיק, איז מען אים מבטיח אז "וזכרם לא יסוף מזרעם" (אסתר ט, כח), אז אזוי וועט אויך זיין בא די קינדער און קינד'ס קינדער, עד סוף כל הדורות, איז דעמולט ווערט די שמחה בשלימותה.

און אויך בהנוגע למעשה, נעמט ער מיט פון פורים דעם ענין פון "לא יכרע ולא ישתחוה", אז אפי' אז מ'זאגט אים אז דאס איז אן ענין ניט נאר מנהג המדינה, נאר דבר המלך פון המלך אחשוורוש, וואס ער איז מושל בכיפה (מגילה יא, א), איז וויבאלד אז דאס רירט אן אן ענין פון שו"ע, איז אט דעמולט איז דער גאנצער ציווי און דבר המלך פון דעם מושל בכיפה, איז דאס אים לגמרי ניט נוגע, און ער פירט זיך ווי א איד דארף זיך פירן.

און דאס איז ניט נאר בא זיך אין דער היים, אין זיינע ד' אמות, ניט נאר אין זיין חצר וברחוב שלו, נאר ער פירט זיך אזוי בשער המלך, פון דעם מלך וואס האט געזאגט אז ס'דארף זיין כורעים ומשתחווים להמן.

און אט דאס פועל'ט אז "שמעו הולך בכל המדינות", אומעטום דערהערט מען אז אזוי פירט זיך עם מרדכי, ווארום זיי גייען אין די פוס-טריט, און אין די הנהגה והדרכה וואס מרדכי האט פאר זיי דורך געטראטען, וואס מרדכי איז דאך געווען פון די סנהדרין, וואס זיין הנהגה איז געווען על יסוד פון די סביכה וואס ער איז געווען סכוך איש כפי איש עד כשה רבינו, וואס קיבל הורה מסיני, און מסרה צו אלע דורות.

און דאס פועל'ט אט די הנהגה פון "אורה זו תורה ושמחה זה יו"ט" - אידישע יבים טובים - "וששון זו ברית ויקר אלו תפילין" (מגילה טז, ב), וואס הוקשה כל התורה כולה לתפילין (קידושין לה, א), אלע מצוות זיינען צוגעגליכן צו תפילין, ווארום זיי זיינען נכלל אין דער מצוה פון תפילין, און דאס איז כמשיך אז כן תהי' לנו, אז וויבאלד אז בא אונז איז דאס ניט קיין למפרע, נאר דער גאנצער ענין האט מען געלערנט און זיך אריינגעטראכט, און איבערגעלערנט, בזמן הזה ובימים אלו, וועט

אויך זיין "דער אורה ושמחה וששון ויקר" כפירוש חז"ל, און דאס וועט אויך ממשיך זיין דער "אורה ושמחה וששון ויקר" כפשוטו, למטה מעשרה טפחים.

אז ס'זאל זיין א שנה של שמחה, און א שנה של שמחה גדולה ביותר, און מיסמך גאולה לגאולה - פון דער גאולה פון אלע גזירות וואס ווערן בטל אין די לעצטע טעג פון גלות, וועט מען בקרוב זוכה זיין צו די גאולה האמיתית והשלימה ע"י כשיח צדקנו, ויוליכינו קוממיות לארצינו, ובקרוב ממש.

ב. ס'איז דא אזוינע וואס פרעגן, אז אכח טאקע ס'שטייט אין ספרים אז דער בעש"ט האט אזוי געטייטשט דעם פירוש אין הקורא את המגילה למפרע, אבער מ'דארף פארשטיין וואס פאר א סייכות האט דאס צום פי' הפשוט?

ובפרט אז דאס איז דאך א הלכה, איז דאך דאס נוגע לדין, וואס הקורא את המגילה למפרע איז דער טייטש אז ער לייענט די מגילה מסופה להחילה, איז ווי קען מען אריין שטעלן אין דערויף א פירוש וואס האט אין גאנצן ניט קיין שייכות לכאו', וכנ"ל אז דאס איז דאך נוגע אין הלכה, איז בשעה מ'לערנט דאס לויט הורה הבעש"ט, במילא אז כ'וויל ארויסנעמען א הוראה אין הנהגה, ביז אין א מנהג ישראל הורה היא, וואס דאס ווערט אויך א הלכה, איז דאס א הלכה וואס לכאורה האט זי ניט קיין קשר און קיין שייכות צו די הלכה וואס מ'לערנט אין די כתנה בפשטות, וואס דאס איז א דין וואס ווערט א יסוד צום דין ווי ער שטייט אין שו"ע (או"ח סהר"צ ס"ו) בפשטות?

די קושיא ווערט נאך שטארקער לויט ווי ס'איז ערקלערט בכ"מ, אז נוסף וואס מ'לערנט תורה בפשטות, ווערט די הורה נדרש אין אלע אופנים (ווי די ר"ת) פון פרד"ס, און פונקט ווי כ'לערנט די הורה כפשוטו, איז אויך דא ווי הורה ווערט געלערנט ע"ד הרמז, און ווי די הורה ווערט געלערנט ע"ד הדרוש, און ווי די הורה ווערט געלערנט ע"ד הסוד, און די אלע דרכים - אופנים - פון ליכוד התורה זיינען בעגעבען געוואלן למשה מסיני, בשעה כ'האט אים געגעבען די תורה בפירושה, איז דאך דערפון פארשטאנדיק אז די זעלבע שטארקייט און וויכטיקייט און אמת'קייט ווי ס'האט דער ליכוד התורה לויט דעם פשט, די זעלבע זאך דארף דאס אויך זיין אין דעם ליכוד ע"ד הרמז וכו', כ'איז בער ניט אז דער סדר דארף זיין אז לכל לראש הויבט זיך אן דער ליכוד התורה לויט דעם פשט פון פרד"ס, ואח"כ דאס איז דער אנהויב - ע"ד הפשט, און דערנאך די העכערע אופני ליכוד, ביז דעם ליכוד ע"ד הסוד.

און ווי כ'זאגט דאס אויך במוסכ בפכטוה, אז אפי' די וואס האבן געלערנט און לערנען ע"ד הסוד, איז דער סדר געווען אז פריער האט מען געלערנט משהתינוק מתחיל לדבר אביו מלמדו הורה - ע"ד הפשט, און ערשט דערנאך במשך הזמן קומט מען צו ליכוד ע"ד הסוד.

וויבאלד אבער אז דאס זיינען שלבים אין ליכוד התורה איז דאך פארשטאנדיק אז ס'קען ניט זיין אז כ'זאל זיין א מתירה צוויקן זיי, און ס'קען ניט זיין אז כ'זאל זיין פארשידענע אופנים בהנוגע צו די אמת'קייט פון דער זאך.

נאך מערער: וויבאלד אז דאס קומט אלס שלבים פון איין אופן צו דעם צווייטן, איז דאך פארשטאנדיק אז ס'איז ניט פיר באזונדערע אופנים, נאר כ'קומט פון איין אופן הליכוד צו דעם צווייטן אופן הליכוד.

- וואס -

וואס דאס וועלט נאך מער קלאר לויט דעם ביאור פון דעם האריז"ל (נסמן בלקו"ש יתרו ש.ז. הערה 43) אז די ד' אופנים פון לימוד התורה זיינען כנגד די ד' עולמות אצילות בריאה יצירה עשי', וואס דער סדר פון די עולמות איז דאך אז פון אצילות וועלט נכסך בריאה, און ס'קען ניט זיין אן ענין אין בריאה סיידן ער איז פריער דא אין עולם האצילות, און פון עולם הבריאה קומט דאס אראפ אין עולם היצירה. ביז אין עולם העשי'.

איז דאך ניט נאר אז דאס איז ניט קיין פיר באזונדערע זאכן, און ס'קען ניט זיין קיין סתירה צווישן זיי, נאר אדרבא, דער פשט וועלט נשתלשל און קומט ארויס אין דעם אופן, דערפאר וואס אזוי איז דאס אין דעם לימוד ע"ז הרמז, וע"ד הדרוש, וע"ד הסוד, נאר וויבאלד אז א מענטש - א בן אדם - דארף דאך לערנען מן הקל אל הכבד, קען ער ניט אנהויבן לערנען ווי תורה איז געגעבען געווארן - מלמעלה למטה, פריער אין פנימיות און דערנאך אין פשט, נאר ער דארף לערנען ווי דער לימוד איז כלמטלמ"ע, פריער נעמט ער די לבושים - דעם דרך פון פשט, און דערפון קומט ער דערנאך צו רמז און דרוש און סוד.

וואס דערפון איז פארשטאנדיק אז די צוויי פירושים אין למפרע, איז ניט נאר אז דאס איז ניט קיין סתירה, אפי' ניט צוויי באזונדערע זאכן, נאר איינע קומט ארויס פון די צווייטע:

וואס איז דער חילוק בפשטות אז ער לייענט און לערנט דעם סיפור פון פורים ווי דאס איז א זאך וואס האט געטראפען אמאל, אדער אז דאס איז א זאך וואס האט געטראפען מיט אים בזמן הזה, איז דער חילוק ע"ד הפשט נאר א פשוט'ער, בשעת ער לערנט דעם ענין אז דאס האט געטראפען ניט אים, איז ווי אזוי טרעפט זיך אזא מין זאך, דארף פריער זיין "ויהי בימי אחשורוש", און דערנאך קומט ארויס א פסוק נאך א פסוק, ביז דער לעצטער פסוק פון דער מגילה, אבער בשעת ער לערנט דאס אלס א זאך וואס האט געטראפען בעבר - אמאל, הויבט ער אן דערמאנען זיך זכרונות, דערציילן וואס ס'האט געטראפען בעבר, איז די ערשטע זאך וועט ער טרעפט אין זכרון, איז דאס ניט די <u>התחלה</u> פון די מגילה - ויהי בימי אחשורוש, נאר די ערשטע זאך אין וועלכע ער דערמאנט זיך און טרעפט אן, איז דאס די יארן וואס דעמולט איז געווען "וישם המלך אחשורוש מס על הארץ ואיי הים" (אסתר י, א), - דאס וואס ס'איז געווען צום <u>לעצטן</u> אין דער מגילה, וואס ער לעבט דאס איבער ווי א זכרון פון <u>אמאל</u>, איז דער ערשטער זכרון וואס ער טרעפט איז דאס "וישם המלך אחשורוש מס על הארץ ואיי הים" - דאס וואס ס'איז געווען די לעצטע זאך, דערנאך גייט ער א ביסל ווייטער אין עבר, טרעפט ער ווי אזוי "ותכתוב אסתר המלכה בת אביחיל ומרדכי היהודי" (שם ט, כט), דערנאך גייט ער נאך ווייטער, טרעפט ער אין משך הזמנים די אגרת הפורים השניה, דערנאך די ערשטע אגרת הפורים, און דערנאך די ביטול הגזירה, און דערנאך די גזירה, ביז ער קומט צו ויהי בימי אחשורוש.

ד.ה. אז אויב ער לייענט די מגילה למפרע כפי' הבעש"ט, אז ער לעבט איבער דעם ענין המגילה ווי א זכרון אין עבר, אט דעמולט אז ס'הייסט אים דאס ליינען, איז ווי דארף ער דאס ליינען, איז די ערשטע זאך וואס ער לייענט, און לערנט איז דאס דער לעצטער פסוק פון מגילה, און דערנאך איין פסוק פאר דעם לעצטן פסוק, ביז אז ער קומט צו דעם ערשטן פסוק פון מגילה. אבער בשעת ער לערנט דאס און לעבט דאס איבער אז דאס האט מיט אים געטראפן, קען ער ניט אנהויבן פון "והכתוב אסתר

- המלכה -

המלכה בת אביחיל", וואורום דאס איז א מסובב וואס קומט ערשט ארויס נאך כמה סיבות והשתלשלות המאורעות, אט דעמולט לעבט ער דאס איבער - און אזוי לייענט ער און לערנט די מגילה - אין אן אופן אז די ערשטע התחלה איז "ויהי בימי אחשורוש", און דערנאך קומט ארויס די אלע פסוקים, ביז דעם לעצטן פסוק פון דער מגילה.

וואס דא זעהט מען אז דאס איז ניט צוויי באזונדערע פירושים, און ס'איז ניט קיין רכזים, און א פיינער דרוש וכו', נאר ס'איז פארבונדן איינע מיט די צווייטע, און ס'קען ניט זיין באופן אחר, אז אויב ער לערנט דאס אלץ תורת אמת, במילא דארף דאס זיין פרשת אשר קרהו - וואס ס'האט געטראפען מיט אים, (כפי' הבעש"ט) מוז ער אויך ליינען די מגילה על הסדר פריער ויהי ביכי אחשורוש וכו' - כהחילהה לסופה (כפי' הפשוט). אבער אויב ער לעבט דאס איבער למפרע, - ווי א זאך וואס האט אמאל געטראפען (כפי' הבעש"ט), איז אט דעמולט דארף ער דאך דערציילן לויט ווי ער דערמאנט זיך אויף דעם (וואורום ער טאר דאך ניט זאגן א ענין של שקר), אט דעמולט דארף ער ליינען פריער דעם לעצטן פסוק, וואס איז דעם דערמאנט ער זיך צום אלעם ערשטען, ביז ער וועט קומען צום ערשטן פסוק - מסופה לתחילתה (כפי' הפשוט).

מ'וויל דאך פון יעדער זאך ארויסנעמען אן ענין וואס קומט אראפ להלכה לפועל, איז די נפ"כ איז בשעה כ'זעהט א כסובב, קען כען ניט זיין זיכער וואס איז געווען זיין סיבה, וואורום ס'קען זיין כמה סיבות וואס האבן געבראכט צום זעלבען מסובב. איז אז ער זעהט א מעכד ומצב אז מרדכי שמעו הולך בכל הכדינות, וווייסט ער ניט פארוואס דאס איז, ס'קאן זיין דערפאר וואס מרדכי איז געווען א גרויסער מענטש, א גרויסער ת"ח, און ס'קען זיין אז דער טעם איז וואס מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה, וואורום ער האט נאר דעם מסובב אז נפל פחד מרדכי עליהם, און שמעו הולך בכל המדינות, ער האט נאך אבער ניט בעלייענט די סיבה (די פסוקים וואס דארטן וועט דערציילט די סיבה) וואס ס'האט דערצו געבראכט, במילא איז דער אופן הקריאה וועט בא אים ניט ארויסבריינגען גלייך די תנועה פון לא יכרע ולא ישתחוה, וואורום ער איז ניט זיכער פארוואס איז געווארן דער שמעו הולך בכל המדינות.

עד"ז אז ער דערזעהט אז "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר", איז אויב ער לייענט דאס למפדע - דעם סיפור פאר דעם סיפור שלפנ"ז, קען ער טראכטן אז דאס איז דערפאר וואס אידן זיינען געווען גרויסע פאליטיקער, און זיי האבען געהאט פארבינדונגען אין שושן הבירה, זיי האבען געהאט גוטע מסחרים, האבען זיי געהאט א סאך געלט, האט מען זיך געמוזט רעכענען מיט זיי, און דערפאר איז "ליהודים היתה ושמחה וששון ויקר", אבער בשעת ער לייענט און לערנט די מגילה על הסדר, אט דעמולט זעהט ער אז דאס האט זיך אנגעהויבן מיט א גזירה "מנער וזקן טף ונשים ביום אחד" (אסתר ג, יג), און בשעת ס'איז געווען דער "לא יכרע ולא ישתחוה" האט דאס געפועל'ט אז "ליהודים היתה אורה ושמחה", דעמולט קען בא אים ניט זיין קיין ספק וואס איז געווען די סיבה וכו'.

וכמבואר בכמה ענינים ובכמה שטחים אז בשעת מ'האט א כסובב; א תוצאה; א סך-הכל, קען מען ניט זיין זיכער וואס איז געווען די השתלשלות הדברים וואס האבן געבראכט צו דעם ס"ה, און ווי גערעדט אמאל בארוכה אן איינפאכן ביישפיל, אז בשעה כ'האט א כספר פון שנים אדער אפי' א כספר פון אחד אלס א ס"ה, קען מען ניט וויסן דורך וואס איז ער געקומען צו דעם כספר, וואורום כספר אחד קען זיין אז דאס איז די ההלה מיטן

- סוף, -

הנחת הת' בלתי מוגה

כוף, און ס׳קען זיין אז ס׳איז געווארן דערפון וואס פריער איז געווען צוויי און מ׳האט אראפ געגומען איינס, ועד"ז בכו"כ אופנים, בשעה אבער מ׳זאגט איס אז ער האט צוויי, און כ׳דארף אראפנעמען איינס, איז קיין ספק ניט וואס דער מסובב וועט זיין.

ועד"ז איז דער לימוד בהנוגע אלינו, אז אידן געפינען זיך אין א כדינה וואס זיי האבען א חופש אמיתי, און זיי קענען לערנען תורה און מקיים זיין מצוות אן קיינע הגבלות און אן קיינע כדידות, ואדרבא ס׳קען באר זיין פארבונדן מיט טוב כפשוטו אין ענייני עוה"ז, אט דעמולט קומט צוגיין תורת חיים - הוראה בחיים, און זאגט א אידן אז פארוואס איז דא דער "גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו" (בחוקותי כו, ד), איז דאס פארבונדן דערמיט וואס "בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם" (שם ג).

האט אבער דער יצה"ר אן ארט אויף צו כענה׳ען אז פארוואס האט ער אזא כין מעמד וכצב וואס ער האט ניט קיין הגבלות, און ער קען טאן וואס בא אים קומט אויס, איז דאס דערפאר וואס "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" (דברים ח, יז), אבעד בשעה ער לייענט און לערנט די מגילה ניט למפרע, ועד"ז די מגילה פון דברי ימי ישראל - פון אידישע הסטורי׳ (ווי זיי רופן דאס אן), ניט אין אן אופן פון למפרע וואס למפרע מיינט אז ער נעמט דעם מעמד ומצב ווי דאס איז איצטער, וואס אט דעמולט קען ער זאגן בלשון הרכב"ם (פ"א מהל׳ תענית ה"ג) "מקרה נקרה", אז ס׳האט געטראפען, ניט אז דאס איז בעוועז א זאך כצד "אצבע אלוקים היא" (וארא ח, טו) - "וירא ישראל את היד הגדולה" (בשלח יד, לא), נאר כאמור "כוחי ועוצם ידי", און אז כ׳ברייגט אים דאיות און הוכחות וכו׳, טענה׳ט ער עכ"פ עכלך בגמ׳ ספק, א ספק בלייבט בא אים, אפי׳ אז מ׳ברייגט אים דאיות אז דער ספק איז קיין ספק ניט. טענה׳ט ער "קרן בדרך", התפעלות זאל איך דערפון האבן? דאס איז א זאך וואס האט אמאל געטראפען, ער איז דערביי ניט געווען, און ווייסט ניט ווי אזוי און וואס וכו׳, מ׳באווייזט אים דאיות מיט שכל, אבער התפעלות זאל דערפון זיין, ניין, איז ער ניט אין א התפעלות.

אבער בשעה ער גיט א קוק דעם טיפור ווי ער איז על הסדר, ניט לכפרע, און זהט אז די אידן וואס געפינען זיך במדינה זו זיינען דובם ככולם געקומען מעבר לים, נאר ס׳איז דא אזוינע וואס זיי אליין זיינען געקומען, און ס׳איז דא אזוינע וואס דאס איז בניהם, אדער בני בניהם, דער צווייטער דור, דער דריטער דור, אדער דער פערטער דור, אבער ס׳איז ניטא קיין איד וואס ער איז דא געבארן געווארן דורי דורות, מ׳וויים ווען אידן האבן אנגעהויבן קומען אין דעם חלק כדור הארץ, און מ׳וויים פון וואנעט זיי זיינען געקומען, איז בשעה ער לערנט די מגילה על הסדר, זעט ער אז מ׳איז געקומען פון אן ארט און פון א מעמד ומצב וואס ס׳איז ניט געווען קיין הרחבה, און כ׳איז ניט געווען אט די אלע ענינים וואס א איד האט איצטער לרשותו, און דאס גופא וואס ער איז געקומען, און מ׳האט איס אריין געלאזן, און בעגעבן די אלע מעגלעכקייטן, איז אין דרך הטבע איז דאס זייער שווער צו ערקלערן.

עאכו"כ אז ער פרעגט זיך נאך בא דעם זיידן וואס איז בעקומען אהערצו, און דער זיידע דערציילט אים בפרטיות, זהט ער כמה ענינים פון השגח"פ, אפי׳ ענינים פון ניסים, וואס האט געטראפן כיט זיין זיידן, מיט זיין באבען, ארער מיט זיין פאטער, און כיט זיין מוטער, און אט דעמולט דארף ער ניט האבען קיין הוכחה אז ס׳איז ניט כוחי

- ועוצם -

ועוצם ידי - כוחי ועוצם ידי וואלט ניט געבראכט דעם זיידן פון א מעמד ומצב ווי ס'איז געווען אין ימי הביניים, אדער א מעמד ומצב וואס איז געווען אין די לענדער וואו ס'איז געווען די שווערקייטן, מיט די מדידות והגבלות און גזירות וכו' וכו', עאכו"כ אט די וואס זיינען ניצול געווארן - אוד מוצל כאש, פון די לעצטע כאורעוה בעבר לים - צו דעם מעמד ומצב, אט דעכאלט דארף כען ניט האבן קיין הוכחה אז והיא שעמדה לנו פונקט ווי עכדה לאבותינו, ווארום הקב"ה מצילנו מידם.

און אט דעכולט דארף ער ניט האבן קיין הוכחה אז תורה כשה איז דאס א ענין וואס איז בעגעבען געווארן אין א כדבר מיט דריי מיט א האלבן טויזנט יאר צוריק, אבער בשעה מ'האט צו טאן מיט קולטור רה"ל, איז אט דעמולט וואס האט דארטן הורה צו זאגן, מ'האט א קולטור ווי כ'זאל זיך פירך - דערציילט כען אים וואס קולטור האט אויף געטאן מעבר לים, אין אשכנז, ועד"ז בשאר הכדינות, ועד"ז בא די מאה ועשרים ושבע כדינות וואס זיצן אין יו-עך כיט דער קולטור צוזאכען.

און אז ער גיט זיך א חאפ אז דאס איז ניט נאייע הונדערט זיבן און צוואנציק כדינות, נאר דאס איז אזוי בכל דור ודור, זיי זיינען ניט בעזעצען אין דעם בנין, זיינען זיי בעזעצען אין אן אנדער בנין, און ווי רש"י (ר"פ בלק) זאגט לגבי זקני מואב און זקני מדין, אז בשעת זיי קומען צוויכן זיך רייכט כען זיך פאנאנדער, אבער בשעה כ'דערכאנט אז ס'דארף זיין א גזירה אויף אידן, אט דעכולט ווערט א שלוס ואחוה, און ההדברות - א צוזאכען רעדן זיך צוויכן זקני מואב און זקני מדין.

און דערנאך גיט ער זיך א חאפ וואס ס'איז בעווען אין ניין און דרייסיק'סטן יאר לויט זייער כפירה, דערציילט כען אים אז ס'איז בעווען די זעלבע מעשה, ס'איז בעווען א "ליג אוו נייאנ'ס", און ס'איז בעווען כיט אלע זאכן, ס'איז בעווען א כושן הבירה. מיט דעם נאכען ווי ס'האט בעהייסן, און כביכול האט דאס בעהייסן אז מ'וועט כבטיח זיין וכו', אבער איצטער וווייסט מען אז עוכדים עלינו וכו', און כ'ווייסט ווער האט כציל בעווען - הקב"ה כצילנו כידם.

און אט אזוי גייט ער אלס וווייטער אין עבר, ביז ער קומט צו די מגילה כפשוטה - ויהי ביכי אחשורוש, אז ס'איז אויך בעווען מאה ועשרים וכבע כדינה, און ס'איז בעווען כדינה ומדינה ככהבה ועם ועם כלשונו, יעדער כדינה האט זיך בעהאט אירע פירונגען, מיט אירע לשונות, מיט אירע הנהגות, בשעת ס'איז אבער בעקומען צו גזירה המן, איז דאס פאנאנדער בעשיקט בעווארן, און אנגענומען בעווארן, בכל כדינות המלך אחשורוש, און וואס האט מציל בעווען אידן, איז דאס בעווען בשעת א איד האט בעזאגט אז לא יכרע ולא ישתחוה, וויבאלד אז דער אויבערשטער האט אים בעשיקט אין גלות - עבדי האחשורוש אנן, איז ער מפוזר ומפורד בין העכים, אבער דער אויבערשטער האט אים אויך בעגעבן כח, און אנגעזאגט אז איז דעם כעמד ומצב פון מפוזר ומפורד בין העמים, זאל ער וויסן זיין אז דורך דערויף וואס דתיהם שונות מכל עם - ער עסט אנדערש, און אנדערע זאכן; ער טרינקט אנדערש, און אנדערע זאכן; ער שלאפט אנדערש, און אויף אן אנדער אופן, ווארום ער זאגט פריער ק"ש שעל המטה, און לייגט זיך שלאפן מיט א יארמולקע, און לייגט זיך שלאפן איז אזא מין אופן אז גלייך ווי ער וועט זיך אויפכאפן איז די ערשטע זאך וואס ער וועט טאן איז אז ער וועט זאגן "מודה אני לפניך

- כלן -

<u>הנחת הת' בלתי מוגה</u>

מלך חי וקים שהחזרת בי נשכתי בחמלה רבה אמונתך", איז זיין שלאפן אין אן אופן פון שונות מכל עם - אט דאס מאכט פון דעם עם כפוזר ובפורד ס'זאל זיין אן "עם אחד", וואס המן ווייסט אז ישנו "עם אחד", ער קען זיך מיט זיי ניט איינקערן וואורום זיי זיינען דא, און זיי זיינען דא אין אן אופן וואס דאס איז "עם אחד".

און דערנאך דערזעהט ער אז זיין חביעה און זיין ברייגעז א פאפיר אז אזוי דארף מען זיך פירן אין דער מדינה, וואורום אחשורוש האט בעזאגט אז ס'דארף זיין יכרע און ישתחוה, אז מ'דארף זיך בוקן צו די מנהגים פון דעד מדינה, בכילא דארף מען מחנך זיין די קינדער אז מ'זאל ניט דערקאנען ח"ו אז דאס איז א אידישער קינד, וואורום צום אלעם ערשטען איז דאס אן אמעריקאמער, נאר אז דער קינד וועט קומען צו זיך א היים, אדער אז ס'וועט קומען פרייטיק ביינאכט, אדער אין די הולידייס אין יום כפור וכו', אט דעמאלט הארט אים ניט אז אין ביהכ"נ וועט מען דערקאנען אז דאס איז א אידיש קינד, אבער בין העמים וועז ער גייט ארום מיט א ניט אידישן קינד, דארף ער וויסן זיין אז ער איז מפוזר ומפורד בין העמים, פאנאנדער בעשפרייט צווישן כאה ועשרים ושבע מדינות, און דערפאר האט קיין ארט ניט דהיהם שונות, וואורום ער בעפינט זיך בין העמים.

איז וועז איז שייך די טענה, דווקא וועז ער ווייס ניט ווי אזוי דער אידישער פאלק האט בעהאט א קיום; האט איצטער דעם קיום; און וועט האבען דעם קיום, און וועט איבער לעבען די אלע ניט אוהבי ישראל, פונקט ווי ס'איז בעווען א דור לפנ"ז; שני דורות לפנ"ז; ביז דעם דור פון אחשורוש כפשוטו; ביז פאר דעם - פרעה מלך מצרים; ביז פאר דעם - לבן הארמי; ביז נאך פאר דעם בא דעם ערשטען אידן וואס "אחד הי' אברהם" (יחזקאל לג, כד), וואס אויף אים זאגט מען אז ער האט בעהייסן אברהם "העברי", אז די גאנצע וועלט איז בעווען מעבר אחד, און ער איז בעווען אן איין און איינציקער וואס איז בעשטאנען אויף דעם צווייטען זייט טייך (ב"ר מב, יג), און איז ניט נתפעל בעווארן פאר דער גאנצער וועלט, וויבאלד אז ער ווייסט אז זיין הנהגה איז "ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם" (וירא כא, לג), זיין ענין איז אז מ'וועט אויף אים א קוק טאן ווי ער רעדט, וועט מען דערזעהן אז דער אויבערשטער איז בעה"ב אויף דער וועלט - א-ל עולם, אין דער גאנצער וועלט, וואו ס'איז נאר דא א וועלט, איז דארטן דער אויבערשטער בעה"ב.

און אט דעמולט פועל'ט דאס אז וויבאלד אז הקב"ה מצילנו מידם, ווייסט ער אז די וועג ווי אזוי ס'זאל ווייטער זיין אזוי, און עם ישראל וועט איבער לעבן די אלע שווערייקייטן וואס זיינען איצטער - אויב ה"ו ס'וועט נאך עפעס בלייבן אויף שושן פורים, אדער אויף מארגן נאך שושן פורים - וועט אויך זיין הקב"ה מצילנו מידם, נאר אין אן אופן וואס אין בעל הנס מכיר בניסו (נדה לא, א), אז ס'וועט זיין שלום ושלוה וכו' - איז דער וועג דערצו ווי מ'ליינט פאר דעם סיפור הגזירה, אז דאס האט זיך אנגעהויבן אז ס'איז בעווען דער מנהג כל המדינה אז כל עבדי המלך כורעים ומשתחוים להמן ומרדכי איז לא יכרע ולא ישתחוה, און ניט נאר מרדכי אליין, וואורים מרדכי איז ניט קיין זאך פאר זיך נאר "הגידו לו עם מרדכי", ער דארף האבען מיט זיך און איינווירקן אז דער גאנצער פאלק וואס ארום אים זאל זיין אין דעם זעלבען אופן פון לא יכרע ולא ישתחוה.

- און -

און אס דעמולט האט מען די הבטחה אז כן תהי׳ לנו, אז ס׳וועט זיין "אורה ושמחה וששון ויקר", וואס ס׳הויבט אן מיט "אורה זו תורה", אז מ׳נעמט די אנווייזונגען ווי אזוי צו פירן זיך אין טאג טעגליכען לעבן - פון דער תורה, אט דעמולט קומט ער ביז צו ויקר וואס די גכרא (מגילה טז, ב) זאגט אז אלו תפילין, ווערט דער "נפל פחד היהודים עליהם", וואס ס׳רוט די גמ׳ (ברכות ו, א) זאגט אויף דעם פסוק "וראו כל עמי הארץ כי שם ה׳ נקרא עליך ויראו ממך" (תבא כח, י) - אלו הפילין שבראש, וועט דאס זיין אויך כפשוטו, אז דוקא דורך דעם וועג האט מען יקר און כבוד אויך בא די עמי הארץ, ביז אין אן אופן אז ס׳וועלט שלום ושלוה, ואדרבא "רבים מעכי הארץ מתיהדים", עאכו"כ אז כ׳כאטש ניט קיין שווערקייט אז א איד זאל זיך פירן ווי א יהודי.

און אט דעמולט גרייט כען זיך צו דער גאולה, ובפרט נאך אין שנת העיבור וואס אויף דערויף ברייגט אראפ די גכרא (מגילה ו, ב) דעם לשון פון כיסכך גאולה לגאולה, אז כ׳גייט פארענדיקן די לעצטע טעג און רגעים פון גלות, און דעכולט שטייט מען בקוכה זקופה, אין אן אופן פון קוככיוה, וביד רכה, וואס לא יכרע ולא ישתחוה, ער ווייכט טאקע אז דינא דכלכוהא דינא, וואס אזוי פסק׳נט אפ ש"ע (הו"כ תשס"ט ס"ב) אז כ׳דארף כקיים זיין חוקי הכדינה, און ס׳דארף זיין "ודרשו את שלום העיר כי בשלוכה יהי׳ לכם שלום" (ירכי׳ כט, ז), אבער אז ס׳קומט צו א ענין פון בוקן זיך צו אן ע"ז - א זאך וואס איז פרעמד צו אידישקייט, ווי ס׳שטייט דער אפטייטש אין ספרי מוסר (וראה ב"ב קי, א), אט דעמולט איז לא יכרע ולא ישתחוה ס׳איז קיין נפ"מ ניט וואס ס׳טוען כל עבדי הכלך.

און דוקא דורך דער וועג האט ער "יקר" אויף פון עמי הארץ, און אט דעמולט ווערט פאנאנדער געשיקט דער פתגם המלך אל היהודים וואס בכל כאה ועשרים ושבע מדינות, און ס׳קומט אן דער דבר המלך און ס׳ווערט נחפרסם בכל מדינות אלו, און ס׳ווערט אין אן אופן פון "אורה ושמחה וששון ויקר" כפשוטו, כן תהי׳ לנו.

ג. אזוי ווי מ׳גענינט זיך דאך אין א חושך כפול ומכופל פון די לעצטע טעג פון גלות, [א]ון ווי ס׳שטייט דאך אויף דערויף די דוגמא, ווי מ׳זעהט אין א לילה כפשוטה אז בשעת ס׳ווערט נענטער צו עלות עלוה השחר ווערט דעמולט די פינסטערניש נאך שטארקער, דארף מען דאך האבן מזמן לזמן א התעוררות דורך אן ענין היוצא מדרך הטבע, אויף צו מעורר זיין, מ׳זאל ניט נתפעל ווערן פאר די פינסטערקייט פון דעם העלם והסתר פון גלות.

און אזוי איז דאס אויך איינגעשטעלט במשך השנה אז ניט יעדער טאג איז פורים, אבער אעפ"כ דארף מען דאך לכל הפחות איין מאל א יאר די ההחזקות און די התעוררות און די דערמאנונגען פון "הימים האלו נזכרים", מ׳זאל זיך דערמאנען אויף דעם גאנצען סיפור המעשה, ווי אזוי ס׳קען ווערען "ונהפוך הוא", אז דער זעלבער כלך וואס איז געווען איז אן אופן פון היפך אהבת ישראל, איז ער נתהפך בעווארן ביז אז "ויחהום בטבעת המלך" (אסתר ח, י) אז "ישלטו היהודים המה" (שם ט, א), ביז איז אן אופן אז "נתן המלך וגו׳ את בית המן" (שם ח, א), ועד"ז איז מרדכי בעווארן דער משנה למלך (שם י, ג), וואס דאס דארף מען נעמען פון ימי הפורים, און דאס דערמאנט על כל השנה כולה, אז אזוי איז דאס בכל דור ודור, אז הקב"ה מצילנו מידם, אויב ס׳איז נאר דא די שטארקייט פון "לא יכרע ולא ישתחוה".

- עד"ז -

עד"ז איז דא מאורעות (פאסירונגען) בא יעדערן בחייו, וואס אויב נאר ער וועט צוגיין צו זיי און אריין טראכטן זיך אין זיי, וועט ער זעהן אז דאס איז געווען השגח"פ און א נס בחייו הפרטים, וואס האט אים באווארענט, און אויסגעהיט, און געבראכט צו א מעמד טוב, וואס דערפון דארף ער אפלערנען ווי אזוי זאל זיין זיין הנהגה מכאן ולהבא.

אויף דערמאנען א זאך וואס איז ערשט געווען, וואס דערפון זעהט מען בשעת א איד גייט צוזאמען מיט אידישקייט, איז דעמולט ניטא וואס איבער צו טראכטען, ואדרבא ער פירט אוים, און אין אן אופן אז ס'שאט קיינעם ניט, ניט נאר אז ס'שאט ניט א אידן, נאר ס'שאט ניט אפי' קיין ניט אידן, איז דא דאס וואס מ'האט ערשט איבער געגעבען פון אה"ק, אז אזוי ווי ס'איז דאך געווען די בקשה אז מ'זאל בריינגען משלוח מנות וכו', מיט א פורים'דיקן ווארט, מיט א התעוררות ווארט, - גענומען פון דער מגילה - אז מ'האט ניט וואס צו נתפעל ווערן פאר מאה ועשרים ושבע מדינות, כאטש אפי' זיי געהערן ניט צו אידן, נאר צו המלך אחשורוש, אעפ"כ אויב ס'איז "לא יכרע ולא ישתחוה", דארף ער ניט נתפעל ווערן, און מ'וועט אויספירן אז "ליהודים היתה אורה".

און ס'איז געווען די בקשה אז מ'זאל בריינגען משלוח מנות וכו' במיוחד צו די אידן וואס האבן זוכה געווען מגין זיין על ארה"ק בגופם, ווארום זיי געפינען זיך אין אט די ערטער אין ארה"ק וואס דארטן דארף מען האבן די הפחרה, אז ס'געפינט זיך א איד, וואס אפי' בררך הטבע איז רורך דעם נשק וואס ער האלט בידו, דארף מען פאר אים מורא האבען, און דערפאר דארף מען מלכתחילה ניט טאן ענינים בלתי רצויים, און מ'זאל זיי אויך מסביר זיין (און באמת דארפן זיי ניט האבען קיין הסברה, ווארום זיי זעהן דאס במוחש מידי יום ביומו) אז הקב"ה מצילנו מידם, און אז "לא ינום ולא ישן שומר ישראל" (תהלים קכא, ר), ווי ער זאגט אויך אין דער מגילה (ו, א) "בלילה ההוא נרדה שנת המלך" טייטשט ער אפ אין גמ' (מגילה טו, ב) אז דאס מיינט שנת מלכו של עולם, איז וויבאלד אז "לא ינום ולא ישן" איז געווארן רער "ונהפוך הוא" ביז "ליהורים היתה אורה".

וכמנהג בנ"י אז מרערהערט אז מ'קען בריינגען א בשורה טובה און מיט א עידוד ותיזוק הרות בכלל צו א צווייטן, עאכו"כ צו די וואס חלקם בארה"ק איז אויף מגין זיין מיט די עצם מציאות וואס זיי שטייען מיט נשק אין מקומות מסוימים, ובפרט על הגבולים, וואס דאס גופא וואס זיי שטייען דארטן איז מפחיד אז ס'זאל ניט טרעפן קיינע ענינים בלתי רצויים, איז געווען די יריעה אז א שיירה פון עטלעכע אידן - עטלעכע שלוחים, זיינען געפארן צו די חיילים - צו די אנשי צבא וואס געפינען זיך אין שכם.

אבער אזוי ווי דארט איז דאך לעצטנס טומל'דיק, איז מיט זיי מיט געפארען א נהג און צוויי אנשי צבא צי איין איש צבא, בשעת מ'איז אנגעקומען א מרתק פאר שכם, האט מען געטראפען אז ס'איז דא א מחסום, ס'איז פאבלאקירט די וועג, די ערבים ווילן ניט אז מ'זאל צופירן נאייע אידן, אדער נאייע חיילים, אדער בכלל אירן אין שכם וסביבותי', און מ'האט געזען אז ס'איז ניט נאר א בלאק, ניט נאר א מניעה ועיכוב פון אבנים ועצים ועפר - פון דומם, נאר אז ראדט געפינען זיך אויך בני אדם - ערבים.

איז געווען א סברא בא דעם נהג, אז וואס דארף ער איינשטעלען און נעמען די אחריות אויף זיך פאר די שלוחים וואס פירן משלוח מנות און דברים המשמחים ווי יין וכיו"ב, מיט דברי שמחה והתעוררות צו

- רי -

הנחת הת' בלתי מוגה

די חיילים - זאל זיך אפטאן די שליחות בזמן אחר ע"י אחרים וכו' בעסער ווי דער איינשטעלען און דורך ברעכן דעם מחסום, און פארטשעפען זיך מיט די ערבים וואס שטייען לעבן דעם מחסום.

האבן די שלוחים געזאגט בפשטות, אז וויבאלד אז מ'האט א שליחות אויף גיין מעודד זיין איידן, און משמח זיין זיי בשכחת פורים, און דערציילען זיי אז "ליהודים הי' אורה ושמחה וששון ויקר", און אז דאס איז נישט אן ענין פון "לבפרע", נאר דאס איז א ענין פון "כן תהי' לנו", און ניט נאר אין איין ארט, נאר אין מאה ועשרים ושבע מדינות, אשר לכן דארף מען זיך ניט רעכענען מיט א מחסום פון עצים ואבנים ועפר, אפי' ניט אויב ס'געפינען זיך דארט ערבים, וויבאלד זיי זיינען ניט קיין בעלי בחירה, און ס'איז זיכער אז וויבאלד אז מ'גייט טאן א דבר טוב וועט גאר ניט טרעפען, און מ'האט איינגעשטעלט דעם נהג מיט דעם איש צבא אז ער זאל ניט מורא האבן פארען, צוליב די שלוחים ושלימוהם, נאר ער זאל פארען ווייטער.

איז ער געפארען ווייטער, און דורכגעבראכען דעם מחסום, און מ'האט געפרוווט ווארפען א פאר שטיינער, ביז וואנעט אז מ'האט געדארפט שיסן באויר - אין דער לופטען, אויף אפשרעקען זיי, אבער ס'האט קיינעם ניט געשאט, ניט די בנ"י און ניט די ערבים, און מ'איז צוגעקומען צו די אנשי חיל, און ס'איז געווען דארטן א פריילעכע פורים'דיקע ההוועדות, מיט אלע פרטים ווי ס'דארף זיין בפורים, און דערנאך זיינען זיי געקומען צוריק אין ירושלים עיה"ק בריאים ושלימים, און אין אן אופן פון שמחים וטובי לב [וואס דארטן (אין ירושלים) הויבט זיך איצטער אן די חגיגת פורים, וואורום אין ירושלים איז דאך פורים בחמשה עשר, ובפרט אין ירושלים העתיקה].

וואס דאס איז כאמור א לעבעדיקער ביישפיל וואס ס'האט געטראפען דעם פורים תשל"ו, אז אע"פ אז מ'האט געזעהן מניעות ועיכובים פון דומם - די אבנים, און פון צומח - די עצים, און אויך פון בני אדם - אבער אזוינע וואס זיינען ניט קיין בעלי בחירה, איז בשעת אז א איד גייט מיט א שליחות פון דעם אויבערשטען משמח זיין א צווייטען איד, און פרייען זיך אליין בשמחה של מצוה - אין די שמחה פון פורים, איז אט דעמולט צוזאמען מיט "אורה זו תורה ויקר אלו תפילין" - וואס דארט האט מען געלייגט הפילין כיט די אלע אנשי חיל וואס מאיזה סיבה שההי' האבען זיי יענעם טאג נאך ניט געלייגט - האט מען אויך געהאט דעם "אורה ושמחה וששון ויקר" כפשוטו, אז די ערבים האבען געזעהן אז ניט כ'מיינט שלאגען זיך מיט איימעצען, נאר א איד אין ארה"ק וויל זיך פירען ווי תוה"ק זאגט אים אן, איז אז ס'קומט פורים, און ער וויסט אז שכם געהערט צו אידן מקדמי קדמוניות, וואורום יעקב האט געזאגט יוסף'ן "ואני נתתי לך שכם גו' אשר לקחתי גו' בחרבי ובקשתי" (ויחי מח, כב), זאגט רש"י אויף דערויף אז דאס גייט אויף שכם, איז דאך א דבר פשוט אז אין שכם דארף מען פראווען א פריילאכען פורים, און ס'איז א דבר פשוט אז קיינער וועט דאס ניט קענען מונע זיין, און אין אן אופן פון דרכי שלום, אז ס'וועט קיינעם ניט שאטען, (ניט נאר ניט שאטען נאר) ס'וועט נאך מסייע זיין.

און וויבאלד אז מ'האט איבער געגעבען וועגן דערויף אין ארה"ב, איז דאס ניט כדי צו דערציילען א סיפור יפה בעלמא, נאר ווי הורת הבעש"ט אז א איז דערהערט אדער דערזעהט א זאך, איז א זיכערע זאך אז אין דערויף איז דא אן אפלערנונג פאר אים אליין, ווי ער זאל זיך

- פירען -

פירען היינט, און מארגען, און איבער מארגען, איז דאך די הוראה א קלארע, אז ס'קומט צו גיין איינער און ער וויל איינשמועסן אז ס'איז דא הונדערט זיבן און צוואנציק גויים, וואס זיי רעדען אין דעם נאמען פון הונדערט און זיבען און צוואנציק מלכים, וואס די גרעסטע טייל פון זיי איז ווי די גמרא (מגילה יב, א) זאגט (לויט דער דעה) אז אחשורוש מלך ספש הי', און אויב ס'איז דא א פאר וואס זיי זיינען אין דער היפך'דיקער דעה, איז מסתם דארטען האבען זיי קיין דעה ניט, ווארום א ניט וואלט מען ניט געטאן די נארישקייט וואס זיי טוען, מ'דארף נאר האבען אז דער איד איז א קלוגער, ווי אזוי איז א איד א קלוגער, איז דאס דורך דעם וואס "היא חכמתכם ובינתכם" (ואתחנן ד, ו), און ניט נאר אין ביהכ"נ און אין ביהמ"ד, נאר "היא חכמתכם ובינתכם לעיני כל העמים", איז אט דעמולט ווערען בטל מחסומים - אלע בלאקן, אפי' אז דארטן געפינען זיך בני אדם, ווארום "לב מלך ביד ה' על כל אשר יחפץ יטנו" (משלי כא, א).

און ס'קומט ארויס דער "נפל פחד היהודים עליהם" אין חו"ל און אין ארה"ק, ביז אין אן אופן פון "ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד" (בחוקותי כו, ו) ווארום ווי ער איז מסיים אז ס'וועט זיין "ואולך אתכם קוממיות" (שם יג), אז א איד גרייט זיך צו דעם זמן וואס דעו אויבערשט וועט אים ארויספירען פון גלות אין אן אופן פון קוממיות, דורך דערויף וואס נאך זייענדיק אין גלות, אין דעם חושך כפול ומכופל, וואס - רח"ל - ס'איז נאך ניטא קיין התחלה אפי' פון אתחלתא דגאולה, ווארום ס'איז נאך דא דער ענין פון "מפני חטאינו", אבער שטייענדיק אין דעם מעמד ומצב וויים ער אז "דהיהם שונות מכל עם", אפי' ווען דאס איז פארקערט פון דתי המלך, איז וועד איז דער וואס פסק'נט אם ווי אזוי ער זאל זיך פירען - איז דאך דער שו"ע, איז דעמולט שטייט ער בקומה זקופה, און רעדט אין די זעלבע ווערטער מיט ווען ער זאל זיך טרעפען, מיט א צווייטן אידן, אדער להבדיל מיט א ניט אידן, אדער אפי' אז ער טרעפט זיך אמאל מיט די אלע פארשטייערס פון מאה ועשרים ושבע מדינות.

איז אט דעמולט ווערט דער מעמד ומצב פון "נפל פחד היהודים עליהם", און ס'ווערט דער "אורה ושמחה וששון ויקר", און מ'פארענדיקט די לעצטע טעג פון גלות מיט א קומה זקופה און אין אן אופן פון "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וירא ממך" במילא קומט מען ניט מלכתחילה צו אן ענין פון היפך השלום, ואדרבא ס'ווערט דער שלום, ושלום מלשון שלימות, צוזאמען מיט שלימות העם, וואס איז פארבונדן מיט שלימות התורה, און דערפון קומט ארויס שלימות הארץ, צוזאמען מיט שכם ושומרון, מיט חברון, מיט ירושלים העתיקה, עאכו"כ ביז "ושתי את גבולך מים סוף ועד ים פלשתים" (משפטים כג, לא), בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו ובקרוב ממש.

ד. ס'איז געווען נאך א בקשה מיוחדת אז מ'זאל אויך באזוכען, און געבען משלוח מנות, און אויך געבען א מעגלעכקייט אויף מקיים זיין מתנות לאביונים, צו אט די וואס געפינען זיך בביה האסורים, וואס אע"פ וואס לכאורה איז מאי קמ"ל, זיי זיינען דאך אויך אידן, במילא זיינען זיי מחויב אין די אלע מצוות וואס זיי קענען מקיים זיין, האט מען דאך אבער געזען בפועל אז במיוחד אין דעם פרט איז די זאך אינגאנצען אפגעלאזען מאיזה סיבה שהיא, אבער אזוי איז דער מעמד ומצב, אבער דער אמת איז אז בא זיי איז דאך דא א טעם מיוחד און א הדגשה מיוחדת בהנוגע צו משלוח מנות ומתנות לאביונים, ובהקדמה:

- ווי -

ווי געדעדט אמאל א נקודה אין דער זאך, אז ס'איז א דבר פלא וואס אין שו"ע פון אידן, אין דעם סדר פון עונשים וואס זיינען ע"פ הורה, ווי זיי ווערן אויך אויסגערעכנט אין על חטא, זיינען דא אלע ערליי עונשים, פון אן עונש קל ביותר, ביז אן עונש חמור ביותר, ווי עס שטייט אין סוף פון על חטא, נוסף אויף די עונשי ממון, ס'ווערט אבער אין גאנצען ניט דערמאנט א כציאות אז מ'זאל מעניש זיין א מענטשן אין דעם אופן פון ביה האסורים.

וואס דאס איז ניט נאר אין די תפילה פון על חטא, נאר אז מ'גיט א קוק אין משנה און אין גמרא - נוסף אויף הורה שבכתב - געפינט מען ניט אן עונש פון ישיבה בביה האסורים, כ'גיפינט אין חוכש "ויניחוהו במשמר" (אמור כד, יב) אז מ'האט אים אריין געזעצט אין א פארשלאסענעם ארט, זאגט אבער גליך דער פסוק אז ס'איז ניט געווען בתור עונש, נאר דאס איז געווען וויבאלד אז "לא פורש מה יעשה לו", מ'האט ניט געוואוסט וואס איז זיין דין, האט מען אים געדארפט האלטען ביז וואנעט ס'ווערט נתבאר ווערען אין וואס זיין עונש דארף באשטייען, אבער דא איז ניט געווען אן עונש פון כשכר - בית האסורים.

כ'געפינט אויך דעם ענין פון כיפה (סנהדרין פא, ב) אז מ'פלעגט אריין זעצען בכיפה אין אפגעשלאסענעם ארט וכו', אבער דארט איז אויך ניט געווען דער עונש פון בית האסורים, נאר דאס איז געווען מער ניט ווי א הכנה צו אן עונש חמור, וואס צו דעם עונש חמור איז מען צוגעקומען דורך די הכנה וואס ער איז געווען א זמן קצר אין כיפה - אין בית האסורים.

וואס לכאורה איז דאס א פלא גדול, דער ענין פון עונשים שטייט אין תורה שבע"פ, און אפי' אין תורה שבכתב, בכמה פרטים ופרטי פרטים, כ'גיפינט אבער ניט די גאנצע מציאות אז ס'זאל זיין אזא מין זאך פאר ווועלכע ס'זאל קומען אן עונש פון בית האסורים.

וואס בכלל בנוגע צו זוכן טעמים אויף מצוות, איז דאך ידוע אז א מצוה דארף מען מקיים זיין דערפאר וואס דאס איז - ווי מ'דאגט אין ברכת המצות - "אשר קדשנו במצוותיו וצונו", מערניט דערפאר וואס דער אויבערשטער האט אזוי געהייסן, ביז אז דאס קען זיין חוקה חקקתי גזירה גזרתי, ביז אז מ'זאגט נאך כערער, אז "אין לך רשות להרהר אחרי" (רש"י ר"פ חוקת), אז אויב ער האט אפי' עפעס א שאלה, איז ניט נאר אז דאס דארף ניט שטערען צו מקיים זיין די חוקה און די גזירה, נאר ער דארף אינגאנצען ניט האבען די מחשבה.

אבער דאס איז געזאגט בעווארען בנוגע לפועל, אז דאס וואס ער געפינט נאך ניט קיין טעם אויף דערויף, טאר דאס ניט שטערען צו קיום המצוה, ביז אז ס'דארף אפי' ניט זיין קיין מחשבה בנוגע צו אמיתית און החלטיות התורה וכו' - אין לך רשות להרהר אחרי'.

ס'איז דאך אבער ניט דער דרך אז אויף יעדער ענין בתורה זאל מען זאגען אז דאס האט ניט קיין טעם, און נאך מערער אז ס'איז היפך השכל, ווי דער רמב"ם איז מאריך אין מורה נבוכים (ח"ג פכ"ו) ווי אזוי די שיטה איז ניט קיין ריכטיקע, און דערפאר בריינגט ער כו"כ טעמים לכו"כ מצוות, ביז וואנעט אז אויך רש"י וואס לערנט חומש בפשטות אפי' מיט א בן חמש למקרא מאטערט ער זיך אויסגעפינען ווועלכע מצוות ווערען אנגערופן בשם חוקים, און געפינט מערניט ווי געציילטע מצוות, ווי רש"י רעכענט זיי אויס בכ"מ, ובשינוי מקום למקום וכו' (ראה רש"י

- הולדות -

תולדות כו, ה. בשלח טו, כו ועוד), איז אפי׳ אז כ׳וועט צוזאמען שטעלען אלע מצוה וואס רש"י ברייגט זיי אלס חוקים, וועט עס ווי א מנין, און ס׳איז דאך דא תרי"ג מצוות, וואס דערפאר געפינט מען דאך אז גדולי ישראל האמיתיים האבען געגעבען כו"כ טעמים לכו"כ מצוות.

ביז אפי׳ אז אין עשה"ד געפינט מען דאך די מצוה פון "כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך" (יתרו כ, יב), וואס דאס איז ניט נאר א ענין של טעם, נאר אויך א ענין של שכר.

ועד"ז בנוגע צו שבה "ששת ימים עשה הוי׳ את השמים ואת הארץ גו׳ וינח ביום השביעי" (שם יא), וואס דערפאר דארף זיין שכור און זכור את יום השבת לקדשו, איז דאך דא א טעם צו מצות שבה.

עד"ז אין דער ערשטער דיבור פון עשה"ד "אנכי הוי׳ אלוקיך", און "לא יהי׳ לך אלוקים אחרים", זאגט מען גלייך דעס טעם אויף דערויף " אשר הוצאתיך מארץ מצרים", און ווי רש"י סייטשט דאס אפ בפשטות כדאי היא ההוצאה שההיו משועבדים לי.

אבער ווי דער אלטער רבי שרייבט אין אגה"ק (סי׳ י"ט) אז די טעמי מצוות שנתגלו איז דאס מערניט ווי מקצת הטעם, וואס איז דאך בעגעבען געווארן פון דעם אויבערשטען, וואס ער איז דאך א"ס, האט דאך אויך די מצוה א"ס ענינים, און מערניט ווי א קליינער טייל איז נהגלה געווארן מ׳זאל קענען וויסן דעם טעם, אאכו"כ בהנוגע צו פרטי המצוות, אבער אעפ"כ איז פונקט אזוי ווי מ׳דארף הארעווען אויף מקיים זיין א מצוה בפועל, און הארעווען אין א הבנה והשגה - ווי אזוי צו מקיים זיין א מצוה - אין לימוד הלכות המצוה, אט אזוי איז אויך דא א חלק אין הורה וואס ער איז מבאר טעמי הכצוות, דארף מען הארעווען אויף פארשטיין טעמי המצוות.

וואס דערפאר איז אפי׳ אז מ׳זאל זאגען אז דאס וואס אין תורה איז ניטא דער עונש פון בית האסורים איז אין דערויף דא באהאלטענע טעמים וכו׳, איז דאך דאס אבער ניט דער חלק החוקים שבתורה, במילא דארף זיין אין דערויף אויך טעמים בגלוי.

וואס דער טעם אויף דערויף איז פארשטאנדיק בפשטות, וויבאלד אז תורה וועדט אנגערופען "תורת חסד", איז דאס אזוי אין אלע אירע הלקים, אפי׳ אן עונש שבהורה איז דאך די מטרה אין דערויף א ענין של חסד, אז דורך דערויף זאל זיין דער "למען ישמעו ויראו", ניט נאר בנוגע צו אנדערע, נאר אויך אז ער אליין זאל דאס ניט טאן א צווייפן באל, איז דאך די כוונה אין דערויף אן ענין של חסד.

און ווי כ׳זעהט דאס בא דעם עונש פון מלקות, זאגט מען דאך גלייך "כיון שלקה אחיך הוא" (רש"י הצא כה, ג), וואס דאס איז בא אן עונש וואס איז ניט אזא גרויסער עונש, דערנאך זאגט מען אז אפי׳ אן עונש וואס איז אינגאנצען היפך ההיים, זאגט מען דאך גלייך "היום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעוה"ב" (במדב"ר כג, ו), אז בעוה"ב וועט ער באקומען א שכר נצחי, דורך דערויף וואס ער האט דעם עונש אין דעם זמן וואס ער געפינט זיך אין עוה"ז - אין דעם פרוזדור בפני הטרקלין.

וואס דערפאר איז בנוגע צו עונשי התורה, גיט מען נאר אזוינע עונשים וואס זיינען ניט כבטל דעם צלם אלוקים, און זיינען ניט מבטל דעם ענין וואס ער דארף זיין בדומה לבוראו.

- ביז -

ביז וואנעס אז בא דעם עונש הכי חמור זאגט ר' מאיר אז דאס איז עד"כ אז ס'איז געווען האומים, איינער איז געווען א כלך - וואס דאס איז כמה"מ הקב"ה, און דער צווייטער איז אט דער וואס נתחייב סקילה, און דערפאר דארף מען ניט מבזה זיין מער ווי איין רגע, ווארום כ'זאגט אז דאס איז דער כלך (רש"י הצא כא, כג), ד.ה. אז די הנהגה מיט אים ווען ער איז אויף דער תלי' לאחרי הסקילה, איז דאס אין אן אופן פון אזא וואס ער איז "בצלמינו כדמותינו" (בראשית א, כו), אזוי זאגט די גמרא - תורת אכת.

וואס בנוגע צו בריאת האדם וואס ער איז באשאפען געווארן "בצלמינו כדמותינו", זאגט מען אויף דערויף "אדם לעמל יולד" (איוב ה, ז), און "אני נבראתי לשמש את קוני" (סוף קידושין), ד.ה. אז א מענטש איז באשאפען געווארן ניט אויף זיין א הולך בטל, נאר ער איז באשאפען געווארן אויף אויפטאן, און אין אן אופן אז ס'וועט זיין "לשמש את קוני" - אויפטאן אין טוב, אין קדושה און אין רוחניות וכו'.

כדי א מענטש זאל קענען אויפטאן, דארף ער האבען שליטה אויף זיך, וואס דאס איז ווי רש"י (משפטים כא, ו) ברייגט אראפ אז ווייבאלד "עבדי אהם", קען מען ניט זיין אן עבד צו אן אנדער אדון - ולא עבדים לעבדים, ניט קיין עבד בא א צווייטן, וויבאלד אז יענער איז אן עבד, מערניט ווי עבדי אתם. איז כדי ער זאל טאן דעם "לעמל יולד" און דעם "לשמש את קוני" בהצלחה, דארף ער האבען א פרייקייט, און דעמולט קען ער טאן די עבודה, איז בשעה כ'איז אים מעניש אין מכה כדדות [וואס דערמיט הויבט זיך אן די סדר עונשים], איז גלייך נאך דערויף קען ער טאן דעם לעמל יולד מיטן גאנצען שטורעם בשלמותו, ד.ה. אז אפי' אז כ'גיט אים מלקות אדער כ'גיט אים כו"כ ענינים וואס מ'רעכנט אויס אין דעם סדר פון עונשים, איז דאס ניט קיין סתירה צו דעם לעמל יולד, וואס "כיון שלקה אחיך הוא", קען ער גלייך גיין ממשיך זיין בעבודתו וואס דאס איז תכלית בריאתו, וואס עד איז באשאפען געווארן כדי צו אויפטאן אין וועלט.

אבער בשעת אז ער זיצט אין ביה האסורים, נעמט מען בא אים צו די מעגלעכקייט אז ער זאל עפעס טאן, די הנהלה פון בית האסורים קען אים טאקע מכריח זיין צו טאן געוויסע ענינים, איז דאס אבער ניט זיין טאן, ווארום דאס איז אן אונס, וכידוע דאס וואס דער רמב"ם (הל' יסוה"ת פ"ה ה"ד) פסק'נט להלכה אז א זאך וואס מ'טוט באונס, איז ניט שייך אויף דערויף קיין עונש, ווארום דאס איז ניט זיין פעולה, ניט זיין מעשה.

וואס דערפאר קען זיין אן עונש פון בריינגען א קרבן, וואס דאס קאסט אים געלט; קען זיין אן עונש ממון כפשוטו; שנים ישלם; ד' וה'; גזלן משלם קרן; אלע ערלעיי אופנים איך תשלומי ממון, ט'קען אויך זיין אלע ערלעיי אופנים בהנוגע צו שפעטערדיקע עונשים (ווי געזאגט פריער) מכת מרדות, מלקות וכו', אדער ס'קען זיין דער נידערי קסטער אופן און דער הארבסטער אופן, אז מ'קען אים מערניט געבען די שליחות בעוה"ז, אבער וויבאלד אז מ'נעמט בא אים צו די שליחות מלמעלה, איז דעמולט "אין אתה עכור לעוה"ב" [וואס דאס איז די עונשים מיט וועלכע ער איז מסיים אין על חטא].

מ'זאל אים אבער האלטן אין עוה"ז, און תורה חסד זאל זאגען זעהן אים אריין אין בית האסורים, און נעם בא אים צו די מעגלעכקייט פון

- מקיים -

מקיים זיין די שליחות פון "אדם לעמל יולד" - דאס איז היפך החסד, און אן קיין תועלת.

און דערפאר איז אויך ניטא אין תורה קיין עונשים פון עין תחת עין כפשוטו, יד תחת יד כפשוטו וכו', וואס בא עמי הארץ, בא די גרעסטע און די בעסטע פון זיי, איז בזמן מ"ת איז געווען א דבר הדגיל אז מ'האט מעניש געווען יד תחת יד כפשוטו, ווי ס'איז געווען זייערע דינים אז א גנב וואס ער האט געגנב'עט בידו, דארף מען צונעמען בא אים די יד, אבער אין תורת חסד קען ניט זיין אזוינע עונשים וואדום דעמולט קען ער ניט טאן דעם לעמל יולד בשלימות, וואדום ער קען טאן מעדניס ווי כיט איין האנט, מערניס ווי מיט איין אויג, מעדניט ווי כיט איין שן, אדער ווייניקער כיט איין שן, וואדום ס'פעלט ביי אים א שן.

איז אין תורה קען זיין נאר אזא מין עונש וואס שטעדט ניט צו ממלא זיין אט די שליחות, אדער ווי געדעדט פריער אז אויב ער איז ניט דאוי ממשיך זיין די שליחות, נעמט מען צו בא אים די שליחות, דערמיט וואס מ'נעמט אים צו פון עוה"ז, ס'קען אבער ניט זיין א דבר והיפוכו, ער זאל זיין אין עוה"ז, און ניט קענען'אויספידען די שליחות.

וואס דערפון איז אויך פארשטאנדיק אז בשעת אז כצד הנהגה המדינה איז דא דער עונש פון בית האסורים, איז דאס ע"ד ווי ס'איז דא דינים וואס זיי זיינען פאדבונדען מיט מנהג התגדין, אדער א ענין פון א הודאה שעה וכו', קומט אויס אז מ'דארף אדיינפידען דעם עונש פון בית האסורים, וואדום אזוי דארף זיין מצד מנהג המדינה וכו', דארף מען אבער וויסען אז דאס איז אן עונש חמור ביותר, ער כדי כך אז במידה כסויכח איז דאס ערגער פון מיתה.

בדוגמא ווי מ'זאגט אז דער עונש פון גלות האט אין זיך א שוועריקייט, וואס אין א פרט איז דאס נאך שווערער פון מיתה, ער"ז דער עונש פון בית האסורים, וואס אין דערויף איז דא ביידע זאכען, ער איז גולה ממקומו, און נאך מערער ווי דאס איז בא גלות, וואדום בגלות אין ערדי בקלט דארף זיין "וחי" - עביד לי' מידי דההוי לי' חיוהא (נכוה י, א), אז מ'דארף אים מיט געבען אלע ענינים עד זאל דארטן קענען דורך פירן זיין שליחות, וואס דערפאר איז מגלין דבו עכו (שם), כדי עד זאל קענען לערנען תודה וכו', משא"כ בבית האסורים נעמט מען בא אים צו די בעגלעכקייט צו מקיים זיין דעם "אדם לעמל יולד", איז דאס נאך ערגער פון גלות.

אבער אז מצד מנהג המדינה - תגדי לור, הודאת שעה - האט מען איינגעפידט דעם ענין פון בית האסורים, איז דאך דינא דמלכותא דינא, דארף מען זיך ניט שטעלען קעגען דעדויף - אויב דאס וועדט נאר אפגע'פסק'נט לפי חוקי המדינה מיט אלע פרטים וכו', מ'דארף אבער וויסען אז דער ענין פון להחיות דוח שפלים ולהחיות לב נדכאים - ווי דער דמב"ס בדיינגט אין סוף פון הל' מגילה - איז ביי זיי במידה גדולה יותר אפי' מער ווי דאס איז ביי די וואס געפינען זיך בבית החולים, וואדום זיי זיינען בעה"ב אויף זיך, און קענען זיך באועגען לויט די מעגלעכקייט וואס דער אויבערשטער האט זיי געגעבען אין בריאות גופם, אבער אן עבד לעברים - א מענטש זאל אויף אים וועדען א בעה"ב און ניט לאזען אים ממלא זיין די שליחות - דאס איז ביי זיי ניטא.

משא"כ בבית האסורים איז מצד דעם ענין פון מנהג המדינה - תגדי לור, איז דאך געווארן דער ענין אז מ'איז אויף אים א בעה"ב, און דינא דמלכותא דינא, איז דאך דער טייטש אז ש"ע זאגט אז דאס גייט

- אדיין -

אריין אין דעם גדר פון עבדי אהם, דאס מאכט אבער ניט קלענער די שפלות, און די צובראכענקייט פון די שפלים ונדכאים.

און ווי באלד אז דער רכב"ם זאגט אין סוף הל' פורים שאין שם שמחה גדולה ומפוארה מער ווי דער להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים, וואס רורך דערויף איז ער דוכה לשכינה, איז דאך דערפון פארשטאנדיק די הדגשה מיוחדת אז בביה האסורים דארף מען זיך משתדל זיין אין דערויף ביותר וביותר, סיי בנוגע קיום המצוות בכלל, עאכו"כ בנוגע צו כשלוח כנות ומהנות לאביונים - די מצוות פון פורים.

וואס דאס גייט דאך אויך אריין אין דער כטרה פון ביה האסורים המתאים לשמו, וואס די מטרה (דער צוועק) פון האלטען א כענטשען אין בית האסורים איז ניט גלאט אזוי אלס אן ענין פון עונש, נאר געבען אים א געלעגנהייט ער זאל זיך כהבונן זיין אין די ענינים בלתי רצויים וואס ער האט געטאן, וואס צוליב זיי האט מען אים אריינגעזעצט אין דעם ביה האסורים, און מ'גיט אים אויך די כעגלעכקייטען ער זאל קענען לערנען און כשהלם זיין וכו', כדי ער זאל זיך קענען צוגרייטען ארויסגיין פון ביה האסורים, און אנהויבן לעבען א חיים בסדר ובשלום וביושר, וואס דאס ווערט דורך די הכנה וואס ער וועט האבען אין די טעג וואס ער גענינט זיך אין ביה האסורים.

וואס דערפאר דארף מען זעהן צום אלעם ערשטען ער זאל האבען ביי זיך א געפיל אז ער איז "בצלכינו כדמותינו", אז ער איז א מענטש, וואס אויב נאר ער וועט וועלען קען ער זיין אדם כלשון אדכה לעליון (של"ה חלק תושבכ"ת וישב סוף הדרוש צאן יוסף ובכ"מ), אז ער ווערט בצלמינו כדמותינו.

אבער בשעת מ'נעמט ביי איס צו אט די מעגלעכקייטען און כ'דריקט איס צו, און מ'קוועטשט איס צו, און כ'לאזט איס ניט אויפהויבען די קאפ, איז ניט נאר אז דער בית האסורים פירט ניט אויס זיין הכלית כנ"ל, נאר אדרבא ער מאכט פון איס א גרעסערן פושע ווי ער איז געווען בשעה ער איז אהינצו אריין געגאנגען.

וואס דערפאר איז פון די מטרות פון א ביה האסורים איז, לרוכס את רוחס, ולעודד את רוחס פון די וואס געפינען זיך דארטן, אז אין די ענינים וואס זיינען ניט כוכרח, זיינען זיי פונקט ווי אט די וואס געפינען זיך בחירות, און פונקט אזוי ווי די שוכרים פון ביה האסורים, במילא גיט כען זיי די מעגלעכקייט טאן דאס בשליכוה.

און אט דעמולט איז דאך ווי ס'איז דא דער חוק ברוב הכדינות ככולס אז בשעת מ'זעהט אז ס'איז דא א הנהגה טובה בבית האסורים, איז מען מקצר דעם זמן העונש, און מ'לאזט איס ארויס לחירות פאר די ציים, ווארום מ'האט געזעהן אז ער איז שוין גרייט צו אנהויבען לעבען חיים ע"פ צדק ויושר.

וואס איינע פון די דרכים בזה איז, אז ווען ס'קומט ימי הפורים, זאלען זיי הערען די מגילה, און ענטפערען אמן, און זיצענדיק בבית האסורים זאלען זיי זאגן "שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה", ער זיצט טאקע בבית האסורים כסטרא דא, אבער חדוה הקיעה כסטרא דא - דערפאר וואס ער איז מקיים דעם אויבערשטען'ס מצוה פון מקרא מגילה, וואס דערפאר זאגט ער שהחיינו וכו' לזכן הזה [ועד"ז ביי אינם יהודים בנוגע צו זייערע שבע מצוות ב"נ ניט אלע סעיפים שבדבר].

- ועד"ז -

<u>הנחה הת' בלתי כוגה</u>

ועד"ז בנוגע צו - כיסמך גאולה לגאולה - פסח, איז אזוי ווי ס'איז שוין שלושים יום לפני החג - ס"ו אדר, הויבט זיך דאך שוין אן די הכנה צו פסח, איז בנוגע צו די אלע וואס געפינען זיך בביה האסורים, דארף מען זיי זאלען האבען כל צרכי הפסח, מצה; ד' כוסות; בשר; מיט אט די אלע ענינים וואס כ'דארף האבען אז ס'זאל זיין א חג הפסח כשר, וועט זיין א הג הפסח שבח.

און די הכנות האבען בכח אז מ'זאל יוצא זיין בביה האסורים נאר מיט די הכנות צו א חג הפסח, און מ'וועט אים באפרייען נאך פאר פסח, ובמדה כנגד מדה, אזוי ווי אידן געפינען זיך אין גלות, וואס גלות איז דאך בדוגמא פון א ביה האסורים, וואס דערפאר האט מען דאך צוגענומען בא אידן די מעגלעכקייט אויף מקיים זיין כו"כ מצוות ע"ד ווי כצוות ההלויות בזמן שבהמ"ק הי' קיים, וכו"כ מצוות דוגמתם, אז אפי' וען ער וואלט געוואלט, קען ער זיי ניט קיים זיין, אע"פ אז ער האט רמ"ח אברים ושס"ה גידים, וואס זיי זיינען כנגד רמ"ח כ"ע ושס"ה מל"ת, האט אבער דער אויבערשטער כביכול צוגענומען די כעגלעכקייט קיים זיין כו"כ מצוות כל זמן אז ער וועט ניט פאריכטען דעם "מפני חטאנו", אע"פ וואס ער האט די אברים און די גידים וואס זיי זיינען דערמיט פארבונדן.

אבער בשעת ער איז ביי זיך מחליט אז ביי די ערשטע מעגלעכקייטען וואס ער וועט קענען מקיים זיין די כצווה, וועט ער דאס טאן "כמצוה רצונך" - פון וואנעט ווייסס מען אז די החלטה איז א החלטה אמיתיה - ע"מ לקיימה, איז די הוכחה אויף דערויף איז, אז אט די מצוות וואס ער קען יא מקיים זיין, איז ער זיי כקיים בשלימותם, מיטן גאנצען הידור - אט דעמולט ווערט דער תפילות במקום המידין תיקנום (ברכות כו, ב), אז ער איז מחפלל כדבעי, ועד"ז הלומד תורת עולה וכיו"ב, וואס דאס איז ממהר דעם "קץ שם לחושך" (איוב כח, ג) פון דעם חושך כפול ומכופל פון דעם ביה האסורים הכללי, וואס דאס איז דער גלות, און ס'וועט דער חירות אכיהי "מאפילה לאור גדול ומשעבוד לגאולה" ביז "ונאמר לפניו הללוי-ה" אין אן אופן פון א שיר חדש, א גאולה כאין אחרי' גלות, ע"י משיח צדקינו ובקרוב ממש.

ה. מ'האט דאך געדעדט פריער בהנוגע צו פורים אז דאס איז ע"ד אלע יבים טובים און ע"ר יום השבה, אז ס'איז ניט דער סייסש אז דעם סאג דארף כען זיין אין רער הנועה, אבער דערנאך זאל דאס בלייבען א זכרון בעלכא, אן א השפעה אויף זיין הנהגה בכחשבה בדיבור עאכו"כ בנוגע למעשה - אין די סעג וואס נאך דערויף, נאר ע"ד ווי דאס איז בהנוגע צו פסח, אז דאס וואס בליל הסדר איז כען מרבה לספר ביציאת מצרים, גיט דאס א חוס' כח אין רעם ענין פון זכירת יצי"מ, וואס דאס דארף דאך זיין בכל יום, ביז פעמיים בכל יום - בימים און בלילה, איז כצד דערויף וואס ס'איז געווען דער מרבה לספר ביצי"מ בליל הסדר, ווערט דאס אויפגעטאן בכל השנה מיט מער חיוה, און דערנאך ווירקט דאס אויף דעם גאנצען טאן - צווישן דעם זכר ליציאת מצרים ביום, צו דעם זכר יציאת מצרים בלילה, וחוזר חלילה.

עד"ז בנוגע צו דעס ענין פון כחן תורתינו אין שבועה, פועל'ט דאס א חיות און יחר שאה אין ברכה התורה אין תפילת היום פון יעדער טאג פון יאר וואס ער זאגט נותן התורה לשון הוה.

ועד"ז בנוגע צו סוכות, וואס אויף דערויף זאגט מען "לכען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי וגו'" (ויקרא כג, מג) ווירקט דאס על כל

- השנה -

השנה כולה, אז ניט נאר כ׳זאל סתם בעדיינקען דעם ענין פון סוכה
ווי דאס איז געווען בהוציאו אותם כארכ"צ, נאר כ׳דארף וויסען אז
דאס איז אויך בכל השנה, אז דער אויבערשטער באשיצט מזרם ומכטר ובקור
וחום און פון אלע ענינים צו וועלכע מ׳דארף אנקוכען צו א דירה [וואס
דער ענין פון א סוכה איז דאך דער ענין פון דירה, וואדום ס׳דארף דאך
זיין "בסוכות חשבו" (שם כג, מב), אז אלע ענינים וואס ער טוט אין
זיין דירה, דאדף ער זיי טאן אין סוכה], ד.ה. אז די כוונה איז ניט
נאר ער זאל סתם בעדיינקען דעם ענין, נאר אז דאס זאל זיין א זכרון
וואס איז מביא לידי מעשה בחיי יום יום.

עד"ז בנוגע צו די שכחה פון פורים וואס חייב איניש לבסומי בפוריא
עד דלא ידע, מצד דערויף וואס דער אויבערשטער האט אזוי געהייסען,
דארף דאס פועל׳ן און דאס פועל׳ט אויף כל השנה כולה, אז ווען ס׳קומט
צו אן ענין של כצוה אז ער דארף נקיים זיין דעם אויבערשטנ׳ס א ציווי,
טוט ער דאס כיט א שכחה אין אן אופן פון עד דלא ידע, ווי דער רמב"ם
(סוף הל׳ לולב) פסק׳נט אז דוד המלך הי׳ כפזז וככרכר בכל עוז, אע"פ
וואס דאס איז געווען א הנהגה ניט פון א כלך נאר ווי ער זאגט אין
הנ"ך "כהגלות נגלות אחד הרקים" (שכואל ב׳ ו, כ), אעפ"כ פירט ער
זיך אין אזא אופן וויבאלד אז דאס איז א ענין וואס איז פארבונדן
כיט נקיים זיין א כצוה.

ובנוסח אחר, אז פורים טוט אויף אז די ענינים וואס ער טוט אין
תורה ומצותי׳ זאל ער זיי טאן ניט סתם בדרך קב"ע, וואס אה"נ אז ס׳דארף
טאקע זיין די עבודה אין אן אופן פון קב"ע, וואס דאס איז דאך ראשית
העבודה ועיקרה ושרשה (חניא רפכ"א), אבער צוזאמען דערכיט דארף זיין
"עבדו את ה׳ בשמחה" (תהלים ק, ב), וואס דאס איז דאך צוויי הפכים,
פון איין זייט זאגט כען אז ס׳דארף זיין אין אן אופן פון אן עבד -
"עבדו", וואס א עבד כצד עצכו איז דאך בהפקירא ניחא לי׳ (גיטין יג,
א), און די עבודה איז ביי אים אן עול, און פון צווייטן זייט זאגט
כען אז דאס דארף זיין בשכחה, וואדום וויבאלד אז דאס איז אן ענין
פון "עבדו את הוי׳" קען דאס קומען; און ס׳דארף קומען; און כ׳קומט
אין אן אופן פון "בשכחה", און כיט א שמחה גדולה ביוהר, ביז וואנעט
אז דוד המלך וואס נהג מלכותו ברמה, איז בנוגע צו כצוות איז זיין הנהגה
געווען בשמחה אין אן אופן פון כאחד הרקים, און ער האט געזאגט "עכם
אכבדה" (ש"ב שם כב), אין דערויף באשטייט זיין ענין הכבוד.

און דאס וועלט אפגע׳פסק׳נט אין רמב"ם בנוגע צו יעדער איד,
וואדום דער רמב"ם איז דאך געשריבען ניט פאר יחידי סגולה ח"ו, נאר
צו יעדן אידן, אזוי ווי דער "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש
שם מצוי וכו׳", און ער איז דער כמציא כל נכצא, (ריש הל׳ יסוה"ת)
ווי ער איז מסיים (שם ה"ז) שנאמר ה׳ אלוקינו ה׳ אחד, וואס אין דערויף
איז דאך דאס הכל מודים אז דאס איז א ציווי אויף יעדערען, אט אזוי
זיינען אויך די צירויים אין המשך פון דיני הרכב"ם, כולל אויך דער
ציווי פון דער "עבודה גדולה", וואס דאס איז דער ענין השכחה, ביז
אין אן אופן ווי ער איז כסיים כפזז ומכרכר וכו׳, איז דאך דאס א
ציווי פאר יעדער איד.

וואו שטייט דאס בגלוי אין גכרא, איז דאס וואס די גכרא (שבה
פח, א) זאגט אן ענין וואס איז געווען בפורים, ניט נאר א פרט אין
פורים, נאר דאס איז א ענין כללי אין פורים, אז דאס וואס ס׳שטייט
אין דער מגילה אז ס׳איז געווען "קימו וקיבלו היהודים", מיינט דאס

- קימו -

קימו מה שקיבלו כבר, ניט דער פשט אז פורים האט אויף בעטאן דעם ענין פון לימוד התורה וקיום המצוות - דאס איז בעוועז קבלו כבר, ס'האט אבער בעקאנט זיין אין דערויף א דינגעניש - מכאן כודעא רבה לאורייתא, האט פורים אויף בעטאן דעם קיימו מה שקיבלו כבר, אז ס'איז בטל בעוואדן דער באנצער ענין פון א כודעא, וואס פאר דערויף איז דאך בעוועז אן ענין פון א מודעא, וואדום ס'איז בעוועז כפה עליהם הר כגיגיה. טאקע דורך אהבה וכו' (לקו"ת ראה כב, א) אבער אעפ"כ איז דאס אן ענין וואס איז פארבונדן מיט עול; אוך עבדות; אוך הכרח; אוך אונס, ביז א מודעא רבה לאורייתא, אבער פורים האט אויף בעטאן דעם ענין פון קיימו וקיבלו - דער זעלבער ענין לכאורה, אבער אין אן אופן אז ס'איז שולל די באנצע כציאוה אז איימיצער זאל קענען זאגען אז ס'איז דא א כקום למודעא - א ענין פון אונס. וואס דאס איז דאך כנ"ל, אז דער אויפטו פון פורים איז אז דער ענין פון תומ"צ דארף ניט זיין נאר אין אן אופן פון עבדות וקב"ע, וואס דעמולט איז כודעא רבה לאורייתא, נאר דאס דארף אויך זיין בשמחה, וואס דאס טוט זיך אויף בפורים - קיימו וקיבלו.

וואס די הוראה דערפון בנוגע לפועל איז, אז כ'קומט צוגיין צו איינעם, אוך מ'זאגט אים זעהסט אז יענער לערנט תורה אוך איז כקיים מצווה, דארפסטו זיך אויך פירן אזוי, זאגט ער אז יענער טוט אזוי דערפאר וואס כ'האט אים אזוי מחנך געווארן, במילא איז ביי אים הרגל נעשה טבע, ער איז געבארען בא פרומע עלטערן, געהאדעוועט זיך אין א פרומער כוסד חינוך, האט מען אים אזוי מרגיל בעוועז, ניט פרעגן'דיק ביי אים צי ער וויל יא, צי וויל ער ניט, ביז וואנעט אז הרגל נעשה טבע, בכילא טוט ער דאס דערפאר וואס אזוי איז זיין טבע, אבער ער האט ניט אין דערויף ניט קיין חשק: ניט קיין שמחה; ניט קיין הענוג וכו', ער האט דערפון תענוג מערניט ווי מ'פירט זיך אין אן אופן של הרגל ניט שינוי הרגילות.

אבער בשעת כ'רעדט כיט אים אז ער זאל משנה זיין זיין טבע ורגילות, כאטש ער האט ניט באקומען אט דעם חינוך וואס יענער האט באקומען כאיזה סיבה שהוי', כאטש אז ער האט ניט געהאט אזוינע עלטערן ווי א צווייטער האט געהאט וכו', אוך כאטש ער איז אויפגעהאדעוועט בעווארן אין אדרך אוך כולדתך אוך אין בית אביך וואס איז פאהאנטע אויף הרח'ק. זאגט כען אים לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך. אוך ניט אז דאס איז אן ענין וואס דו דארפסט דאס טאן אין אן אופן פון כודעא רבה לאורייתא, וועסט זאגען אז מ'נייט דיר, אוך דו האסט קיין ברירה ניט, נאר כ'זאגט אז א איידן - בעט מען; אוך מ'גיט אים כח; אוך ער פירט בא זיך אויס ער זאל דאס טאן אין אן אופן פון שמחה, ביז א שמחה אין אן אופן פון עד דלא ידע, למעלה ממדידה והגבלה, וואס דאס איז דער אויפטו פון פורים.

אוך וויבאלד אז מ'וייסט אז מ'קען דאס אויספירען כיט יעדער איידן, האט מען קיין תירוץ ניט פארוואס מ'רעדט ניט מיט א צווייטן איידן וועגען לימוד התורה, ניט סתם לימוד התורה, נאר בהתמדה ושקידה, אוך וועגען קיום המצוות, ניט סתם קיום המצוות, נאר בהידור, אוך אז יענער וויל זיך פארענטפערן אז ער האט ארצך אוך כולדתך אוך בית אביך פון תרח, וואס עובדי ע"ז היו אבותינו, ענטפערט מען אים אז עכשיו קרבנו המקום לעבודתו, האט ער ניט קיין תירוץ פארוואס רעדט ער ניט מיט יענעם, וואדום ס'איז א דבר בטוח אז אויב מ'וועט מיט אים דיידן אין אן אופן המתאים, ובדברים היוצאים מן הלב, אוך דער צווייטער וועט דערהערן אז ער מיינט דאס מיט אן אמת, וועט דאס זיכער פועל'ן אויף אים.

- אוך -

און דעמולט ווערט בטל די כודעא רבה, און ס׳ווערט דער קייכו מה שקיבלו כבר, וואס דעם ענין פון "קיבלו" האט דאך יעדער איד, אפי׳ דער וואס וואקסט בא תרח׳ן, פסק׳נט אפ דער רמב"ם (הל׳ גירושין ספ"ב) אז יעדער איז אפי׳ אזא וואס זאגט אז ער פאלגט ניט ב"ד, און בשעה אז ב"ד הייסט אים, און בעט זיך ביי אים, און איז אים מבטיח וכו׳, זאגט ער אז ער ווייל ניט, ביז וואנעט אז מ׳דארף אנקומען צו כופין אותו, איז בשעת אז ער זאגט רוצה אני, איז ניט דער פשט אז ער זאגט רוצה אני מצד דערויף וואס מ׳האט אים כופה געווען, נאר דער פשט איז אז דורך די כפי׳ האט מען מערניט ווי אראפ געזוכען דעם יצרו הקפו, אבער זיין אמת׳ער רצון איז כקיים זיין דאס וואס ב"ד הייסט.

וואס דאס זאגט דער רמב"ם אויף יעדען אידן, אפי׳ אויף דער וואס חטא בדוגמא ווי עכן, וואס אויף אים זאגט כען, און פון אים לערנט מען אפ אז אע"פ שחטא ישראל הוא (סנהדרין מד, א), און ווי די גמרא (שם) רעכענט אוים די עונות וואס עכן האט אפגעטאן איז פון אים נעמט זיך אט דער פס"ד אז א גט כעושה איז כשר עד"ז בנוגע צו קרבנות, וואס ביי קרבנות דארף דאך זיין שב כידיעתו (שבועות כו, ב וש"נ), און אויב ניט, טאר כען ניט כקריב זיין זיין קרבן, זאגט כען אז בשעה ס׳איז כופין אותו עד שיאמר רוצה אני, הייסט דאס שב מידיעתו, וואס דערפון איז דאך פארשטאנדיק אז ביי יעדער איד איז דא דער ענין פון קיבלו כנ"ל.

וואס דא האט מען די הבטחה, אז אויב נאר ער וועט רירדן, איז נאך דעם כופין אותו בדברים עד שיאמר רוצה אני, וועט דערנאך נהגלה ורערען דער ישראל הוא בגילוי, ביז וואנעט אז דאס וועט אראפ שוויינקען אלע ענינים, און ס׳וועט זיין "ונרצה לו לכפר עליו" (ויקרא ד, א), ווי דער אלטער סייסטט אפ אין אגרת התשובה (פ"א) אז דאס מיינט אינגאנצן אפגעווישט, אז ס׳בלייבט ניט קיין רושם, ואדרבא ער ווערט נאך כער מרוצה ווי קודם החטא, ווי דער רמב"ם איז מאריך אין הל׳ השובה (פ"ז).

ביז וואנעט אז ס׳ווערט דער קיימו וקיבלו עליהם, וואס דער "קיבלו" לאמיהו איז דאך שוין געווען נאך פאר דעם וואס כופין וכו׳ רוצה אני, דעמולט איז שוין אויך געווען דער קיבלו, ווערט אויך דער קייכו מה שקיבלו כבר בפועל, און אין אן אופן ווי ער זאגט אין דער מגילה אז ס׳איז געווען קיימו כהוך שכחה ומהוך ששון, און אויך כצד אורה זו תורה - ע"פ התורה ומצותי׳.

ועד"ז איז דאס בהנוגע צו ידע אינים בנפשי׳, אז בשעת מ׳זאגט אים פארוואס פירט ער זיך ניט בשליכות, ענטפערט ער אז ווען ער איז געווען אין ישיבה; ווען ער האט געלעדנט אין חדר; ווען ער איז געווען החת הנהגה פון זיין פאטער; פון זיין ראש ישיבה; פון זיין מלמד; פון זיין זיידן; דעמולט האט ער ניט געדארפט האבען דאגות פרנסה וכו׳, האט ער געקענט לערנען תורה רוב היום אדער כל היום, אדער קובע זיין עיתים להורה אויב ער איז א בעל עסק וכו׳, און מקיים זיין מצוות אן ענינים המבלבלים,

אבער בשעת ער איז ארוים אין אויר העולם, און געפינט זיך אין מאה ועשרים ושבע מדינות, און מדינה ומדינה ככתבה ועם ועם כלשונו, און מצד עניני פרנסה דאדף ער רירדען מים דעם לשון המדינה, און שרייבן ככתב המדינה וכו׳, אט דעמולט איז ער ניט אין דעם מעמד ומצב ווי עד איז געווען זייענדיק אין ארה"ק, וואס דעמולט האט אים אוירה דאר"י מכריח געווען צו פירן זיך ווי ס׳דארף צו זיין.

- ביז -

– ביז ווי ס׳איז געווען בזמן שביהמ"ק הי׳ קיים, וואס דעמולט איז געווען עשרה ניסים נעשו לאבותינו (אבות פ"ה מ"ה), האבען אים די ניסים מכריח געווען פירן זיך ווי ס׳דארף צו זיין, בדוגמא ווי דער רשב"ם זאגט בפיעה"ה (ראה יד, כג) אז וועו א איד איז געקומען אין ירושלים כדי צו ברייננען מעשר שני וכו׳, און ער האט בעזעהן כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמדם, האט דאס אויף אים משפיע געווען בנוגע צו דעם ענין פון יר"ש, אויך וועו ער איז געקומען צו זיך אהיים –

אבער דאס איז געווען דער אויר און דער כעמד וכצב פון ירושלים, זייע־דיק אבער מחוץ לירושלים, און נאך איידער עס איז געווייעט דער ביהמ"ק און ער זעהט די עשדה ניסים בעיני בשר, זאל ער דעמולט פירן זיך ווי ס׳דארף צו זיין, – שרייט ער אז ער האט כודעא רבה לאורייתא. איז אט דאס זאגט אן פורים, און גיט כח, אז ס׳זאל זיין דער "קיבלו עליהם ועל זרעם", און דאס איז קיימו מה שקיבלו כבר, ד.ה. א הוספה אויף דעם וואס ס׳איז געווען פריער, אז כ׳זאל לערנען הורה ניט נאר ווי מ׳האט געלערנט פריער, נאר מעלין בקודש, כיט א הוספה – לאפשא לה – סיי בכמות סיי באיכות, און כוסיף זיין אין הידור בקיום הכצווה, לויט דעם ציווי פון מעלין בקודש, און טאן די אלע ענינים כיט א שמחה גדולה ביותר, וואס בלשון הרמב"ם (סוף הל׳ לולב) איז דאס אן עבודה גדולה.

און דעמולט בריינגט פורים אראפ דעם כיסמך גאולה לגאולה, ווי־באלד אז דער גאנצער ענין פון גלות איז דאך "מפני חטאנו", איז בשעת ער אלז כחליט בהקיפוה, און ער הויבט אן אין דעם ענין פון כעצט זיין הסאינו, און איז כחליט אינגאנצען מבטל זיין דעם ענין, אט דעמולט איז כחשבה טובה הקב"ה (גלייך) כצרפה למעשה (קידושין מ, א), אז דאס וועדט פארעכענט ווי א מעשה, און דערנאך קומט דער פירוש (סה"מ תש"ט ע׳ 21) אין מצרפה למעשה, אז דער אויבערשטער לייגט דאס צו צו א מעשה, אז ער גיט אים די געלעגנהייט ער זאל טאן אויך דעם מעשה בפועל.

ביז אז ס׳וועט זיין דער יקום מלך מביח דוד ויכוף כל ישראל ללכת בדרכה ולחזק בדקה, וילחום מלחמת ה׳ וינצח, ויבנה ביהמ"ק בכקומו, וועט זיין דער ויקבץ נדחי ישראל, בקרוב כמש, בגאולה האכיהית והשליכה ע"י כשיח צדקינו.

ו. צוה לנבן ואמר מאמר ד"ה איש יהודי וגו׳.

ז. כ׳האט געדעדט פריער, אז דער ענין פון פורים איז, אז ס׳איז פריער געווען קיבלו כבר, און פורים טוט אויף קיימו מה שקבלו כבר, וואס דערפון איז א הוראה בנוגע דעם ענין פון מעלין בקודש, ווי דאס קומט אראפ בהנוגע צו תורה בכלל, וואס דערנאך איז דאס דאך אויכעט ליכוד מביא לידי מעשה, כולל כל הכצוות, איז דער קיימו מה שקיבלו כבר – וואס דאס איז דאך אן ענין עיקרי אין ימי הפורים, (ווי פארשטאנדיק אויכעט אין פשטות הכתובים פון דער מגילה,) מעורר און מעודד און מחזק און כאנט דעם ענין פון מעלין בקודש, ווארום קיימו מה שקיבלו כבר ביינט אז דאס וואס ער האט זיך נוהג געווען ווי ס׳דארף צו זיין ביז איצטער, איז ווי־באלד אז דורך דעם וואס נהג בו כמה פעמים איז הרגל נעשה טבע, (ביז וואנעט ווי ס׳איז ע"פ דין, אז אויב ס׳איז שוין ג׳ פעמים וועדט עס שוין אנגערופען אז ער איז רגיל בזה), איז דאס שוין ניט מספיק, און ער דארף אין דערויף כוסיף זיין, אז ער זאל

– דאס –

דאס טאן ניט כצד ההכרח וואס ער איז רגיל בזה, נאר עס וועלט ביי איס דער קיימו מה שקיבלו כבר - מעלין בקודש (כנ"ל).

וואס דאס איז דער ענין כללי פון פורים - דער ענין פון קייכו כה שקיבלו כבר, וואס דערפאר שטייט דאס כיט מערער הדגשה אין די מצווה העיקריות פון פורים, וואס דאס זיינען: דער ענין פון משלוח מנות; דער ענין פון מחנות לאביונים; און דערפון איז אויכעט פארשטאנדיק בהנוגע צו מקרא מגילה, וכדלקמן.

די אלע דריי ענינים הנ"ל, בשעה כען נעכט זייער נקודה, איז לכאורה ניטא אין זיי לגמרי קיין אויפטו: אין דעם ענין פון כהנות לאביונים, איז דאך לכאו' ניטא קיין אויפטו, וואלט ער גיט דאך א מהנה צו אן אביון אויך במשך כל השנה, וואס דעמולט איז דאך דא דער ציווי פון פהוח תפתח (דברים טו, ח) אפילו מאה פעמים (ספרי עה"פ), איז וואס טוט אויף אין דערויף דער ענין פון פורים?

נאר דער פשט איז, אז כל השנה כולה איז ער ניט מחוייב ארום לויפען זוכען א עני, בשעת עס קומט אבער פורים, האט ער דעמולט א ציווי, צי ער האט אן עני, צי ער האט ניט קיין עני, דארף ער גיין און זוכען, ביז וואנעט ער וועט געפינען אן עני ואביון, און נאככער, עס איז ניט מספיק איינער, נאר עס דארף זיין בכפליים, און דוקא דעמולט איז ער מקיים דעם ענין פון להחיות רוח נדכאים, ווי ער זאגט אין רמב"ם (סוף הל' מגילה), דורך דערויף וואס ער גיט לכה"פ מחנות לאביונים לשון רבים, לשני אביונים.

עד"ז אין משלוח מנות איש לרעהו, איז וואס דער טעם אין דערויף זאל ניט זיין, (און בפרט נאך לויט די מפרשים ברי טמכא (מנות הלוי לכהר"ש אלקבץ) וואס זיי שרייבען אז דער טעם איז כצד דעם ענין פון קירוב הלבבות, אז כ'וועלט דורך דערויף אן אהבה בין איש לדעהו, וכמבואר גדולה לגימה שמקרבה, וואס דאס איז דאך בטבע ב"א, אפילו ביי ניט איידן, עאכו"כ ביי איידן וואס זיי זיינען גומלי הסדים, און אפילו אז דאס זאל זיין צוליב אן אנדער טעם,) אבער די פעולה טוט דאך אויף אין ואהבת לרעך כמוך, וואס דאס איז א מצות עשה כן התורה. און נאככער: דאס איז א מצוה וואס מען זאגט אז זי איז א "כלל גדול בתורה" (ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד), בדוגמא ווי כ'זאגט אויף מהנות לאביונים, אז צדקה לעניים איז דאס א מצוה, וואס שקולה כנגד כל המצוות (ב"ב ט, א), ומקרבה אה הגאולה (שם י, א), ובפרט ווי דער אלטער רבי בריינגט אדאפ אין חניא (פל"ז) אז אין ירושלמי נקראת בשם מצוה סתם, און ער איז מבאר בארוכה דער טעם און די סברה שבדבר, איז דער ענין פון ואהבת לרעך כמוך דארף דאך זיין בכל השנה, איז וואס טוט אויף אין דערויף דער ענין פון פורים?

נאר דער ביאור איז, פונקט אזוי ווי ביי מחנות לאביונים טוט אויף פורים אז ער דארף ארום לויפען זוכען אן אביון, און עס איז ניט גענוג איינער, נאר ער דארף געפינען צוויי, עד"ז איז דעם ענין פון ואהבת לרעך כמוך, איז בכל השנה ניטא קיין חיוב ער זאל אדומלויפען זוכען רער, און טאן ענינים אין וועלכע עס דריקט זיך אויס דער ואהבה לרעך כמוך, אבער אז עס קומט פורים, דארף ער זוכען רעהו, און טאן ענינים איז וועלכע ס'דריקט זיך אויס דער ואהבה לרעך כמוך - געבען משלוח מנות, און ס'איז ניט כספיק איין ענין, נאר עס דארף זיין כנוה לשון רבים - צוויי כנות, און ערשט דעמולט האט ער מקיים געווען דעם

- חיוב -

<u>הנחת הת' בלהי כוגה</u>

חיוב פון משלוח מנות בפורים כדבעי.

וואס דערפון זעהט מען ווי אזוי אין פורים איז דא דער קייכו מה שקיבלו כבר, ווארום דאס זיינען דאך ענינים, פון א גאנץ יאר, קיבלו כבר, (נאר דאס איז מיט א הוספה און מיט א הדגשה כנ"ל) איז דעם ענין פון משלוח מנות, טוט ער דאך א פעולה וואס איז בארבונדען מיט א פרט אין ואהבת לרעך כמוך, און מתנות לאביונים וואס דאס איז דאך אן ענין פון צדקה ממש, און פורים טוט אויף אין דערויף דעם קייכו (מה שקיבלו כבר), אז ס'דארף זיין מיט א הוספה - מעלין בקודש (כנ"ל).

עד"ז איז אויכעט אין קריאה הכגילה, וואס ס'איז דאך ידוע די אריכות אין חת"ס (יו"ד סי' רלג, וראה או"ח סי' קצא) וואס ער פרעגט, ווי אזוי האט מען געקענט מוסיף זיין דעם ענין פון פורים, און ער ביריגט אראפ פון מדרשי רז"ל אז כצא לו רמז בתורה, און ער איז כסביר דארטן אז דעם רמז בתורה דארף מען האבען אויף די פרטי הדברים, משא"כ אויפן כללות הענין פון כספר זיין דעם נס, איז דאס א ק"ו: כה-דאך ביי גאולת כצרים, וואס דאס איז געווען בשעבור לחירות, ובאפילה לאור גדול, איז דא דער חיוב לספר ביציאת מצרים, איז מכש"כ אין דעם ענין פון פורים, וואס דעמולט איז געווען דער "ונהפוך הוא". לחיים, פון היפך החיים, און ווי ער פירט דארטען אויס אז דאס איז כן ההורה נאר בנוגע די פרטים בדבר איז כן ההורה ווייסט כען ניט צי ס'דארף זיין אריכות הסיפור במגילה, און לשנותה ביום מיט אלע פרטי קריאת המגילה - אט דאס איז מדגיש פורים אין דער בצוה וואס זי איז מן ההורה - די פרטים שבדבר, ע"ד ווי פורים איז מדגיש די פרטים בנוגע צו משלוח כנוה איש לרעהו און מתנות לאביונים וואס דאס איז דא אויך בכל השנה כנ"ל, איז פורים מדגיש אין דערויף די פרטים, אז ס'דארף זיין שתי מנות, און לשני אביונים. וואס דא זעהט מען אויך דעם ענין פון קייכו מה שקיבלו כבר - דאס איז דאך א כ"ע מה"ה, נאר דא איז קיבלו מיט א הדגשה כנ"ל.

כאמור לעיל ס'איז דא די חקירה צי משלוח כנוה איש לרעהו איז אן ענין וואס האט א טעם, און דער טעם איז דער ענין פון קירוב הלבבות, אדער דאס איז מדה כנגד מדה, אז ויבאלד "נהנו מסעודתו של אותו רשע" (מגילה יב, א) דארף מען דערפאר האבען דעם היפך דערפון, משלוח כנוה פון א אידן צו א אידן, און דאס עסט ער בפורים.

עד"ז איז דא א חקירה בהנוגע צו דעם ענין פון מתנות לאביונים, צי דאס איז דער ענין פון מצות הצדקה צי ניט (וכדלקמן), און ווי כען בריינגט אויף דערויף (שו"ת כת"ס או"ח סי' קל"ט) דאס וואס דער מגן אברהם (ר"ס הרצב) זאגט פון של"ה (ומהרי"ל סי' נו), אז מתנות לאביונים [און משלוח מנות איש לרעהו], קען מען ניט מקיים זיין פון כעות מעשר, וואס דאס רעדט זיך וועגען מעשר וואס הפריש לצדקה.

וואס לכאורה אז ער גיט דאס אפ צו אן עני בפורים, איז פארוואס זאל ער דערמיט ניט קענען יוצא זיין ביידע זאכען, סיי מתנות לאביונים, סיי דער ענין וואס ער האט אויפגעטאן מיט דעם מעשר, וואס ער האט מפריש געווען לצדקה, זאגט מען דאך די הסברת הטעם אויף דעם, אז דאס איז ניט דערפאר וואס מתנות לאביונים איז ניט דער ענין הצדקה, נאר דאס רעדט זיך וועגען מעשר וואס ער האט שוין מפריש געווען, און ויבאלד אז ער האט דאס שוין מפריש געווען, איז זכו בו עניים - אע"פ וואס איז לו תובעים, ווארום ער האט דאס נאך ניט געגעבען צו אן עני פרטי - איז דאס ניט זיינע, ובמילא קומט אויס אז ער איז נקיים זיינע א מצוה;

- משלם -

הנחת הת' בלתי מוגה

משלם זיינעם א הוב (פון מהנות לאביונים), כיט די מעות פון עניים, וואס דערפאר איז ער ניט יוצא.

וואס דערפון קומט דאך אויס, אז אויב ער וועט געבען כתנות לאביונים און דערנאך וועט ער דאס אראפ רעכענען פון כעשר; אריין רעכענען איז דער חשבון וואס ער גיט כעשר; וכיוצא בזה בשאר ענייני צדקה - איז לויט דער שיטה אין דערויף ניטא קיין סתירה, וואס כתנות לאביונים איז אויך דער ענין פון צדקה קען ער דאס טאן.

וואס לשיטה זו וועלט פארשטאנדיק א הכי' אין רמב"ם: דער רמב"ם (הל' מגילה פ"ב הט"ו ואילך) ברייגנט פריער דעם דין אז סעודת פורים ושמחת פורים דאדפן זיין עד כיקהכר וירדם בשכרותו; דערנאך זאגט ער אז עס דארף זיין וכתנות לאביונים, כיט די פרטי הדינים בזה; און דערנאך איז ער נכשיך, אז פונדעסטוועגען, איז "מוטב להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו שאין שם שמחה גדולה ובפוארה אלא לשכח לב עניים יהומים ואלכנות וגרים", און דערנאך איז ער נכשיך "שהכשכה לב האבלים האלו דומה לשכינה. שנאמר להחיות רוח כפלים ולההיות לב נדכאים" (ישעי' נז, טו).

וואס פון דעם וואס דער רמב"ם פארבינדט דעם ענין פון לשכח לב עניים וכו' כיט דעם ענין פון להחיות רוח שפלים, איז פארשטאנדיק אז ער נעמט אן בפשטות, אז דער ענין פון מהנות לאביונים, איז דאס דער ענין פון להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים - דער ענין הצדקה, וואס אויב דאס וואלט געווען ניט אן ענין פון צדקה, נאר א מצוה בפני עצמה ווי שאר המצוות, איז וואס זאגט דער רמב"ם אז ער דארף מוסיף זיין אין מתנות לאביונים דערפאר וואס דאס איז אן ענין פון צדקה וכו' - מהנות לאביונים איז דאך ניט דער ענין פון צדקה, נוז כען זאגען אז דאס איז דער ענין פון צדקה.

אין דערויף קומט אויך צו דאס וואס כען שטעלט זיך אויף דערויף וואס דער רמב"ם איז דא מוסיף אז דאס איז א שכחה גדולה ובפוארה:

דלכאו' וואס איז דא די שייכות פון מרבה זיין בצדקה צו פורים דוקא, אה"נ אז מרבה זיין בצדקה איז א גרויסע זאך, וואס איז אבער די שייכות דוקא צו ימי הפורים וואס דער רמב"ם זאגט אז ביכי הפורים דארף זיין א הדגשה אין מרבה זיין בצדקה, אויב כצד דערויף וואס צדקה האט א מעלה וואס עי"ז איז ער דוכה לשכינה וכו', איז דאך דאס א כעלה כל השנה כולה, און מיט וואס איז דאס כערער בימי הפורים?

איז דער ביאור בזה אז דער פארבונד פון מתנות לאביונים מיט דעם ענין פון פורים איז, דערפאר וואס דאס איז א "שמחה גדולה ובפוארה": דער ענין פון צדקה בכל השנה כולה, איז די הדגשה אין דערויף מערניט ווי כצד דעם ענין של צדקה בפ"ע, דערנאך איז דאך אויך דא נאך אן ענין אין צדקה - דאס וואס ער איז משמח דעם עני, ווי מ'זעהט דאס בפועל, אז אן עני וואס באקומט צרכי נפשו (וכהלשון: החיית אותו (הנהוכא כשפטים כ)) שטייט אין א הנועה של שמחה, וואס דאס איז וואס דער רמב"ם איז כוסיף אז כתנות לאביונים איז א שכחה גדולה ובפוארה, וואלט ימי הפורים זיינען דאך יכי משתה ושכחה, איז אזוי ווי ער איז מחוייב משמח זיין זיך, איז ער כחוייב אויך משמח זיין דעם אביון דורך מתנות לאביונים, וואס דערפאר איז דא די הדגשה בימי הפורים אויף מרבה זיין בצדקה, וואלט ימי הפורים זיינען ימי משתה ושכחה.

- און -

און פון דעם וואס ער ברייננט דעם ענין פון שכחה גדולה ומפוארה צוזאמען מיט להרבות בסעודהו, ולהרבות בכלות בנות איש לרעהו, איז פארשטאנדיק אז דער חילוק איז כערניט צי דאס איז (א שכחה) "גדולה ומפוארה", אבער דער ענין השכחה איז דא אין די אלע דריי ענינים, נאר דא (בהתנה לאביונים) איז דאס גדולה וכפוארה, און דא (בשאר הענינים) איז דאס לאו דוקא גדולה וכפוארה (ראה לקו"ש חי"א ע' 338 הערה "ויכי הפורים").

ד.ה. אז מלשון הרמב"ם איז כשבע, אז ער לערנט אז דער ענין פון כהנות לאביונים, איז נוסף אויף דעם ענין הצדקה שבו, קובט צו בפורים א נקודה וואס איז פארבונדען במיוחד כיט פורים, וואס דאס איז דער ענין השמחה, און פורים איז יכי כשתה ושמחה. און נאככער: משלוח כנות איש לרעהו איז אויך אן ענין של שמחה, ע"ד ווי כעודהו, וואס ס'דארף זיין אזא כין סעודה ווי ער זאגט פריער, עד כישתכר וירדם בשכרותו, אזא כין שמחה עד דלא ידע, ס'איז אבער ניט קיין שכחה גדולה וכפוארה, נאר ביי מהנות לאביונים איז דא די שכחה גדולה ומפוארה.

וואס דערמיט איז פארענטפערט, פארוואס עפעס איז די כעלה אין מחנות לאביונים, אויב כצד דערויף דלכאו' וואס דוכה לשכינה, איז דאך דאס פורים גלייך אזוי ווי כל השנה כולה, און וואו איז דא א חיוב אויף פורים זיין בדומה צו שכינה כער ווי ערב פורים אדער נאך פורים?

נאר וויבאלד אז פורים איז דאך יכי כשתה ושכחה, און ווי ער זאגט פריער אז ס'דארף זיין א שכחה עד שישתכר וירדם בשכרותו, וואס דערפאר דארף מען האבען א שכחה גדולה וכפוארה, וואס דאס איז דורך כהנות לאביונים. נאר עס קען דאך זיין א שכחה גדולה ומפוארה אין להרבות בסעודתו אדער אין להרבות בכלות בנות, זאגט ער אבער אז אזא כין שמחה גדולה וכפוארה ווי בשעה ער איז כרבה ביי כהנות לאביונים, איז דאס איז ניטא ביי די פריערדיקע צוויי, און דערכיט האט דאס א שייכות מיוחדת צו פורים וואס איז ניטא בכל ימות השנה כולה, וואורום בכל השנה איז ניטא קיין חיוב אויף א שכחה גדולה וכפוארה, כשא"כ בפורים איז דא דער היוב פון חייב איניש לבסומי עד דלא ידע, וואס דערפאר איז די הדגשה אויף מהנות לאביונים - שכחה גדולה וכפוארה, און דערכיט איז פארשטאנדיק נאך א חילוק: דער זעלבער דין אז כען דארף כשכח זיין א גר יהום ואלמנה און ענייים בכלל, איז דא אויכעט בנוגע צו יו"ט, "וכמחה גו' אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך" (ראה טז, יא), און דערנאך איז ער כמשיך "והלוי גו' והגר והיתום והאלמנה", און ווי רש"י זאגט ארבעה שלי כנגד ארבעה שלך, אם אתה משמח את שלי וואס דאס זיינען הנ"ל, אני משמח את שלך - בנך ובתך ועבדך ואמתך, ווי דער רמב"ם (פ"ו מהל' יו"ט הי"ח) איז באריך אז אויב ער איז משמח זיך, און ניט כשמח אט די אלע, איז דאס ניט שמחה מצוה, נאר דאס איז א שמחת כריסו, און ברייננט אראפ אויף דערויף א שארפען פסוק וכו' כמבואר אין הלכות יו"ט, אבער ער ברייננט דארטן ניט אראפ דעם ענין אז וויבאלד אז ס'דארף זיין ושמחת בחגיך, איז אין לך שכחה גדולה ומפוארה ווי דאס איז בשעה ער גיט לאביונים ווי ער ברייננט דא.

עד"ז איז דא נאך א חילוק, וואס דאס איז דער חילוק אין דין (און דערמיט איז פארשטאנדיק וואס דער רכב"ם איז דארטן כאריך), לכאורה האט דער רמב"ם בעדארפט שרייבן אין הלכות יו"ט אז ער דארף משמח זיין עניים, א גר, יהום ואלמנה, און אויב ניט, איז דאס ניט קיין שכחה

של כצוה נאר שמחת כריסו, כאכט אבער דער רמב"ם א הקדמה בזה, אז אויב ער איז נועל דלתות הצירו, ער פארכליסט זיין הויז, און גיט ניט די עניים, גר, יהום ואלמנה, אט דעכולט איז דאס ניט קיין שמחה כצוה, נאר שכחת כריסו, משא"כ שמחה פורים זאגט ער דאס ניט.

וואס דער חילוק איז בפשטות, ביו"ט אויב ס'איז ניטא א כציאות פון אן עני, גר, יהום ואלמנה בשכונהו קען ער נקיים זיין שמחה בחגיך בשלימות, עס וועט אים גארניט פעלען, און עס וועט זיין א שמחה כצוה, וען איז דא די שמחה כריסו, אויב <u>נועל דלתות</u> וכו'.

משא"כ ביי פורים, איז אויב ער האט ניט קיין עני ואביון איז ער ניט נקיים מהנות לאביונים, עס קומט אים ניט קיין עונש, ווארום אונס רחמנא פסרי' (ב"ק כה, ב), אבער כאן דעביד לא אכרינן (ירושלמי גיטין פ"ז ה"ו), במילא פעלט אים אין די שמחה גדולה ומפוארה, און דערפאר זאגט דא ניט דער רמב"ם אז אויב נועל ביתו איז וכו', ווארום אפילו אז ער איז ניט נועל ביתו נאר ער האט ניט קיין אביונים, קען ער האבען א שמחה גדולה ומפוארה להרבות בסעודתו; ער קען האבען א שמחה גדולה ומפוארה פון משלוח מנות אבער ניט אזא שמחה גדולה ומפוארה ווי ער האט ביי מהנות לאביונים.

משא"כ אבער ביי יו"ט אויב ס'איז ניטא קיין כציאות פון אן עני, גר יהום ואלמנה, פעלט אים גארניט אין שמחת בחגיך, ווייל אין שמחה בחגיך איז ניטא דער חיוב פון עד דלא ידע, ס'איז ניטא דער חיוב עד שישתכר וירדם בשכרות, במילא איז דאס במדידה והגבלה, וויפל ער קען טאן זאבען וואכעדיקערהייט, און במדידה והגבלה ככל יכולתו, איז אז ער האט אן עני דארף ער אים געבן; ער האט א גר יהום ואלמנה, דארף ער זיי געבען, אבער גיין זוכען. לאו דוקא, ניטא קיין היוב אויף דעם. איי וואס וועט זיין מיט שמחה בחגיך, איז ניטא דער חיוב פון א שמחה עד דלא ידע, און אין דעם אופן פון ידע איז ניטא דער חיוב ער זאל גיין זוכען אן עני, סיידען ער איז נועל ביתו - ס'איז דא דער עני, און ער גיט אים ניט, דעכולט איז דאס ניט קיין שמחת כצוה וכו'.

משא"כ ביי פורים וואס ס'איז דא דער חיוב (ווי בעזאגט פריער) עד שישתכר, וואס דער מקור אויף דערויף איז וואס די גמ' זאגט עד דלא ידע, היינגט דאס ניט אפ אן זיין ידיעה, און ס'היינגט ניט אפ אין זיינע בעגלעכקייטען, ער דארף זיך בריינגען ביז צו אזא כין אופן עד שישתכר וירדם משכרותו, במילא קען ער ניט האבען קיין שמחה גדולה ומפוארה, סיידען ער זוכט און בעפינט איין אביון, און א צווייטן אביון, און להרבות באביונים.

דערמיט איז אויכעט פארשטאנדיק א מאדנע זאך, וואס דער רמב"ם בריינגט דא אראפ דוקא דעם דיוק וידמה לשכינה, וואס צדקה האט אין זיך כמה וכמה מעלות וואס שטייען בפירוש, גדולה צדקה שמקרבה את הגאולה; שקולה כנגד כל המצוות כולם; אהה החיית נפש העני אז ער האט מחי' געווען נפשו ונפש ביתו, איז לימים אני מחי' כו' וואס דער שכר איז ניטא ניט ביי ואהבה לרעך כמוך; ניט ביי שמחה יו"ט; ניט ביי אנדערע מצוות, און דער רמב"ם האט דא אויסגעקליבען דוקא דעם ענין פון ידמה לשכינה.

און בפרט נאך, אז דאס איז גאר אן ענין וואס שטייט ניט אין פסוק, אז הנותן צדקה איז ער דומה לשכינה, ס'איז כעדניט וואס אין פסוק שטייט אז שכינה טוט דעם ענין פון להחיות לב נדכאים, ובמילא

- וויבאלד -

ווי באלד אז ער טוט א זאך וואס שכינה טוט, איז ער דומה לשכינה, אבער ביי שכינה גופא איז דאך דא דער "כלוה ה' חונן דל" (כשלי יט, יז), טוט ער נאך א טובה די שכינה, ניט נאר אז ער איז דומה לשכינה, נאר דורך דעם וואס ער איז חונן דל איז ער באר מלוה ה', וואס דאס איז לכאורה נאך מעדער ווי ידמה לשכינה, ער איז נאך א כשפיע כביכול, און טוט א טובה דעם אויבערשטען - כלוה ה', און כביכול עבד לוה ליאיש מלוה. ווי ער זאגט אין גמ' (ב"ב י, א) אז דער אויבערשטער ווערט אן עבד כביכול ביי דעם וואס גיט צדקה לעני, איז פארוואס בריינגט דער רמב"ם דוקא דעם ענין?

נאר אס דא איז דער רמב"ם כרמז אן ענין וכדלקמן.

- וכמדובר כמ"פ אז ס'איז דא כמה רמזים אין רמב"ם, אנהייבענדיק מיט התחלת ספרו, וואס ער הויבט אן דוקא מיט פיר וועדטער וואס דער ר"ת זייערע איז דוקא הוי', בשעת ער בריינגט דערנאך אראפ אין דער הלכה אליין, דערמאנט ער ניט שם הוי'; ניט שם אלוקים, נאר ער זאגט אז יש שם מצוי ראשון שכמנו נכצאו כל הנמצאים און מאכיהית הכצאו וכו', און דערמאנט ניט דעם וואדט הוי'. אבער ברמז שטייט גלייך אין דער ההחלה יסוד היסודות ועמוד החכמות ווי דער נכד הרמב"ם שרייבט און דער חיד"א בריינגט דאס אראפ (בשה"ג) אז דאס איז ר"ה הוי'. נאר דער פשט איז, אז דאס וואס ער הויבט אן מיט א ר"ת ברמז אויפן שם הוי' איז דאס וויל ער איז כהווה דעם בצוי דאשון שכמנו נמצאו כל הנמצאים, כמבואר באריכות במקום אחר, אז דאס איז דער מהווה פון דעם מצוי ראשון, און ווי בערעדט פריער אין דעם כאמר (ד"ה איש יהודי) אז פריער איז הי' הוא, און דאס איז כהווה דעם שמו, און פון שמו ווערט דעדנאך הוי', און פון דעם הוי' ווערט דערנאך דער ענין המציאות אנהייבענדיק פון דעם מצוי ראשון -

וואס בנוגע לענינגו איז דא דער רמב"ם ניט אויסען דערציילען סהם כעלות פון נתינת הצדקה, נאר ער דארף בעפינען אין דערויף א שייכות מיט א הדגשה, פארוואס איז דאס דוקא ביכי הפורים ניט פאר פורים און ניט נאך פורים.

איז די ערשטע הדגשה אז דאס איז אן ענין של כחה, און א כחה גדולה ומפוארה, בדוגמא ווי חייב איניש לבכוכי עד דלא ידע, און דערנאך בריינגט ער נאך אן ענין וואס דאס איז, אז דורך דערויף איז ער דומה לשכינה. וואס אז א נברא זאל ווערען דומה לשכינה דארף ער זיין אין אן אופן פון לא ידע, ווי דער רמב"ם איז מאריך אין הל' יסוה"ת (פ"ז ה"א-ב) אין דעם ענין פון נבואה, אז ווי אזוי איז כען כנבא ומתלבשת בו רוה הקודש, איז דאס אז ער ווערט איגנאנצען צוטוכעלט ודעתו פנוי' און אס דעמולט, אז די דעת פון כל ענייני העולם ווערט בטל ס'איז לא ידע, קען ער ווערען א נביא וכהלבשת בו רוח הקודש וכו'.

וואס דערפאר וען דער רמב"ם וואלט דא אראפ געבראכט דעם ענין פון מלוה הוי' חונן דל, איז דאס לאו דוקא בימי הפורים, דער חיוב מלוה הוי' חונן דל, איז דער זעלבער בפורים ווי בכל שאר ימות השנה, נאר דער אויפטו פון פורים איז אז ס'דארף זיין דער ענין פון שמחה גדולה ומפוארה, און דער ענין פון עד שישהכר ביז וואנעט ירדם בשיכרותו, - עד דלא ידע, וואס דעמולט קען ער זיין דומה לשכינה, וואס ווי דער רמב"ם שרייבט ביי א נביא אז א חוץ משה רבינו, איז ביי אלע נביאים איז דאס געווען אדער בעה"ן שלאפען מכש, בחזיון לילה - בחלום, אדער אויב ס'איז געווען ביום בריינגט ער דארט אראפ דעם לשון בתרדמה, פונקט ווי דא דעד ענין פון וירדם בשיכרותו.

- וואס -

וואס דאס איז די הדגשה און די שייכות מיוחדת לימי הפורים דוקא, ווארום דעמולט איז דא די הדגשה פון ידמה לשכינה מער ווי דאס איז דא בכל ימות השנה כולה, וואס דאס איז דערפאר וואס פורים דארף זיין עד דלא ידע. ער בריינגט נאר א ראי׳ אין וואס איז דא דער דוגמא און דער דמיון לשכינה - איז דאס, דאס וואס ער זאגט אין פסוק דעם ענין פון להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים - אויף שכינה. וואס דאס איז בנוגע לענינו כמדובר לעיל אז פונקט אזוי ווי בהנוגע צו כללות ענין התורה, טוט אויף פורים ביי יעדער אידן אז במשך כל השנה כולה זאל ער זיך ניט באגענוגענען דערמיט וואס קיבלו כבר - ווי זיין מעמד ומצב ווי ער איז געשטאנען ערב פורים, נאר פורים טוט אויף אז דאס וואס איז געווען קיבלו כבר זאל דאס איצטער ביי אים ווערען אין אן אופן פון קייכו, אז ס׳ווערט בטל כל הענינים פון מודעא רבה, אפי׳ ניט קיין סתם מודעא, און ער איז דאס מקבל באהבה [כמבואר בארוכה אז דערפאר זאגט מען באהבה דוקא ביי מצות שבת, ווארום דעמולט איז ניט געווען קיין ענין פון כפה הר כגיגיה, משא"כ דאס וואס מ׳האט מקבל געווען דערנאך ביי מעמד הר סיני, איז דארטן געווען דער ענין פון מודעא רבה]. איז דאס אויך (וכמדובר לעיל אז מ׳זעהט דעם ענין) אין די מצוות פון פורים: ביי מקרא מגילה; ביי משלוח מנות; און ביי מהנות לאביונים. וואס דאס איז מולל כל עניני התורה כולה.

און פון דעם עד דלא ידע בימי הפורים, וואס דעמולט איז ער דאך דומה לשכינה, ווערט דערנאך במשך כל השנה דער להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים, בדוגמא ווי ער זאגט אין הניא (פכ"ט) אז בשעת הלל הזקן איז געגאנגען עסן, האט ער געזאגט אז ער איז הולך לגמול חסד עם העלובה, און ווי די גמרא (שבת לא, א) זאגט אז מה דעלך סני להברך לא העביד איז דאס כל התורה כולה, וואס דאס איז דער הרגום פון ואהבת לרעך כמוך, איז ער אויך מחי׳ רעם נפש הבהמית און דעם גוף און חלקו בעולם, וואס זיי זיינען א החתון שאין החתון למטה הימנו - שפלים ונדכאים, און ס׳ווערט אין אן אופן פון להחיות, און דאס ווערט רורך דערויף וואס ער טוט שליחותו של הקב"ה "היו מכבדין את המצוה שהם שלוחי" (הנחומא ויגש ז), במילא ווערט ער דומה לשכינה, ווארום שלוחו של אדם כמותו.

און ס׳ווערט א שמחה גדולה ומפוארה שאין למעלה הימנה, אין דעם מעמד ומצב פון עבדי דאחשורוש אנן, און דערנאך איז מען ראס ממשיך און ס׳ווערט דער שמחה עולם על ראשם - די שמחה גדולה ומפוארה, ביז אין אן אופן פון ופרצה, בשעת יעלה הפורץ לפנינו דא מלכא משיחא, ויוליכנו קוממיות לארצינו, בקרוב ממש.

ח. ע"פ המדובר לעיל דאס וואס דער רמב"ם שדייבט, און ס׳ווערט ראך אזוי אויך אראפגעבראכט אין פוסקים שלאחריו, אז כאטש אפי׳ ס׳איז דא דער ענין פון להרבות בסעודתו עד דלא ידע, און אויך דער ענין פון משלוח מנות איש לרעהו, ס׳זאלן זיין וואס מערער מנות איש לרעהו כו׳, (ווי ס׳בריינגט זיך אין פוסקים), קומט דאס אבער ניט צו דעם ענין פון להחיות רוח שפלים וואס דאס זיינען די עניים און גר ויתום ואלמנה וכו׳, און בכללות שפלים ונדכאים, און ווי דער לשון אין מגילה אביונים, וואס אן אביון איז האב לכל דבר, (רש"י ראה טו, ד) ד.ה. אז אויב מאיזה סיבה שתהי׳ האט ער ניט די מעגלעכקייט כו׳, און ער שטעלט אים דאס צו, איז אע"פ אז אין אנדערע ענינים קען ער זיין אן עשיר גדול, נאר ער איז דל באותו ענין ובאותה שעה, איז דעמולט זאגט מען אשרי משכיל אל דל (ההלים מא, א), וואס ער איז א דל באותו שעה און אין דעם ענין, איז אט דעמולט אשריו וטוב לו.

- וואס -

הנחת הת׳ בלחי מוגה

וואס דא איז די הזדמנות און דער ענין מיוחד, אויף נאך אכאל מדגיש זיין דעם גודל הזכות והעושר והשמחה גדולה ומפוארה פון די אלע וואס האבען זיך כתעסק געווען בפרט אין ימי פוריס אין די כבצעי פורים לשמח בני ובנוה ישראל, בנים כשמח זיין בנים, און בנות כשמח זיין בנוה, אין כל עניני פורים, וואס פורים איז דאך ימי שמחה ווי גערעדט פריער, וואס בשעת אז מ'האט מרבה בעווען אין דערויף, איז דאס דעמולט א שמחה גדולה ומפוארה וואס ס'איז ניטא קיין גרעסערע דערפון, ווי דער רמב"ם פסק'נט, ביז וואנעט אז ער איז דומה לשכינה, ווי ער ברייגט דאס אראפ לפס"ד להלכה אין ספרו יד החזקה, וכנ"ל.

וואס דאס רעדט זיך ווען אט די אלע וואס האבען דאס בעטאן מנער וער זקן טף ונשים בכל מקום ומקום אין כל מאה ועשרים ושבע מדינות, עאכו"כ אט די וואס האבען דאס בעטאן אין ארה"ק, עאכו"כ די וואס האבען דאס בעטאן אין ארץ הקודש כיט די וואס בעפינען זיך אין אזא בין כעכד ומצב וואס זיי שטייען אין א סכנה על הגבולים, אדער אין אנדערע מקומות מסויכים פון סכנה, וואס דער ענין פון סכנה פועל'ט דאך א כיוון און היפך השמחה וכו', איז דאך דארטן נאך כער נוגע דער יתרון האור כתוך החושך (בדוגמא פון יתרון החכמה מן הסיכלות), וואס דערפאר איז גדול זכותם ואשרי חלקם פון אט די וואס האבען דאס בעטאן ביז איצטער, און די וואס וועלען דאס טאן אין כרכים המוקפים חומה אין שושן פורים, וואס דאס איז איצטער - במוצאי פון פורים סתם, ביז אין אן אופן פון ידמה לשכינה ביז אין אן אופן פון שמחה גדולה וכפוארה.

וכמדובר לעיל ביז וואנעט אז מ'זעהט ווי אזוי נפל פחד היהודים עליהם, אפי' פון די וואס האבען בעפראוט ווארפען א שטיין וכיו"ב.

און דערפון איז אויך פארשטאנדיק בהנוגע די וואס האבען באזוכט הנמצאים בבתי חולים, בביה האסורים, און די וואס וועלען דאס טאן אין ערים מוקפות חומה בחמשה עשר באדר.

ובפרט נאך אז נוסף לזה טוען זיי דאס כל השנה כולה במבצעים בדוגמתם: כבצע הודה; מבצע הפילין; מבצע מזוזה; מבצע צדקה: כבצע בית כלא ספרים - יבנה והכמי'; און במיוחד אין די ג' מצוות וואס דער ר"ה שלהם איז חנה - דער ענין פון הדלקה הנר; כשרות האכו"ש; און טהרת המשפחה כנדובר כנ"פ, און בימי הפורים קומט צו וואס מ'טוט דאס בכפליים - בדוגמא פון כנוה - שהי כנוה, ומהנוה לשני אביונים, אז אע"פ וואס דאס איז ענינים פון ואהבת לרעך כמוך, און צדקה, וואס זיי זיינען דא בכל השנה כולה, זוכט ער דאס און טוט דאס בכפליים, און טוט דאס אין אן אופן פון להרבות, כמבואר בדברי הרמב"ם און די פוסקים שלאחריו.

וואס כאן איז אויך הכקום להוסיף ולהעיר און ענטפערן אויף שאלת רבים

- וואס דאס איז פארבונדן מיט דעם וואס מ'זאגט "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" (אסתר ח, טז) וואס "הכל הולך אחר החתום" (בדכות יב, א) - ויקר אלו הפילין (מגילה טז, ב), וכמדובר אז פורים איז א זמן וואס מ'טוט יעדער ענין בהוספה ובכפליים, און אפי' א כצוה וואס בכל השנה כולה דארף ער איר ניט נאך לויפען, בדוגמא ווי צדקה לעניים, און ואהבת לרעך כמוך, איז בפורים דארף ער דאס זוכען און נאך לויפען און טאן בכפליים און אין אן אופן כל שכחה, עד"ז אויך בהנוגע צו הפילין, נוץ איך יעצט אויס די געלעגנהייט -

- אז -

אז וויסענדיק פון די ספרים אין וועלכע ס׳רעדט זיך בהנוגע צו ר"ח׳ס תפילין, אז הלואי זאל מען יוצא זיין מיט גוף נקי פון די רש"י׳ס הפילין וכו׳, איז די שאלה צו כ׳זאל לייגען ר"ח׳ס הפילין.

איז דעהי ברורה, אז איצטער איז דער זמן אויף לייגען צוויי פאר הפילין.

און ווי ער זאגט אין שער הכולל (פי"א ס"ק לח-לט) פון זיידען אז לדעת כתבי האריז"ל (פע"ח שער ההפילין פ׳ ט-י) איז דאס ניט אן ענין של מנהג - דער מנהג איז נאר צי כ׳לייגט דאס גלייך נאכען דאוונען, אדער צוזאמען מיט הפילין דרש"י - נאר דאס איז א היוב אין עקבתא דכשיחא צו לייגען אויך ד"ה׳ס הפילין, און ווי ער איז כבאר דארט בארוכה ובכמה ספרים בארוכה.

איז אט די וואס האבען געפרעגט ביי כיר אדער וואס ווילען פרעגען ביי כיר בעתיד, פארשפארען זיי פרעגען, וכל הרוצה איז הבוא עליו ברכה און ער זאל לייגען ר"ה׳ס הפילין, נוסף אויף רש"י׳ס הפילין.

כדי אבער ניט נכשל ווערען, דארף מען פריער האבען ר"ח׳ס הפילין כשלו, אדער אין אזא כין אופן אז ס׳זאל ניט זיין קיין שוועריקייט אז נאך דערויף ווי ער וועט אנהויבען לייגען ר"ה׳ס הפילין, וועט ער זיי קענען לייגען מידי יום ביומו (בכל ימות החול, חוץ חוה"מ, ואכו"כ חוץ פון שבה ויו"ט).

און אט דאס איז וויבאלד אז כ׳איז געווארען דער חושך הגלוה אין אן אופן פון כפול ומכופל, און וויבאלד אז הכל כודים אז הכן ומחשבתו איז איצטער דא אין א שטארקערען אופן ווי דאס איז געווען ניט א יאר פאר דערויף, און ביט ככה שנים לפנ"ז וכו׳, נאר דאס איז אין אן אופן פון מחשבה, ווארום הקב"ה מצילנו כידם, דארף כען האבען דעם "וראו כל עמי הארץ כי שם הוי׳ נקרא עליך" (הבוא כח, י) בהוס׳ עוז, סיי לדעת רש"י, סיי לדעה ר"ת.

ובפרט ווי ס׳שטייט אין כתבי האריז"ל (שס) - וואס ער איז דאך א פוסק וואס איז אנגענומען סיי ביי חסידים סיי ביי די וואס האבען זיך אנגערופען בשם מתנגדים, איז הכל מודים אז זיי האבען אויך אנגענומען דעם פס"ד פון האריז"ז - אז כ׳דארף לייגען ר"ח׳ס הפילין בתוך חיוב, נאר כפני כמה סיבות האט מען דאס ניט כגלה געווען און ניט מפרסס געווען.

און ווי ס׳שטייט אין דעם קאמארנער אויף משניות (עצי עדן על משניות מנחות פ"ד), אז אין יענע זמנים איז עביד ככר עביד וכו׳, אט די וואס זיינען געווען הלמידי ר"ת, האבען זיי געלייגט כערניט ווי ר"ח׳ס תפילין, און די וואס זיינען געווען הלמידי רש"י, האבען זיי געלייגט מערניט ווי רש"י׳ס הפילין, אבער ביכינו אלו איז הלכה כהרווייהו און ס׳איז א חיוב לייגען ביידע פאר הפילין.

און די וואס וועלען פרעגען א שאלה פון ערוך השלחן (או"ח סי׳ לד) וכיו"ב, איז דאס ידוע וכפורסם און ס׳איז געווען דעמולט אינגאנצען אן אנדער מצב, מ׳האט דעמולט ניט געלייענט קיין פייפער׳ס, ס׳איז ניט געווען דער ענין פון הככוה חיצוניות בהתפשטות, וואס חכמות חיצוניות זיינען כטכא את המוחין ווי דער אלטער רבי שרייבט אין תניא (פ"ח), סיידען אויב ער ניצט דאס לעבודה ה׳, וואס דאס איז געווען דער טעם הרמב"ם והרמב"ן שעסקו בהן, איז וויבאלד אז איצטער איז דא די התפשטות

- פון -

פון חכמות חיצוניות ביותר, דארף מען האבען א הוס׳ בכיוחד אין עבודה המוחין, וואס דאס איז דאך דער ענין פון תפילין - לשעבד המוח והלב (שו"ע אדה"ז סי׳ ל"ד סי"א), וואס דער ענין פון שעבוד המוח והלב וואס דאס איז די כוונה פון תפילין, איז דאך דאס א חלק פון קיום המצוה, ניט אזוי ווי כוונת שאר המצוות וואס די כוונה איז א באזונדער זאך פון דער מצוה, משא"כ ביי הפילין, עד"ז ביי סוכה, און ביי ציציה וכיו"ב, איז די כוונה - א חלק פון קיום המצוה, ווי ער זאגט אין ב"ח (או"ח סי׳ ח׳ ד"ה ויכוין), און אזוי איז אויך פארשטאנדיק פון דעם לשון פון דעם אלטען רבי׳ן בשו"ע שלו ובכ"מ.

וואס דערפאר איז אזוי ווי ס׳איז דאך דא אזוינע וואס האבען געפרעגט וועגען דערויף, און מ׳האט נאך ניט באוויזען קיין צייט צו ענטפערען, במילא איז דאך א שאד כארגען אין דערפרי, איז שוין דא דער ענטפער אז מ׳דארף אנהויבען לייגען אויך ר"ח׳ס תפילין, און אויך פאר די וואס וועלען פרעגען לעחיד, פארשפארען זיי צו פרעגען, וואדוס כבר מילחייהו אמורה אין כהבי האריז"ל, און אויך אין נגלה אין אט די אלע ספרים וואס האבען געלערנט סיי כחבי האריז"ל און סיי נגלה, איז די מסקנה הכי אחרונה בהנוגע למעשה בפועל אז מ׳דארף לייגען רש"י׳ס תפילין און ר"ח׳ס תפילין (ראה שו"ת חיים שאל בחחילחו, מחזיק ברכה (לאו"ח סי׳ ל"ד), אות חיים (שם ס"ק א), ובספרים שהובאו במאסף לכל הכחנות (שם ס"ק ב), ובגידולי אהרן (שם ס"ק ק-קד), וראה לקו"ש ח"ב ע׳ 507), און די יחידי סגולה וואס קענען אויספירען לייגען זיי בבת אחת כמבואר בספרים, אבער דאס וועלט א שאלה וועגען מצמצם זיין דעם מקום וכו׳, וואס דערפאר לייגט מען זיי בזה אחר זה (או"ח סי׳ ל"ד ס"ב).

און דערפאר פארשפארט מען פרעגען, און דער וואס ס׳וועט פרעגען, פארשפאר איך אים ענטפערען, ס׳שוין דער ענטפער געגעבען אויפן עבר, און אויפן הוה, און אויפן עחיד, און איבערגעבען צו אט די אלע וואס הערען דאס איצטער בכל מקום ומקום וואס מ׳איז פארבונדן דורך די מכשירים, ובוודאי וועלען זיי ראס איבער געבען צו די אנדערע וועטען ס׳איז דאס נוגע, און כאמור אז דאס איז נוגע צו יעדער אידן און צו כלל ישראל, וואדוס בשעח אז ס׳וועט זיין דער "וראו כל עמי הארץ כי שם ה׳ נקרא עליך", וואס דאס גייט אויף תפילין שבראש - ביהר כאה וביהר עוז, וועט אויך זיין דער "ויראו ממך" ביחר עוז וביהר שאת. ובפרט נאך לפי מסקנא האמורה פון בעלי נגלה אז איצטער בימינו אלו דארף מען ע"פ דין לייגען ביידע פאר חפילין, סיי רש"י׳ס און סיי ר"ח׳ס, מערניט ווי כאמור לעיל אז מ׳דארף באוואנענען ער זאל האבען הפילין משלו, דארף ער איילען כדי באקומען חפילין משלו, און מ׳דארף ניט וואנטען אויף נאך דער חתונה, אדער שמונה עשרה שנה וכו׳, נאר איז כל המרבה הרי"ז משובח.

ויה"ר ער זאל מרבה זיין אויך אין איכות - אין כוונות התפילין, וואס דאס איז מוחין ראבא (פע"ח שם, הובא בקה"י בערכו, ובשו"ע האריז"ל הל׳ הפילין סי"א), נוסף אויף רש"י׳ס תפילין - מוחין דאמא, מיט אלע כוונות וואס זיינען מבואר בהנוגע צו ר"ח׳ס תפילין בערך צו רש"י׳ס תפילין, אבער כאמור לעיל אז די כוונה משותפת, און די כוונה כלליח איז דאך לשעבד הלב והמוח, זאל דאס זיי בשלימות ובשמחה ובטוב לבב.

און מ׳זאל זהען בקרוב מכש ובעיני בשר אז ס׳וועט זיין דער "ויראו ממך" אין אלע מאה ועשרים ושבע מדינה, און דער אויבערשטער וועט מבטל זיין מחשבחס הרעה, און ס׳וועט זיין דער וישבחם לבטח בארצכם, ונחחי שלום בארץ, ושכבחם ואין מחריד, והולך אחכס קוממיות - בקומה זקופה,

- אין -

אין די לעצטע טעג פון גלות, און כ׳וועט פארגעטען אויף די פיהוי היצה"ר זאגען אויף דעם כצב פון איצטער איז דאס א מצב וואס כ׳קען אים אנרופען אהחלתא דגאולה רת"ל, - דאס איז א מצב שפל ונבזה רת"ל פאר כל אחד ואחת, און כ׳זאל כערניט דארפן שטייען אין אזא מעמד וכצב אז מ׳דארף זיך בעטען על כל ענין וענין [א חון ענינים פון הורה וכצוותי׳, וואס דארן איז כען מלכתחילה ניט געווען אין גלות].

און דורך דערויף וואס כ׳וועט שטייען בקומה זקופה אין ענייני יהדות, און אפי׳ די וואס געפינען זיך בשוען הבירה, וועט כען זעהן בשער המלך אז דאס איז א אידּ, און אז דאס איז "לא קס ולא זע", און וועלט ניט נתפעל וואס עבדי המלך סוען, נאר ער פירט זיך ווי א אידּ דארף זיך פירען.

וועלט אט דעמולט דער "נפל פחד היהודים עליהם", ביז אין אן אופן פון "תפול עליהם איכהה ופחד בגדול זרועך ידמו כאבן" (בשלח טו, טז) און כ׳וועט וועלען דער "תבאמו ותטעכו בהר נחלהך" (שם יז) ביז ווי ער איז מסיים "הוי׳ ימלוך לעולם ועד" ובקרוב ממש.

ט. אזוי ווי געלעדט חבה ביים פארבריינגען אז אין יעדער מדינה דארף דאך זיין כני׳ וביי׳ אבא לשדי בי׳ נרגא (סנהדרין לט, ב), ד.ה. אז פון זייערע ענינים גופא דארף כען זיי מנצח זיין כל כבואר בכ"מ, און ווי דער אלטער רבי זאגט דאס אין (א קורצען וואלט בכמות) אין הניא (פכ"ז) אויף "וגם רשע ליום רע" (משלי טז, ד), אז די גאנצע מציאות פון א רשע איז כדי מ׳זאל כאכען די רעה שלו ליום.

דערפאר וועט מען זינגען א ניגון וואס איז פארבונדען כיט רוסישע וועלטער, אויף משחרר זיין די אלע אידן וואס געפינען זיך בכדינות ההם בכל ענייני תורה וכצוותי׳ ויהדות, זאלען קענען לערנען אורה זו תורה, און מקיים זיין יקר אלו הפילין - וואס הוקשה כל התורה כולה לתפילין, און אין אן אופן פון שמחה, און ששון זו מילה, און דאס זאל זיין די הכנה קרובה אז זיי זאלען האבען אויך דעם שיחרור מכל ענייני שעבוד, און גיין בקרוב כקבל זיין פני משיח צדקינו.

און נאך דערויף וועט כען אויך זינגען א ניגון פון מדינת צרפת, וואס כידוע אז דער אלטער רבי איז געווען דער כנגד אין די הנהגה וואס מ׳האט דעמולט אייגנעפירט אין צרפה, און האט געזאגט אז דאס איז די הנהגה וואס איז נגד הוי׳ און נגד יהדות ותורה ומצוותי׳.

און ביידע ניגונים זאל כען זינגען בשמחה ובטוב לבב, וואס דאס איז פורץ גדר, וועט דאס כטל זיין די אלע העלמות והסתרים אין סוף פון ימי הגלות, בהנוגע צו די ענינים פון כופר בע"ז ומודה בכל התורה כולה - תורה ומצוותי׳, און דאס וועט וועלען זיך הכנה קרובה - וואלם מ׳איז מבטל דעם מפני חטאינו - צו דעם ישראל נגאלין מיד כפס"ד הרמב"ם (הל׳ השובה פ"ז ה"ה), בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקינו.

ניגנו ניגון ברוסיה, ואח"כ צוה להרב פ. לנגן ניגון האדרת והאמונה. באמצע השיר רכז בידו שישרקו.

י. אזוי ווי ס׳איז א מעשה כיט פייפען, ובמילא זיינען געווען אזוינע וואס האבען זיך געכאפט אז דא האט כען מיר אריינגעכאפט, והא ראי׳; איך האב געפייפט אליין און נאך געהייסען אנדערע פייפען, ומהרסין ומחריביך כמך יצאו. האב איך גערעכענט, אז אט די וואס גייען ארויס

- און -

<u>הנחח הת׳ בלחי כוגה</u>

און שרייען אז זיי זיינען זיך בוסר נפש (ניט קייכוה צו זאגען) על כל צעד וצעד, וועלען זיך בטריה זיין און א קוק טאן אינעווייניק אין א ספר, אפשר האט דאס עפעס א בקור כדי צו וויסען וואס צו ענטפערן, וואס אעפ"י אז אט דער וואס וויל זיך בהכבד זיין בקלון חבירו. און קוקט אוים כאטער וועט זיין עפעס א דורכפאל. זיצט ער שעוה נאכאנאנד און פטר"ט צייט פון ביטול הורה, ווארום די עניני הורה וואס ס'רעדט זיך הערט ער דאך ניט, ער קוקט נאר ארוים אפשר וועט עפעס זיין א טעות און א דורכפאל, וועט ער דערנאך מבטל הורה זיין אויף כארגען און אויף איבער כארגען און וועט ארומגיין און בפין זיין ענינים, איר זעהט אז פלוני בן פלוני האט אפגעטאן אן ענין וואס לא ייעכה כבוהו. וואר האט אבער געדארפט טראכטען צו זוכען אפשר האט דאס א בקור (אפי' וועו דער מקור איז א באהאלטענער). די וואס האבען יא געהערט די דברי הורה, די וואס זוכען ניט דעם קלון חבירו, איז לכאורה האט דאך געדארפט זיין עד כדי כך דער גודל הכסירוה נפש א קוק טאן אין א ספר אפשר האט דאס א בקור.

הכורה זה, איז גלייך ווי ס'איז דערגיינגען די שכועה וועגען דעם פייפען, זיינען זיי ארוכגעלאפען און זיך געשוקעט. איי! וואס טוט כען, ס'איז געווען א דורכפאל, כ'האט געהייסען פייפען, און פלוני בן פלוני גייט ארוים און טובעלט אז פייפען איז א ענין פון א שייגען. כביכול, להבדיל אין רוסלאנד. און אט דא האט כען דאס געטאן בפוכבי און אויך געהייסען אנדערע פייפען, דאס הייסט אז ניט די וואס טענה'ן אז דאס איז אן ענין לא טוב האבען דאס בפין געווען, נאר אט די וואס האבען זיין כמך, און האבען זיך געכעגט בטריח זיין א זוך טאן א בקור, איז וועגען דערויף איז לא קייכא לשאלה צו לייגען די קאפ? די קאפ לייגט דאך אין קאלאשען, (כידוע דער סיפור פון רבי'ן נ"ע) גיב א קוק, פוילסט זיך א קוק טאן, פרעג! אט דאס איז אויך ניט שייך, ער הארף זיך דאך בטריה זיין און אנשרייבען די שאלה און פרעגען אפשר איז דא עפעס א בקור.

אין וואס באשטייעט יא זייער עזר, אז בשעת כען פרעגט ביי אים די שאלה ווערט ער רויט אין פנים און אנטלויפט, וואס דאס הייסט דאך אז ער באווייזט יענעם אז ער האלט אויך אזוי, אבער וואס קען ער טאן אז ער איז זיך ניט קיינעם ניט בייטב און טוט כפי העולה על רוחו און כ'מוז ליידען, נאר וואדען אים פאסט דאס ניט זאגען ליידט כען און כ'שטיקט דאס אין זיך.

ביי יעדען בו"ד איז אכאל ביי אים געווען אן ענין וואס כ'איז דורכגעפאלען, (ס'איז ניט קיין געוואלד, און דאס הייסט ניט אז מ'איז פוגע בכבודו של פלוני, ובכבודו של פלוני וכו'), אפי' ביי גדולי ישראל, פון דור אחר דור ביז גאר גרויסע געפינט כען (ווי די גברא דערציילט, און הנ"ך דערציילט, און הובט דערציילט, און רש"י לערנט דאס ניט א בן הכש למקרא!) אז ס'קען זיין א פאל אז כ'זאל דורכפאלען. כ'רעדט שוין ניט וועגען סיפורי הבעש"ט און בגיד און דעם אלעטן רבי'ן, בנוגע צו אברהם וואס ער איז דאך געווען א נשמה בגוף וכו' (ווי שוין אפגעדרוקט דער סיפור (קובץ בכהבים תהלים ע' 11)).

אבער אויף דערויף בופא דארף ער זיך דאך אויך כטריה זיין, אויף דערויף האט ער קיין צייט ניט, ער לייגט דאך אין קאלאשען! נאר וואדען, וואס טוט ער יא, ער גייט ארוים און שעכט זיך, און טראכט ווי אזוי

- קען -

קען ער פון דעם נכלט ווערען, און ווי אזוי קען ער געפינען אייכיצען, וואס יענער וועט האבן די ברייטקייט קובען צו מיר צוגיין און זאגען אז דאס איז געווען אן ענין שלא כדבעי.

ס'איז דורכגעגיינגען פון דעמולט כמה וכמה חדשים, האב איך בערעכנט אפשר וועט זיך אייכיצער אפרופען, במוס אופן לא! כ'ליגט אין קאלאשען.

וואס איז דא באמת דער ענין פון פייפען, נאר ס'האט א מקור אין הנ"ך (א מפורש'ער פסוק אין הנ"ך), און אין גמ' (א מפורש'ער סוגיא אין גמרא), א גמרא אין הולין! א גמרא וואס מ'לערנט אין ישיבות און אין כוללים! נאר אין אגדתה פון חולין, אבער אגדתה איז אויך נאכר למשה מסיני, און איידער כ'לערנט אגדתה דארף אויך זיין דער ברכו בתורה ההילה, און כ'דארף זאגען אשר בחר בנו מכל העכים ונתן לנו את תורתו, און די גמרא זאגט אין עירובין, אז האובר שכועה זו נאה ושבועה זו אינה נאה, דעמולט האט ער כיט תודה קיין שייכות ניט, תורה האט מיט אים ניט וואס צו טאן, און ווי גערעדט כב"פ דעם דיוק, אז ניט ער זאגט אז די שכועה איז קיין שכועה ניט, נאר ער איז כודה אז דאס איז א שכועה, ער מאכט אבער א חילוק אז דאס איז א שיינע שכועה וואס אין דערויף קען ער זיך כפלפל זיין, אבער אגדתה איז עפעס אן ענין וואס ס'איז גוט אין עין יעקב, פאר די וואס לערנען בין מנחה למעריב, וואס זיי זיינען ניט שייכות אויפטאן א סברא אין הלכה, אין א רמב"ם, אין א תוספות, אין א סוגיא, איז כהיכי-היתי לערנט מען כיט זיי אגדתה, איי, רוב סודות התורה גנוזות בה, נוסף אויף די כדות טובות וואס מען לערענט אפ פון דעם, שטייט דאך דאס אבער אין הגיא, בכילא האט דאס א שייכות צו הלכידי ההגיא.

האט דער אויבערשטער אבער בעהאלפען, און פון דער אגדתה איז דאס געווארן א פסק דין אין רמב"ם. וועה האט זיך געכאפט אז ס'איז א פס"ד ברמב"ם - ביי כיר איז אויסגעגאנגען די סבלנות, האב איך אונטערגעדוקט איינעם, האט ער דאס בעהייסען אפדרוקען אין צייטונג, דערנאך איז כען אוועקגעגאנגען צו פלוני בן פלוני וואס ער איז אכאל געווען א הסיד און דערנאך פירט פון הסידות, (געבליבען א פרוכער איד, אבער שנה ופירש פון הכידות), ואס דער כלל איז, אז שנה ופירש קשה מכולם (פסחים כט, ב), האב איך ביי אים בעפרעגט, כ'שטייט דאך אין רמב"ם, זאגט ער אז דער רמב"ם האט דאס געשריבען פאר יהידי סגולה. פרעג איך ביי אים ווייטער כ'שטייט דאך אין דעם זעלבען רמב"ם וואו ס'שטייט אז יסוד היסודות ועמוד ההכמות לידע שיש שם מצוי ראשון, און ווי ער איז מסיים שנאכר הוי' אחד, איז אז ער זאגט אז די הלכה אין רמב"ם איז פאר יחידי סגולה, פארוואס זאל ניט קומען צוגיין א צווייטער און זאגען אז די ערשטע הלכה אין רמב"ם איז פאר יחידי סגולה, ובפרט אז הלכות יסודי התורה לערנט מען דאך ניט אין ישיבות, (אזוי איז די מציאות, צי דאס איז גוט, צי שלעכט), מ'לערנט דארט אנדערע ענינים אין רמב"ם ניט ההלה הלכות יסודי התורה, כ'לערנט די שפעטערדיקע פרקים וואו ס'דעדט זיך וועגען קידוש השם וכו' וכו', אבער ניט די ערשטע פרקים, עאכו"כ ניט די ערשטע הלכה אין דעם ערשטען פרק, אבער הלכות לולב לערענט מען דאך, נאר דאס איז בסיום פון הל' לולב, איז אז דאס איז אין סיום, איז דאך דער כלל אז הכל הולך אחר ההיתום (ברכות יב, א).

- וואס -

הנחה הת' בלתי מוגה

וואס דער רמב"ם בריינגט "מפזז ומכרכר" (שמואל ב' ו, טז ואילך), וואס ער איז מפרש אין פסוק (ניט א ענין וואס מ'דארף זוכען אין רש"י, אין פסוק גופא איז ער מפרש), אז דאס איז א הנהגה פון "אחד הרקים", איז בשעת ס'רעדט זיך וועגען א מצוה, וועגען א שכחה של מצוה וואס מ'האט געזעהן דעכולט ביים פייפען, אז ס'זיינען געווען אידן וואס מ'האט ניט געדארפט קוקען וואס עס טוט זיך מיט זייערע כחכבוה, נאר מען האט בעזעהן אויפן פנים אז מכאן ולהבא וועלען זיי כוסיף זיין חיות אין אידישקייט, ביז אין קיום פון א מצוה מעשיח, (איך ווייס ניט צי איין מצוה, צוויי מצות, דריי מצות, ידע אינים בנפשי') - איז אט דעמולט זאגט דער רמב"ם אז ס'דארף זיין די הנהגה פון מפזז ומכרכר פונקט אזוי ווי דוד המלך איז ניט סתם געווען מפזז ומכרכר, נאר מפזז ומכרכר בכל עוז, און ער איז געווען לבוש אפוד בד, וואס ער איז געווען א מלך, און ער האט געוואוסט אז מ'קוקט פון די פענסטער ווי ער וועט זיך פירען, איז בשעת מען האט אים בעפרעגט וועגען זיין הנהגה, האט ער ניט געזאגט אז ער האט דאס ניט געטאן, ער האט געזאגט בפירוש ועכט אכברה! און אין דערויף דארף באשטיין א כבוד פון א פרוכען איד.

בשעת דאס איז שוין געווען געדרוקט אין צייטונג, האבען זיי אויך ניט געהאט די בריסקייט א קוק טאן אין רמב"ם, און ענטפערען די וואס פרעגען, פארוואס? ווייל די קאפ ליגט דאך אין קאלאשען! דארף ער דאך ענטפערען מיט'ן פה אליין איז הדבר אשר ישים בפיו, מ'זאגט אים הער זיך איין, אז דו וועסט טרעפען יענעם דארפסטו אים זאגען פריער שלום און דערנאך עליכם, דערנאך דארפסטו ביי אים פרעגען וואס ער מאכט, דערנאך דארפסטו ווארטען, אויב ער וועט דיר זאגען באופן כך זאלסטו אים ענטפערען באופן כך, אויב ער וועט דיר זאגען בנוסח שני זאלסטו אים ענטפערען בנוסח שני, און דערנאך, איז אויב אינמיטען מישען זיך ניט אריין קאלאשען, ענטפערט ער לכה"פ ווי א פאפעגאייע, אבער אויב אינמיטן מישען זיך נאך אריין קאלאשען, מיכט ער צוזאמען די שאלות מיט די ענטפערס, און ס'קוכט ארויס אט דאס וואס ס'קוכט ארויס.

כאמור, הלכות לולב דערנט כען אויך ניט אלעמאל. אבער אז בסכהא חולין דארף מען לערנען איז ליה באן דפליג, בריינגט ער אראפ אין בס' חולין (סג, א) א פסוק פון הרי עכר (זכרי' י), וואס דארכען סטייט, אז בשעת ס'וועט קומען דער זכן פון דער גאולה, וועט דער אויבערסטער ארויסנעמען אידן פון גלוה. דערנאך זאגט ער ווי אזוי וועט דאס דער אויבערשטער טאן, אז דער אויבערסטער וועט פייפען, אזוי שטייט אין תרי עשר דער לשון אשרקה להם (שם י, ח) טייטשען אפ אלע מפרשים, דער אויבערשטער וועט פייפען.

ח"ו מ'גלייכט זיך ניט צו דעם אויבערשטען, באוואנט אבער די גמרא אין חולין, אז ס'איז געווען א מעשה מיט א פייגעל וואס זי האט געהייסען רחמה, און זי האט געפייפט, האט מען געפרעגט: וויבאלד אז מ'פייפט איז דאך דאס פארבונדען מיטן פסוק, אז מ'פייפט איז דאך דאס א סימן אז ס'קומט גלייך די גאולה, האט מען אויף דערויף פארענטפערט אז זי האט געפייפט ניט ווי מ'האט געדארפט פייפען, זי איז געווען א "בדייא" (בדאה - רש"י), ד.ה. אז ס'איז געווען אן ענין צדדי וואס דערפון איז געווען מוכרח אז ניט דאס איז דער אכט'ער פייפען, וואס וויים מען פון דער גמרא מפורשת, אז ניט דער פשט איז אז בשעת דער אויבערשטער וועט פייפען וועט דאס זיין אן ענין אין רקיע השמיני,

- אדער -

<u>הנחה הח' בלתי מוגה</u>

אדער רקיע השביעי - וברוחניות, נאר דאס וועט זיין א פייפען וואס מ׳וועט הערען באזני בשר, און דאס קען זיין אפילו דורך א פייגעל, על אחת כמה וכמה אז דאס קען זיין דורך אחד הריקים. ועל אחת כמה וכמה אז דאס קען זיין דורך א אידן.

און "היו מכבדין את המצוות שהן שלוחי" (תנחומא ויגש ז), ס׳איז טאקע ניטא קיין ארט צו פייפען גלאט אזוי אין דער וועלט אריין, בשעת אבער ס׳איז דא א ענין של שמחה, און ס׳איז דא א האפענונג אז אייכיצער וועט נגאל ווערען, אין איין מצוה, פון יצרו הרע וואס יצרו הקפו, איז א מצוה צו פייפען אויף א ספק, ואפי׳ אויף א ספק ספיקא, ואפי׳ אויף הונדערט ספיקוה.

איי, וואס ס׳איז דא דער וואס וויל זיך מתכבד זיין בקלון חבירו, וואס ער וועט דעם פייפען דערנאך נוצען אויף צו גיין און ריידען וכו׳ וכו׳, און וועט זיך טרעפען מיט די וואס ליגען מיט די קעפ אין קאלאשען, און זיי ועלען ווערען צעטומעלט, און ניט וויסען וואס צו ענטפערען, ניט קיין אל"ף, ניט קיין בי"ת, ניט קיין גימ"ל, ניט קיין דלי"ת, ווארום דאס איז ניט זייער ענין - איז צי מצד דערויף וואס זיי פירען זיך ניט ווי ס׳דארף צו זיין, דארף מען ניט מקיים זיין אט דעם ענין, וואס דאס איז פארבונדען מיט גאולה, ווארום אפשר קען דאס ארויסהעלפען צו גאולה, און ווי מ׳זעהט דאס בפועל, ווי מ׳האט געזעהט דעמולט און געזעהן היינט, און בעזר השם ביי א צווייטע געלעגענהייט של מצוה, אז ס׳איז דא א מצב אז ס׳זיינען פאראן אידן וואס דורך א פייף שטעלט מען זיי איבער מן הקצה אל הקצה, אפילו אז ס׳איז ניטא אזא מין שינוי עיקרי, שטעלט מען זיי איבער אין איין מצוה, און דערנאך איז מצוה גוררת מצוה וכו׳.

וואס דאס איז גערעדט געווארן אז מ׳רעדט סתם וועגען אידן, דער ענין פון דעם פייפען איז געווען בסביבות פון י"ט כסלו. און מ׳האט גערעדט דעמולט ביים פארבריינגען דעם אגה"ק פון דעם אלטען רבי׳ן שכתבו בבואו מפטערבורג, שרייבט דארט דער אלטער רבי, אל ישרוק עליהם ח"ו, איז דער רבי נשיא דורנו דער שווער מוסיף, אז דער פאטער האט אים געזאגט, זעה, אז ס׳איז דא א פייף פון קדושה - אזוי שטייט דער לשון געדרוקט, ניט וואס מען דארף דאס גיין זוכען, ניט וואס מען דארף צולייגען די קאפ, ניט וואס מען דארף פרעגען ביי א צווייטען, דאס איז אפגעדרוקט על המקום, אויף דעם אגה"ק במקומה אין דעם ליקוט (ראה סה"ת אדה"ז ע׳ רטז), און דארט ווערט געבראכט דער לשון אז ס׳איז דא א פייף פון קדושה! אט דעמולט איז ניט געווען דער זמן פון גאולה, ס׳איז געווען מערניט די התחלה פון יפוצו מעינותיך חוצה - התחלת הגאולה. און דערנאך איז ער דארט מסיים אז אעפ"י וואס דאס איז א פייף פון קדושה, האט דער אלטער רבי מזהיר געווען אז דעמולט איז ניט געווען דער מעמד ומצב אויף דעם - אל ישרוק עליהם ח"ו, אויף א צווייטען אידן פייף ניט, אבער אויפן יצר הרע פייף און פייף ביז וואנעט מ׳וועט אים פארפייפען!

ווי קומט דאס אז די וואס זוכען קלון חבירו קענען זיך אויף דערויף אנכאפען, איז דאס דערפאר וואס די וואס געפינען זיך אינעווייניק ליגען אין קאלאשען, און בשעת מען רעדט אין דעם זמן פון י"ט כסלו, און מ׳דערמאנט בכוונה דעם אגה"ק, וואס דארט רעדט זיך וועגען דערויף בפירוש, נאר אין דעם אגה"ק שטייט די שלילה, וואס עס ווערט דאך די שאלה, ווי קומט דאס אז דער אלטער רבי האט געדארפט שולל זיין ביי

- זיינע -

הנחת הה׳ בלתי מוגה

זיינע חסידים אן ענין פון פייפען, ענטפערט מען בפשטות (ניט בדרך קמיא וחירוץ), אז ס׳איז בפשטות דא א פייף פון קדושה, נאר מיט וואס איז דאס פארבונדען, אז בשעת ס׳הויבט זיך אן דער יפוצו מעינותיך חוצה, דעמולט דארף מען פייפען, אבער ניט עליהם.

און דאס באווארען איך זיך, ס׳איז דאך דא די וואס הערען איצטער אויך מיט דער כוונה ר"ל, איז ערשטענס לא עלי ולא על צווארי וואס זיי זיינען מבטל פון תורה, און מבטל הודה אויף א ענין וואס איז היפך התורה - להתכבד בקלון חבירו וכו׳, כידוע די הפלה פון ר׳ נחוניא בן הקנה בנוגע וועז ער פלעגט ביין אין ביהמ"ד, ווי די גמרא דערציילט אין ברכות (כח, ב), דאס איז די ערשטע שלילה. דערנאך איז דא די צווייטע שלילה, הלואי, וואלט איך ניט דודכגעפאלען קיינמאל אין אנדערע ענינים ווי אין דעם ענין פון פייפען, וואס דאס איז געווען בכוונה (און ניט אין א דורכפאל), ובכוונה החילה, און ס׳האט מצליח געווען ביי ככה וכמה אידן אויף ארויסבריינגען ביי זיי דעם טוב הגנוז, ביז ווי ס׳האט מצליח געווען וואס דאס איז אויך א הצלחה, וועז דער רע בלייבט ביי די וואס זיינען זיך מהכבד בקלון חבירו, און זיי זאגען זיך ניט ארויס בגלוי אז זיי ווילען כאפען א אידן ביי א גרייז כדי דערנאך אים באריידען, איז דאך דא א תקוה אז אפשר בכשך הזמן וועט עד תשובה סאן, און וועט ניט אדומגייען און זאגען אז דער רמב"ם פסק׳נט א דין אין יד החזקה פאר יחידי סגולה און צו אנדערע האט דאס קיין שייכות ניט, וואס דאס איז א פירצה שאין לה סוף, ר"ל!

ויהי דצון אז בקרוב זאל מען זוכה זיין צו א שריקה של קדושה אין אן אופן ווי דער אלטער רבי איז דאס מחיר (מטעים?), וואס וויבאלד אז דאס איז קדושה איז דאס א גוטע זאך, ניט שבת ויו"ט ח"ו, ניט סתם אזוי ביי א ענין, נאר בשעת ס׳איז דא סיכויים טובים (א גדויסע האפענונג), אז דורך דערויף וועט מען מעורר זיין א אידן אדער זיך אליין אין אן ענין של טוב וקדושה ותורה ומצוותי׳.

און דער עיקר איז אז דער אויבערשטער זאל זיך ניט רעכענען מיטן מעמד ומצב דא, און מ׳זאל יוצא זיין מיט מחשבה טובה, דיבור טוב, מיט א מעשה אחד, וואס דאס איז כפס"ד הרמב"ם (הל׳ תשובה פ"ג ה"ד) - (וואס ער איז אויך געזאגט געווארן פאר אלעמען ניט פאר יחידי סגולה), אז יעדער איד האט בכח דורך מעשה אחד, דיבור אחד, פעולה אחת וכו׳, צו ככריע זיין עצמו וכל העולם כולו לכף זכות ומביא ישועה והצלה (אדער ווי די צווייטע גירסא והצלחה), און דאס זאל בקרוב ממשיך זיין דעם קיום היעוד פון ביום ההוא ישרוק (ישעי׳ ז, יה), אז דער אויבערשטער וועט מאכען זיין פייף, און וועט צוזאמען קלייבען אלע אידן מכל קצווי הבל אין אן אופן פון ואתם תלוקטו לאחד אחד, קיין איין איד וועט ניט בלייבען אין גלות, און וועט זיי ברייגען קוממיות לארצנו הקדושה, ובחסד וברחמים, ובקרוב ממש.

יא. אזוי ווי מ׳געפינט זיך אין א מדינה וואס שפת המדינה איז ענגליש, וואס אפי׳ בשעת מ׳רעדט מיט קטנים איז כו"כ בחי"ס וואס זיי זיינען על טהרת הקודש, איז כפני סיבות מוז זיין דער התחלת הדיבור מיט די קינדער אין שפת המדינה, אבער זיי זיינען דאך בני אברהם יצחק ויעקב, בני שרה רבקה רחל ולאה, וועט מען מסחס גלייך האבען א ניגון מיט ענגלישע וועדטער, וואס איז אויך פאדבונדען כיט יהדות - תורה ומצוותי׳, אדער אט די וואס מ׳נוצט אין די מהנה קיץ, אדער אן אנדער ניגון וכו׳, זינגען אים בשמחה ובטוב לבב און אין אן אופן פון למעלה ממדידה והגבלה.

- (צוה -

הנחת הה׳ בלתי מוגה

(צוה להמנהלים של המחנות לנגן).

יב. איידער מ׳גייט מכריז זיין וועגען קופת רבינו (כרגיל), איז דאך אויך רגיל (מזמן לזמן) אפ לערנען א פסוק מיט פרש"י ע"ד ווי מ׳לערענט דאס אין חומש.

וועט מען זיך שטעלען אויף די רש"י אויפן פסוק מיט וועלכן מ׳האט אנגעהויבען דעם מאמר - "איש יהודי וגו׳" (אסתר ב, ה), וואס דער מאמר איז דאך מיוסד אויף די מאמרים ד"ה איש יהודי אין אוה"ת, און אויך אין מאמרי רבותינו נשיאינו שלאחריו, ביז אין די מאמרים ד"ה איש יהודי פון נשיא דורינו פון רבי׳ן דעם שווער.

וואס בפירושו אויפן פסוק הנ"ל, איז רש"י מעתיק די ווערטער "איש יהודי", און זאגט אז מ׳רופט אים אן "יהודי" "ע"ש שגלה עם גלות יהודה", און רש"י איז ממשיך "כל אותן שגלו עם מלכי יהודה היו קרויים יהודים בין הגויים, ואפי׳ משבט אחר הם".

דערנאך איז ער מעתיק פון פסוק די ווערטער "איש ימיני" און זאגט אויף דערויף: "מבנימין הי׳", ד.ה. אז ער איז געווען פון שבט בנימין, און איז מוסיף: "כך פשוטו, ורבותינו דרשו מה שדרשו".

וואס דא ווערט דאך גלייך די שאלה, אז בשעה ער זאגט "כך פשוטו" איז דאך גענוג, און וואס פעלט דא אין פסוק אז מ׳דארף אנקומען צו א דרש?

דערנאך איז ממה נפשך, אויב מ׳דארף עפעס פאר־ריכטען אין פסוק דארף רש"י אראפ בריינגען פון דרשות רבותינו ווי אזוי מ׳פארענטפערט דעם פסוק, האט ער געדארפט זאגען: רבותינו דרשו כך וכך, און דערנאך אז מ׳וועט חוקר ודורש זיין, וועט מען געפינען וואס דער דרש באווארענט, און רש"י זאגט גארניט.

ס׳איז דא אמאל (בפירושו על וישלח לג, כ) וואס רש"י זאגט ניט אלע דרשות, דערפאר וואס ס׳איז דא כמה פירושים און ס׳וועט ארויסקומען אן אדיכות גדולה, אבער דעמולט זאגט ער אז ס׳איז דא כמה מדרשי אגדה כפטיש יפוצץ סלע, און איז דערמיט מסיים, אבער עפעס וואס זאגט ער דארטן אז ס׳איז פארבונדען מיטן פסוק (ראה שם), משא"כ דא זאגט ער אז ס׳איז דא א דרש פון רבותינו, אבער אט דער דרש איז "דרשו מה שדרשו" - וואס זיי האבען געוואלט דרש׳נען.

עד"ז פריער, אויף "וכלים מכלים שונים" (א, ז) זאגט רש"י "משונים זה מזה וכן ודתיהם שונות, ורבותינו דרשו מה שדרשו".

וואס דא זאגט ניט רש"י "כך פשוטו", מ׳קען אבער ניט זאגען אז דאס איז ניט דער פשט, ווארום רש"י בריינגט דאך דעם פירוש, און רש"י׳ס דרך איז אז ער בריינגט ניט קיינע דרשות איז פארוואס זאגט ער ניט אז "כך פשוטו"?

דערנאך איז דא דער זעלבער דיוק כנ"ל, אין דעם וואס ער זאגט "ורבותינו דרשו מה שדרשו",

וואס דא איז אויך ניט מובן, דממנ"פ: אויב דא איז נוגע דער דרש אין פשש"מ האט רש"י געדארפט מעתיק זיין דעם דרש?

אויך איז ניט מובן: פון רש"י׳ס לשון דרשו מה שדרשו איז מובן אז ס׳איז דא א סאך דרשות און ס׳זיינען טאקע דא א סאך דרשות אויף

- דעם -

דעם פסוק, (אזוי ווי אויף דעם פסוק איש ימיני הנ"ל)[], און אויב דא וואלט פארענטפערט געווארן עפעס אין פסוק דורך א געוויסען דרש, האט רש"י געדארפט זאגען וועלכען דרש ער מיינט?

נאכמער: רש"י שרייבט טאקע "מה שדרשו" סתם, און ניט דרשו בו - אין פסוק, אדער יש בו מדרשי אגדה כפסיש יפוצץ סלע וכנ"ל, ווי רש"י זאגט בכ"מ - וואס דערפון איז נאך מער מוכח אז די דרשה זיינען ניט נוגע אין פירוש הפסוק - איז דאך נאך מער שווער צוליב וואס בריינגט דאס רש"י?

דערנאך איז דא א פסוק שפעטער אין מגילה (ב, ט) וואס דארטן שטייט "ואה שבע הנערות הראויות לתה לה מבית המלך", איז רש"י מעתיק "הראויות לתה לה", און זאגט "לשרתה וכן עושין לכולן", אז אזוי האט מען געגעבען אלעמען.

וואס אע"פ אז פריער זאגט ער אין פסוק "וישנה ואת נערותי' לטוב", און דערנאך איז ער מסייס "ואת שבע הנערות הראויות לתה לה" איז דאך לכאו' אויך אין דעם געווען דער וישנה לטוב, איז פארוואס זאגט רש"י אז דאס איז געווען ביי אלעמען?

נאר דער דיוק איז פארשטאנדיק, ווארום אין פסוק שטייט דאך "הראויה" - איז דערפון מובן אז אין דערויף איז ניט געווען קיין שינוי.

דערנאך איז רש"י מוסיף: "ורבותינו דרשו מה שדרשו".

וואס דא זאגט ער אויך ניט "כך פשוטו", און איז כסיים מיטן זעלבען לשון וואס איז ניט רגיל אין פירוש רש"י עה"ת [בכו"כ מקומות איז דא אן אנדער סגנון משא"כ דא איז דער סגנון] "ורבותינו דרשו מה שדרשו".

איצטער וועט מען מפסיק זיין, וויבאלד אז ס'איז דער סדר אז מ'איז מכריז אויף קופת רבינו וכל הרוצה קען פאדצייכענען שמו ושם אמו כדי להזכירו אויפן ציון, וכל המרבה ה"ז משובח, כנדבת לבו הטהור.

ויה"ר אז מ'זאל דאס געבען בשמחה ובטוב לבב, ווארום מה-דאך צדקה בכל השנה כולה דארף זיין בסבר פנים יפות ובשמחה, עאכו"כ אין ימי שמחה וואס דאס זיינען ימי הפורים, עאכו"כ לויט דברי הרמב"ם אז פורים דארפמען זיך משתדל זיין אז ס'זאל זיין א שמחה גדולה וכפוארה, איז דאך נאך מדער וביתר שאה וביתר עוז בנוגע לכמות, וביתר שאת וביתר עוז בהנוגע לאיכות.

מסתמא וועט מען געבען צעטלען וכו', וכאמור ס'זאל זיין מתוך שמחה וטוב לבב, און מקרב זיין די מיסמך גאולה לגאולה, די גאולה כפשוטה ע"י משיח צדקינו בעגלא דידן.

יג. בהנוגע לפירוש רש"י, ובהקדם נאך א ענין כללי: מ'זאגט דאך ביי שמחת פורים חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע (מגילה ז, ב), און ווי געוועדט פריער אז דאס וועט אראפגעבראכט אין פס"ד להלכה (או"ח סהרצ"ה ס"ב), [אין רמב"ם (שם) שטייט ניט דער לשון (חייב איניש לבסומי) עד דלא ידע נאר אין רמב"ם שטייט עד שיהכר וירדם בשיכרותו, און דער לשון אין שו"ע איז ווי דער לשון אין גמרא - עד דלא ידע], ניט די פירושים ווי ס'וועט דערנאך געבראכט אין רמ"א און אין מפרשי השו"ע.

- און -

און ס׳שטייט דאך אויף דערויף דער טעם ווי דאס איז בפשטות אז פורים איז געווען ממיתה לחיים כנ"ל, משא"כ אין די ימים טובים, איז דאס געווען נאר משעבוד לחירות מאפילה לאור גדול וכו׳ אבער ניט ממיתה לחיים, וואס דערפאר איז דוקא פורים דארף זיין א שמחה גדולה ביותר משא"כ ביי מועדים לשמחה.

אבער דאס גופא דארף דאך האבען א ביאור והסבר, אזוי ווי יעדער ענין איז דאך בהשגח"פ, דארף מען פארשטיין פארוואס האט זיך אויסגעשטעלט אז דער ענין פון עד דלא ידע איז דוקא בפורים, אויב דאס איז דערפאר וואס מ׳דארף האבען אן ענין פון למעלה ממדידה והגבלה אין אן ענין מסוים, דארף מען האבן פריער דעם ענין אין א מ"ע מה"ת, אז דארטן זאל זיין דער ענין פון למעלה ממדידה והגבלה.

ע"ד ווי מ׳געפינט טאקע ביי דער מצוה פון אהבת ה׳, וואס אהבה איז דאך כולל און א ראש לכל מ"ע (הניא פ"ד), און זי איז כולל אויך דער מ"ע פון יראת ה׳, וואס יראה איז כולל כל מל"ת (שם), וואס דערפאר קומט דאך אויס אז אהבת ה׳ איז כולל אין זיך כל מצוות התורה.

איז בנוגע צו אהבת ה׳ קען דאס זיין בכמה אופנים: בכל לבבך, ובכל נפשך, ביז אין אן אופן פון בכל מאדך, וואס דאס איז אויך כולל דעם פירוש פון למעלה ממדידה והגבלה, מ׳זאגט טאקע אז ס׳קען זיין א אהבה ווי דאס איז אין פרשה שני׳ של ק"ש - בכל לבבכם ובכל נפשכם, און דאס ברייגט אויך צו "שמוע השמעו", ס׳איז אבער דא א העכערער ענין אין אהבה, וואס דאס איז דער ענין פון בכל מאדך - למעלה ממדידה והגבלה, וואס דא זעט מען אז מ׳געפינט דעם ענין פון עד דלא ידע - למעלה ממדידה והגבלה, אין א מצוה וואס זי איז א מצוה מה"ת.

אבער אין דעם ענין פון שמחה, איז אין מועדים לשמחה איז קיין מאל ניטא דער ענין פון למעלה ממדידה והגבלה, ניט דער פשט אז ס׳קען זיין שמחה סתם, און דערמיט איז מען אויך יוצא, און ס׳קען זיין אויך אין אן אופן עד דלא ידע, בדוגמא ווי מ׳זאגט אין דעם ענין פון אהבה אז ס׳קען זיין בכל לבבך ובכל נפשך, און ס׳קען אויך זיין בכל מאדך, זאל מען אזוי זאגן אויך ביי מועדים לשמחה - ברייגט מען אראפ אין די אלע דרושים אז דאס איז בדוקא ניט אזוי, ביי מועדים לשמחה איז ב"ד שולחים שלותים זען אז די שמחה זאל זיין אין מדידה והגבלה.

און וואו האט מען קובע געווען - בהשגח"פ - דעם ענין פון עד דלא ידע אין שמחה - איז דאס דוקא אין דעם ענין פון שמחת פורים, וואס דאס איז דאך אין א מצב פון אכתי עבדי דאחשורוש אנן - היפך ענין השמחה, אעפ"כ האט מען דוקא דעמולט קובע געווען דעם ענין פון שמחה אין אן אופן פון עד דלא ידע.

און מ׳זאגט נאך מערער, אז דאס איז ניט א ענין וואס איז נוגע צו דעם זמן און צו דעם מקום וכו׳, נאר ווי מ׳זאגט אין דער מגילה גופא "לא יסוף" (אסתר ט, כח), און אזוי וועט אויך זיין ביי זרעם - "וזכרם לא יסוף מזרעם", ביז ווי דער רמב"ם (סוף הל׳ מגילה) פסק׳נט אפ אז אפי׳ לע"ל וועט מען געדיינקען די גאולה פון פורים, און אויך די צרות וואס איז דעמולט געווען, ווארום אפי׳ ווען כל המועדים בטלים, איז מגילה אסהר לא הבטל.

וואס כהנ"ל דארף דאך האבן א ביאור, פארוואס איז דער ענין נקבע געווארן דוקא בימי הפורים, און ניט ביי מועדים לשמחה - א מ"ע מדאורייתא.

- און -

הנחת הת׳ בלתי מוגה

און דערנאך איז כאמור לעיל און כמדובר כמ"פ אז פון יעדער ענין דארף דערנאך ארויסקומען א בכן בהנוגע למעשה, וואס המעשה הוא העיקר, ועד"ז בנדו"ד, וואס דאס איז אן ענין וואס דארף זיין אין דערויף הבנה והשגה, אבער דערנאך דארף זיין דער בכן שבדבר.

וואס דער פירוש בזה כפשוטו איז, אז בשעה כ'געפינט זיך אין א מעמד ומצב פון מועדים, איז דעמולט בענוג אז ס'וועט זיין א שמחה במדידה והגבלה, וועט דאס אויך זיין א שכחה פון מועדים לשמחה - א שמחה גדולה, בדוגמא ווי דער רמב"ם (סוף הל' לולב) שרייבט מפזז ומכרכר וכו', וואס בערך פון א שמחה רגילה, איז דאס סאקע בלי הגבלה, ווי בערעדט פריער אין אן אופן פון בפזז ומכרכר כאחד הריקים, אבער ביחד ע"ז איז דאס א שמחה פון כועדים לשכחה, וואס בכללות איז די שכחה פארבונדן מיט מדידה והגבלה כאמור לעיל אז ב"ד שולחין שלוחים זען אז מ'זאל ניט אריבערטרעטן עכ"פ די מדידה גדולה פון די עבודה גדולה.

אבער בשעת מ'געפינט זיך אין א מעמד ומצב פון עבדי דאחשורוש, איז אפי' נאך דער גאולה, נאך דעם נס, און תקפו של נס, און נאך דעם "נפל פחד היהודים עליהם" וכו', זעט מען אז מ'איז נאך אלס עבדי דאחשורוש אנן, און לאחר כל הענינים איז מרדכי מערניט ווי א משנה למלך אחשורוש, איז אויב דא וועט זיין א שמחה במדידה והגבלה וועט זיין שווער דורך צופירן דעם "אורה זו הורה, ושכחה זה יו"ט, ושמון זה כילה, ויקר אלו תפילין" - בתכלית השלימות, ווארום כדי דאס זאל זיין בתכלית השלימות דארף ער זיין אין א מצב פון עבדי אתם ולא עבדים לעבדים, אבער בשעה אז בהנוגע לגופו עכ"פ בעפינט ער זיך אין א מעמד ומצב פון שעבוד מלכיות, אדער בלשון וואס איז פארבונדן מיט פורים - עבדי דאחשורוש, קען ער סאקע מקיים זיין די כצוות, ס'איז אבער ניט בתכלית השלימות.

וכאמור לעיל אז פורים דארף ארויסמאנען דעם "קיימו וקיבלו" - קייכו מה שקיבלו כבר, ד.ה. קיום התומ"צ בתכלית השלימות, ס'זאל זיין ניט נאר א מתנה צו איין אביון נאר צו צוויי אביונים; ניט נאר אין מנה לרעהו נאר צוויי מנות, און ניט ער זאל וואלטן ביז דער אביון וועט קומען צו אים נאר ער דארף ביין זוכן דעם אביון ביז וואנעט ער וועט אים געפינען, און בפרט נאך ווי דער רמב"ם איז מוסיף אז ס'דארף זיין להרבות במתנות לאביונים ווארום דעמולט איז דאס א שמחה גדולה ומפוארה וכו' כאמור לעיל, ובאדוכה אין לשון הרמב"ם (שם).

וואס דערפאר איז אויב ס'וועט זיין כערניט ווי א שכחה וואס איז במדידה והגבלה, וועט ער דאס ניט קענען מקיים זיין בתכלית השלימות, וואס דערפאר דארף זיין די שמחה פון פורים אין אן אופן פון עד דלא ידע.

משא"כ בנוגע צו מועדים לשמחה, איז אפי' אין מועדים לשכחה בזמן הגלות, איז אויך בענוג א שמחה וואס זי איז במדידה והגבלה, אע"פ אז דאס איז בזמן הגלות וואס עבדי דאחשורוש אנן, איז דאך לכאו' ניט בענוג א שמחה במדידה והגבלה כנ"ל, אעפ"כ וויבאלד אז דער כה אויף מקיים זיין די מועדים לשמחה, נעמט מען פון דעם זמן וועט מ'איז ניט בעווען עבדי דאחשורוש: פסח נעמט מען פון דעם זמן וואס איז בעווען "ובני' יוצאים ביד רמה" (בשלח יד, ח), און "יגרשם מארצו" (שכוה ו, א), עד"ז דער שבועות - זמן מתן תורתינו, איז דאס בעווען וועט איידן זיינען בעשטאנען אין א מעמד ומצב פון "חרות על הלהות" א"ת חרות אלא חירות (עירובין נד, א) - חירות מכל הענינים: יצה"ר, שעבוד מלכיות, וכו'. עד"ז סוכות, איז דאס בעווען ווי ער זאגט אין פסוק "בסכות הושבתי

את בנ"י בהוציאי אותם מארץ מצרים" (אמור כג, כג) - וועז איך זיינען ארויס פון גלות, וואס גאולת מצרים איז דאך געווען בדוגמא פון גאולה העתידה לבא - א גאולה שליכה, ס'האט נאר געפעלט די שליכות אז ס'זאל זיין אזא גאולה אז דערנאך זאל ניט קענען זיין קיין גלות.

איז וויבאלד אז די התחלה פון די כועדים לשמחה, אוז דער כח ס'זאל זיין איצטער מועדים לשמחה נעכט זיך דאס פון א כעמד וכצב של חירות, עבדי אהם ולא עבדים לעבדים, אוז דערפאר ווערט ביי אים א הזקה, א רגילות, אוז א טבע, אז דער כצב פון עבדי דאחשורוש איז דאס אים ניט משנה, וואורום ער נעכט דעם כח אויף דערויף פון דעם זכן וואס ס'איז געווען דער מעכד וכצב פון חירות.

אבער בשעת מ'קומט צוגיין צו א איד, אוז כ'זאגט אים ער זאל איינפירן א נייע שמחה, א נייעם יום כשתה ושכחה, אוז בפרט נאך ווי פורים ווערט אנגערופן (אין כגילה הענית ובכ"מ) בשם יו"ט, אע"פ אז ס'איז מותר בכלאכה, דארף ער איינפירן א נייעם יו"ט, אוז מ'זאגט אים ער זאל זיין בשמחה אוז מאן כל ענייני פורים איז אן אופן פון אורה ושמחה וששון ויקר, איז אויב כ'וועט אים מגביל זיין, אז די שמחה זאל זיין במדידה והגבלה, איז כוועד צו ערוואכטן פון אים אז ער זאל דאס טאן לאכיהתו של דבר, וואורום (כנ"ל) ער געפינט זיך אין א מעמד ומצב פון עבדי דאחשורוש.

וואס דערפאר איז דוקא פורים דארף כען האבן א שכחה אין אן אופן פון עד דלא ידע, אוז בשעה אז ער האט דאס ביכי הפורים, קען ער דערנאך ממשיך זיין די שמחה בכל יכוה השנה, אפי' אין ענינים וואס האבן זיך אנגעהויבן בזמן הגלות ווי יכי הנוכה וכו', וואס דאס איז אלס ענינים מדברי סופרים, עאכו"כ די בזירוה וסייגים פון ד"ס, וואס דאס דארף מען דאך אויך מקיים זיין אין אופן פון "עבדו את הוי' בשמחה", ביז אין א שמחה אכיהית, ביז אין א שכחה אז דער גלות זאל דאס ניט מבלבל זיין, איז דעם כח אויף דורכפירן דאס באקומט כען פון פורים, וואס דאס איז אין דעם זכן פון עבדי דאחשורוש, וואס דעכולט האס ער דעם ציווי אוז די נהינה כח אז ס'זאל קענען ביי אים זיין דעם ענין פון לא ידע, ביז וואנעט לכסוכי עד דלא ידע, וואס דערפון נעכט ער דעם כח על כל השנה.

אוז דאס איז אויך דער קשר וואס כ'זאגט מיסכך גאולה לגאולה, וואס לכאו' איז דאך די גאולה פון פסח א גאולה שלא בערך מער ווי גאולה פורים, וואורום די גאולה פון פורים איז אזא גאולה וואס אויך דערנאך איז מען געבליבן עבדי דאחשורוש איז דאך דאס א גאולה אפי' ניט ווי גאולת בבל, וואס ביי גאולה בבל איז כען ניט געבליבן עבדי דבבל, ס'איז מער ניט וואס ס'איז ניט געווען קיין גאולה שלימה, וואורום א סאך אידן זיינען געבליבן אין בבל, כשא"כ גאולת פורים איז געווען אין אן אופן אז דערנאך איז כען געבליבן עבדי דאחשורוש, איז ווי זאגט כען מיסמך גאולה לגאולה - די גאולה פון פורים צו די גאולה פון פסח, ס'איז דאך א גאולה שלב"ע, וואורום גאולת מצרים איז געווען אין אן אופן אז אלע אידן זיינען ארויס פון מצרים, משא"כ גאולת פורים איז ניט נאר אז ניט אלע אידן זיינען ארויס פון גלות, נאר קיין איד איז ניט ארויס פון עבדי דאחשורוש, אוז ס'איז געווען דער זעלבער שעבוד, ביז אז אפי' מרדכי איז זיין גרויסקייט געווען אז ער איז געווען מערניט ווי א כשנה לכלך אחשורוש, איז ווי זאגט מען מיסמך גאולה לגאולה - די גאולה פון פורים צו גאולת מצרים, גאולת כצרים

- איז -

איז דאך (ווי בערעדט) א גאולה שליבה, סיי בהנוגע צו אידן אז קיין איד איז ניט געבליבן אין גלות, און סיי בהנוגע צו דער גאולה אליין, אז ס׳איז געווען א גאולה אן קיינע שיריים (ניט אין אן אופן אז כ׳איז געבליבן עבדי דאחשורוש), ביז אז אילו זכו וואלט דאס געווען א גאולה שאין אחרי׳ גלות.

וואס דער ביאור אין דערויף איז, אז דאס איז פארבונדן דערמיט וואס (כאמור לעיל) פורים איז געווען א ירידה גדולה ביותר, בער ווי אין מצרים, וואהרום גזירת הכן איז דאך גרעסער ווי גזירה פרעה. וואהרום אין מצרים איז געווען דער ענין פון שעבוד, און פון דעם שעבוד האט מען געדארפט ארויסנעמען לחירות, ומאפילה לאור גדול, משא"כ בנוגע לגאולת פורים איז דאס לחיים פון א מצב פון היפך החיים (ווי בערעדט פריער פון חת"ס), איז דאך געווען א ירידה גדולה ביותר.

איז ווי׳באלד אז דאס איז געווען א מצב פון מסה ביותר, איז דערפאר דערנאך געווארן דער גבוה גבוה ביותר - א שמחה גבוה ביותר, ביז אין אן אופן פון עד דלא ידע, און דערפאר איז דאס אויך פארבונדן מיט גאולת מצרים, וואהרום וויבאלד אז דאס איז א גאולה וואס קומט פון א נידעריקער מצב אין מסה, קומט דאך דערפון ארויס דער גבוה ביותר, וואס דערפאר איז דאס אויך פארבונדן מיט גאולת מצרים.

וואס דאס איז אויך וואס מ׳זעט דעם פארבונד צווישן פורים מיט פסח אז ביידע זיינען פארבונדן מיט קינדער:

בשעת ס׳רעדט זיך וועגן גאולת מצרים, וואס תחילתה ועיקרה איז דאך דאס אין זמן פון ליל הסדר, וואס דעמולט איז מצה ומרור מונחים לפניך, ג׳ מצות, און ד׳ כוסות וכו׳, איז דעמולט זאגט מען גלייך כנגד ארבעה בנים דברה תורה, און כאן הבן שואל, און והגדת לבנך, מיט אלע ענינים וואס זיינען פארבונדן מיט קינדער - בנים ובנות, ביז וואנעט אז מ׳זאגט אז גאולת מצרים איז בעווען אין אזא מין אופן אז "הם הכירוהו תחילה" (סוטה יא, ב), דוקא אט די קינדער וואס זיינען געבארן בעווארן אין זמן הגלות פון שעבוד מצרים.

ועד"ז בהנוגע צו גאולת פורים, ווי בערעדט כמ"פ אז ביטול הגזירה בפורים איז דאס בעווען פארבונדן דערמיט וואס מרדכי האט צוזאמען געקליבן דוקא תינוקות של בית רבן - קינדער, און ער האט ביים זיי געלערנט תורה און מחפלל בעווען, און דערנאך איז הפילתם - דער קול גדיא - האט עולה בעווען למעלה, און דאס האט כבטל בעווען גזירה הכן - והשבות לו גמולו בראשו, און ס׳איז געווארן דער ונהפוך הוא, און שמחת פורים, ביז אין אן אופן עד דלא ידע.

און דא איז אויך די געלעגנהייט אויף נאך אמאל מדגיש זיין (וואס מ׳האט בערעדט כמ"פ) דעם גודל ענין החינוך, און ווי מ׳זעט אז א אירישער קינד וואס לערנט תורה, און לערנט תורה ווי מרדכי ווי׳ל - ווי ס׳וויל אט דער וואס איז בעווען בסנהדרין, און האט דאס דערנאך איבער געגעבן לתלמידיו, און האט דערנאך פארשריבן אין מגילת אסתר, "וזכרם לא יסוף מזרעם", בכל דור ודור, משפחה ומשפחה, מדינה ומדינה, עיר ועיר, איז בשעת מ׳לערנט תורה אויף אזא אופן, איז מען מבטל אלע גזירות, און מ׳איז ממשיך ניט נאר דעם ביטול הגזירות, נאר אויך אין אן אופן פון "ונהפוך הוא" אז "נפל פחד היהודים עליהם", און "ישלטו היהודים הכה בשונאיהם", און "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" עם כל הפירושים.

- וואס -

וואס דא איז אויך דער מקום להדגיש דאס וואס נשי ובנות ישראל טוען אויף אין דעם, וואס סיי אויף פורים וחנוכה, און סיי אויף פסח, זאגט מען דאך אף הן היו באוהו הנס, און אין פורים איז דאס נאך ערגער כודגע, כמדובר כמ"פ אז די מגילה וועלט אנגערופן ניט ע"ש מרדכי; ניט ע"ש מרדכי ואסתר; אפי' ניט ע"ש אסתר ומרדכי, נערנים ווי מגילת אסתר אליין, וואס דער ביאור הפשוט בזה איז, דערפאר וואס אסתר האט געבעטן כתבוני לדורות (מגילה ז, א), וואס דאס גופא דארף דאך האבן א הסבר, כמדובר לעיל בארוכה.

איז דערפון וואס די מגילה וועלט אנגערופן מגילת אסתר, וואס שמו אשר יקראו לו בלה"ק גיט ארויס דעם הוכן פון דער זאך, איז פארשטאנדיק אז מגילת אסתר איז פארבונדן מיט נשי ובנות ישראל, און מיט א צייט וואס אפי' לאחרי הגאולה, און נאך דערויף וואס ונהפוך הוא, איז אויך אסתר געווען עבדי דאחשורוש, וכפשוטו איז דאס פארבונדן מיט נשי ובנות ישראל. ובפרט ווי זיי זיינען זיך כוסר נפש אויפן חינוך פון בני ובנות ישראל אנהויבנדיק פון הינוקות, זכרים ונקבות גם יחד, אין אן אופן אז אע"פ וואס מ'איז "כפוזר ומפורד בין העכים", און כ'לעבט אין א כדינה וואס בכבוה איז כען א כעט, און דער כעט גופא איז אויך כפוזר ומפורד, אעפ"כ איז כען ככריז וכודיע אז מ'זאל וויסן זיין אז "דתיהם שונות מכל עם", און אויב ס'איז דא א סהירה צוויסן דהי המדינה און דהי ההורה, איז "את דהי הכלך אינם עושים", און כ'זאגט דאס בפירוש ובריש גלי.

איז אט דעמולט המן - וועלט ברוגז, אבער ער איז דאך כיי ווי ברוגז, און מ'פארדינט גארניט ביי אים, ער איז געווען א צורר היהודים פאר דערויף אויך, ס'איז כערניט אז דאס האט געבראכט רעם מעשה בפועל, וואלום דערזענדיק דאס, איז ער ניט כולט אויף זיך, איז ער געגאנגען צו אחשורוש'ן וכו', אבער פריער איז ער אויך געווען "המן בן המדתא האגגי", בן בנו של עכלק, וואס כלחכה לה' בעכלק - צווישן עכלק'ן מיט השם שלם, הכסא שלם, און שלימות פון איבן - מדור דור (בשלח יז, טז, וברש"י), בשעת אבער מוטער'ס, און עלטערע שוועסטער'ס, און קליינע מיידלאך, שטעלן זיך אוועק בהוקף, און אזוי טוען אויך די קליינע אינגאלאך, און זאגן אז אתך אנו, סיי לחיים און סיי פארקערט, דערפאר וואס "דתיהם שונות מכל עם", וויסנדיק אז מ'איז "כפוזר ומפורד בין העמים", איז דעמולט א זיכערע זאך אז פון דעם "לא קם ולא זע" און "לא יכרע ולא ישתחוה", וועלט ערנאך אז כ'שטעלט אוועק כרדכי'ן על בית המן (אסתר ח, ב), און ס'וועלט דער "ונהפוך הוא", מיט אלע ענינים וויי ער איז זיי מפרט אין דער מגילה.

עד"ז איז איצטער אויך דער זמן מעורר זיין וועקן די ענינים פון פסח, ובפרט אז חמשה עשר באדר איז דאך שלושים יום לפני החג, איז דאך דעמולט דא דער פס"ד אין גמרא (מגילה כט, ב) און שו"ע (ר"ס הכ"ט), און דער אלטער רבי ברייגט דאס אויך אראפ בשו"ע שלו גליין אין דעם אנהייב'ס פון הל' פסח, אז שלושים יום לפני החג - וואס דאס הויבט זיך אן איצטער - דורשין בהל' החג, איז איצטער די ציים דערמאנען אז בהכשך צו כבצע פורים זאל זיין דער מיסמך גאולה לגאולה - די הכנות, און די הצלחה רבה אין די מבצעים וואס זיינען פארבונדן מיט פסח, עאכו"כ אין די מבצעים הרגילים כדי יום ביומו, ווי דערמאנט פריער: מבצע תורה, מבצע תפילין, מבצע מזוזה, מבצע צדקה, בית מלא ספרים, יבנה וחכמי', נש"ק, סהרה הכספחה, און כשרוה האכו"ש.

- וכאמור -

הנחת הת' בלחי מוגה

וכאמור אז דאס זאל זיין כתוך שמחה וטוב לבב, איז אין אן אופן אז מ׳איז פורץ אלע גדרים, אין אן אופן ווי מ׳כעב דאס טאן עפ"י שו"ע, במילא דארף מען דאס טאן, וואס דאס איז דאך א פס"ד אין שו"ע, סיי דער דין וועז ס׳דארף זיין עד דלא ידע, סיי דער דין וועז ס׳דארף זיין ב"ד שולחים שלוחים.

וואס דאס איז (כאמור לעיל) בהנוגע להוראה למעשה בפועל וואס מ׳דארף האבן אין א מעמד ומצב פון עבדי דאחשורוש אנן, אז דוקא דעמולט האס מען געגעבן דעם גאנצן סיפור הנגילה, וואס דארטן וועלן דערציילט כמה פרטים בנוגע דעם גודל פון המלך אחשורוש ורוב עשרו, אנהויבנדיק פון החילת הנגילה בהנוגע צו דעם משתה וואס איז געווען שמונים ומאה יום, און ס׳איז געווען חור כרפה וחכלת - חור מיט א גרויסן ה׳ ביז צום סוף הנגילה "וישם המלך אחשורוש מס על הארץ ואיי הים", "וכל מעשה הקפו גו׳ הלא הם כתובים וגו׳", וואס דעמולט דארף מען האבן אס די הוראה, אז אין וועלכן מעמד ומצב א איד זאל זיך ניט געפינען (ובפרט איז דאס נוגע איצטער, וואס דערפאר איז דאס א הוראה למעשה בפועל), אפי׳ אז ס׳איז דא אס די וואס זיי גייען ארום צוטומלט, און שרייען אז דער גוי זאגט אזוי, און דער צווייטער גוי זאגט אין אן אנדער סגנון אבער מיטן זעלבן הוכן, און דערנאך איז דא אס די וואס העלפן זיי בגלוי, און די וואס העלפן צו בצנעה וכו׳, און וויבאלד אז מ׳איז מערניס ווי א משנה למלך, דארף מען אנקומען צום גוי, וואורום דערווייללע דארף דאס נאך גיין בדרך הטבע, דארף מען האבן נשק, און מ׳דארף האבן א מכתב מיט א כתב אשר נכתב ע"י סופרי המלך ונחתם בטבעת המלך, אעפ"כ זאגט מען אז ניט נאר אז דער איד ווערט ביי זיך ניט אראפ געפאלן, און ניט נאר אז ער איז מקיים בפועל דעם "דהיהם שונה מכל עם ואת דתי המלך אינם עושים" - אויב ס׳איז נאר בסתירה צו דתיהם, נאר ער טוס דאס נאך מיט א "אורה ושמחה וששון ויקר".

וואס דערפאר דארף מען האבן דעם גאנצן סיפור פון מגילת אסתר, ניט אלע פרטים, כדי אז וואס פאר א כעמד ומצב ס׳זאל נאר ניט זיין, זאל ער גלייך קענען ענטפערן אז אחשורוש איז געווען א גרעסערער קיסר; די שרים זיינע היושבים ראשונה במלכות, זיינען געווען גרעסערע שרים; די רייכקייט זייערע איז געווען גרעסער פון איצטער והראי׳, אז ס׳איז געווען "חור כרפת וחכלת גו׳ כסות זהב גו׳ בהט ושש ודר וסחרת" מיט די אלע הפלאות, און געהאט בשרתים, שיקן אהינצו מענטשן וואס זאלן בורען און פאנאנדער שיקן א משרה, א אחשדרפנים, ופחות המדינה אין אלע ערליי מדינות, מאכן סומלען מיט איבערקערנישן וכו׳.

איז די אלע ענינים האס אחשורוש געהאט מערער, און מיט מער הצלחה, און אעפ"כ איז כרדכי - וויסנדיק וואס אחשורוש האס געזאגט - ניט נהפעל געווארן פון דעם, איז דאס וואס איז ניט פארבונדן מיט שו"ע איז דינא דמלכותא דינא, האס ער דאס מקיים בעווען, ע"ד דאס וואס "אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק", האס ער מוותר געווען אויף שער המלך, און געבליבן בלבוש שק, ניט ער האס זיך אהינצו געשפארט, וואורום בשעת ס׳איז ניט קיין סתירה צום שו"ע, איז דינא דמלכותא דינא, אבער בשעת ס׳האס זיך גערעדט וועגן יכרע און ישתחוה, איז "לא יכרע ולא ישתחוה".

וואס דערפאר דארף מען האבן די אלע פרטים אין מגילה, דערציילן וועגן די גדלות פון אחשורוש וכו׳, ביז וואנעס אז מ׳זאגט אז מ׳טאר ניט פארפעלן (ניט נאר קיין איין ענין, נאר) קיין איין ווארט פון

כל קריאת המגילה, וואס לכאו׳ איז דאס ניט פארשטאנדיק, מ׳רעדט וועגן שמונים ומאת יום; וועגן בהט ושש ודר וסתרת; וועגן דעם חוקף פון אחשורוש - וישם מס על הארץ וכו׳, וואס איז דאס אבער נוגע צו תוקפו של נס, וואס חקפו של נס הויבט זיך ערשט אן אין "בלילה ההוא", און וואס איז דאס נוגע צום גאנצן נס בכללותו - וועז ס׳איז בעווען דער כשתה כיט אלע פרטים איז נאך ניט בעווען די גזירה, ס׳איז בעווען נאך אייגער המן איז נתגדל בעווארן וכו׳, איז וואס איז נוגע די אלע פרטים?

דאס איז אבער נוגע אין א הוראה לפועל בהנוגע צו חשל"ו, וואס לכאו׳ קען מען פרעגן פארוואס האסטו ניט קיין מורא, און ווי לערנסטו תורה במנותה ושמחה, בשעת דו האסט ערשט געליינט אין צייטונג די ידיעה וואס א גוי פון דעם מדינה האט געזאגט; וואס ס׳האט געזאגט א גוי פון א צווייטער מדינה; און א דריטער מדינה; און ידערער פון זיי בארימט זיך אז ס׳איז דא אחשדרפנים און פתוה המדינה וואס זיי קומען צו אים צו פארן פון אחשורוש׳ן וכו׳, זאגט מען אים אז אויב דאס איז נוגע צו "דהיהם שונות", קען דאס ניט אנרירן א אידן, דאס איז א דבר בטוח אז אויב מ׳וועט נאר היטן זיך; און היטן די קינדער; און מתנך זיין זיי אין אן אופן פון "לא יכרע ולא ישתחוה", וועט דאס מבטל זיין כל הגזירות, און נאך מערער ווייבאלד אז "אני ה׳ רופאך" איז דאס אין אן אופן וואס מלכתחילה לא אשים עליך, ס׳איז כלכתחילה קיין גזירה ניטא, ס׳איז מערניט ווי א דמיון - מחשבתו הרעה - אליין, וועלט דאס שוין בטל ווי דאס איז נאך בכחשבה, און ס׳קומט גאר ניט ארויס אפי׳ בדיבור, און אז ס׳קומט ניט ארויס בריבור, קומט דאס ניט ארויס במעשה.

וואס דאס איז די הוראה פון מגילה אסהר מיט אלע פרטים וואס מ׳דארף זיי האבן צוליב די הוראה בנוגע לפועל, אז בשעת מ׳וועט אים באווייזן רעם שטורעם וואס פב"פ האט מקבל געווען, און ווי דער פעסטעוויטע איז געווען, אז ס׳איז געווען א המשך פון אזוי פיל טעג און נעכט, און ווער ס׳האט דארטן געטאנצט, און וואס פאר א דישעס ס׳איז געווען, און וואס מ׳האט געגעבן עסן וכו׳, זאגט מען אים במה נחשב הוא בכמוה - אפי׳ ביי א ניט אידן - בשעת דו גיסט א קוק אז דא איז געווען א סאך מער עשירות, חור מיט א גרויסן ת׳ וכו׳, און ס׳איז געווען כלים מכלים שונים וכו׳.

וואס דערפאר זיינען נוגע אלע פרטים פון דער מגילה, אז כ׳זאל קענען ביי שטיין אין א מעמד ומצב וואס מרדכי איז כערניט ווי א משנה למלך אחשורוש, און בנוגע צו דער גזירה גופא, האט אסתר געדארפט בעטן נאך אמאל ביי אחשורוש׳ן אז "אם על המלך טוב גו׳ וכשר הדבר לפני המלך וגו׳ יכתב וגו׳" (אסתר ח, ה) ווי זי האט געבעטן אין דעם צווייטן כאל, און ערשט דערנאך האט זי געדארפט קומען צוגיין נאך אמאל בעטען בהנוגע צו שושן הבירה [וואס דארט איז געווען רער עומק פון היפך הקדושה - פון המן׳ען] אז דארט זאל זיין נאך א סאג וכו׳, איז דאס אלץ נוגע להוראה בפועל ביז בהנוגע להוראה בימים אלו ממש.

איי ס׳איז דא אט די וואס פרעגן א שאלה ווי קען מען זאגן אזא מין זאך, ס׳איז דאך די זעלבע מגילה וואס מ׳האט געליינט מיט צען יאר צוריק; די זעלבע מגילה וואס מ׳האט געליינט כיט הונדערט יאר צוריק איידער ס׳איז געווען יו-ען; די זעלבע מגילה וואס מ׳האט געליינט בזמן מרדכי ואסתר,

- איז -

הנחת הת׳ בלתי מוגה

איז ווי זאגט דער אלטער רבי מ׳זאל לעבן מיט דער ציים און אפלערנען פון פרשת השבוע [וואס מ׳ליינט איר זינט משה רבינו האט מחקן אז כ׳זאל ניט דורכגיין שלשה ימים בלי תורה (ב"ק פב, א), וואס דערפאר האט ער מהקן געווען אז מ׳זאל ליינען בשבת און דערנאך אויך באמצע השבוע בב׳ וה׳], ד.ה. אז תורה איז א תורה נצחיה - א הוראה בכל יום ויום. ועד"ז אין מגילת אסתר בהנוגע צו די הוראות וואס כ׳נעמט ארויס פון דער מגילה,

לכאו׳ ווי קען זיין אז אין דער מגילה זיינען דא הוראות לכל הזמנים: בשעת מ׳האט איר געליינט בימי מרדכי ואסתר אויף איבער א יאר, האט מען דעמולט געדארפט אפלערנען דערפון אויף דעם מעמד ומצב ווי ס׳איז געווען בשעת מ׳האט געלערנט די מגילה דעמולט; ווען מ׳האט אויפגעבויעט דעם ביהמ"ק השני, וואס דעמולט האט מען אויך מקיים געווען מצות פוריס, וואס דעמולט איז ניט געווען קיין מעמד ומצב פון עבדי דאחשורוש, ווארום דאס איז געווען פארן שעבוד פון רומא, האט מען דאך דעמולט אויך געליינט די מגילה, איז דארט אויך געווען א הוראה פון דער מגילה, און א לימוד (כאמור) פון אלע פרטים וואס ס׳שטייט אין דער מגילה, איז לכאו׳ ווי קען דאס זיין אז פון אלע פרטים פון דער מגילה זאל זיין הוראות אויף אלע זמנים?

איז דער ביאור אין דערויף, ווען דאס וואלט געווען א מעשה ידי אדם ה"ו - הלא הס כתובים על ספר דברי הימים לכלכי מדי ופרס, דעמולט איז דאס א ענין וואס דאס איז נוגע לשעתו, אדער אין א מצב וואס איז בדומה לשעתו, אבער בשעה אז כ׳האט דאס אריין גענומען צווישן די כתבי הקודש, איז דאס געווארן "כתבוני לדורות", ומצאו בו רמז מהתורה, וואס ס׳שטייט (בשלח יז, יד) "כתוב זאת זכרון בספר" (מגילה ז, א), איז דאס געווארן א חלק פון תורה - וואס התורה היא נצחיה - א הוראה, ובלשון פון דעם אלטן רבי׳ן - לעבן מיט דער ציים.

און דאס איז די הדגשה (כאמור), ע"ד ווי בזמן שביהמ"ק הי׳ קיים איז בחמשה עשר באדר האט מען דאך אנגעהויבן לעדנען די הל׳ הקרבנות וואס מ׳דארף בריינגען בהג הפסח, ווי דער אלטער רבי בריינגט אין שו"ע (רסהכ"ס), עד"ז אויך איצטער (כאטש אז ס׳איז עבדי דאהכורוכ אנן, וואס רעמולט איז דאס ניט געווען), אז שלושים יום לפני החג לערנט מען הלכות החג, ווי ער איז במקיף אז אויך בשחרב ביהב"ק איז תקנה זו לא בטלה, וועלט דאס א דין אין תורה, און ההורה נצחיה, אפי׳ לאחר שחרב ביהמ"ק.

עד"ז בנוגע צו מבצי פסח - וואס איצטער איז דאך שלושים יום קודם החג - וכמדובר אז די נקודה וואס פאראיינציקט פוריס מיט פסח איז דאס דער ענין החינוך פון בנים ובנות, בדוגמא ווי ס׳איז געווען בפוריס אז דודך די הינוקות וואס מרדכי האט צוזאמען בעקליבן, און זייער הפלה, האט דאס מבטל געווען די גזירות, און ס׳איז געווארן דער "ונהפוך הוא", און "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר", עד"ז בפסח איז דאך דא דער כנגד ארבעה בנים דברה תורה, אז מ׳פארנעמט זיך מיטן גאנצן שטורעם אויך ביטן בן רשע, מיט די גאנצע שימח לב וקירוב וכו׳, אזוי ווי מ׳פארנעמט זיך מיטן בן חכם, וואס דערפאר שטייען זיי בסכיכות - אחד חכם ואחד רשע, אז מיטן זעלבן שטורעם, און מיטן זעלבן קירוב, און מיט די זעלבע השתדלות ווי ס׳איז דא ביי דעם בן חכם, דארף אויך זיין ביי דעם בן רשע.

עפ"י הנ"ל אז אלע פרטים פון דער מגילה זיינען נוגע דערפאר וואס ס׳איז דא א הוראה פון זיי, וועט מען פארשטיין דעם ביאור אין רש"י:

- בשעת -

בשעת רש"י קומט צום פסוק "איש יהודי הי' בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני", סייטשט ער אפ פריער דעם פירוש כפשוטו און זאגט "כך פשוטו", דערנאך זאגט ער "ורבותינו דרשו מה שדרשו".

- וואס דאס איז ניט ווי דער בחור הזעצער האט דאס פאנאנדער געטיילט אין צוויי ד"ה, במילא איז דא אזוינע וואס ווילן זאגן אז דאס וואס רש"י איז מסיים "ורבותינו דרשו מה שדרשו", גייט דאס מערניט אויף "איש ימיני", וואס דאס איז היפך פירוש הפשוט, היפך הסוגיא אין ש"ס, ווארום דאס וואס "רבותינו דרשו כה שדרשו" גייט דאס אויף דעם גאנצן פסוק, סיי אויף די ווערטער "איש יהודי", סיי אויף די ווערטער "איש ימיני", איז דאס וואס רש"י ברייגט ורבותינו דרשו מה שדרשו, גייט דאס אויך אויף "איש יהודי", נאר רש"י ברייגט אראפ דעם לשון הכתוב בפירושו (ניט אין א באזונדער ד"ה), און דאס גייט בהמשך אחד, אז נאך דערויף ווי רש"י איז מסיים אז ער הייסט "איש יהודי" דערפאר וואס "גלה עם גלוה יהודה וכו' עם מלכי יהודה", און דערנאך זאגט ער אז ער הייסט "איש ימיני" דערפאר וואס ער איז געווען פון שבט בניימין, זאגט ער אויף דערויף "כך פשוטו", און ער האט ניט וואס צו כוטיף זיין אין דעם פסוק, דערנאך זאגט ער (אויף ביידע זאכן) "ורבותינו דרשו כה שדרשו" -

וואס דער ביאור אין דערויף (פארוואס זאגט רש"י ורבותינו דרשו מה שדרשו), איז: בשעה דער בן חמש למקרא לערנט דעם פסוק גיט א פרעג צוליב וואס שטייט דאס אין מגילה, דאס וואס ס'שטייט חור כרפת ותכלת פארשטייט ער, ווארום כאטור לעיל אז דאס באווייזט די גרויסקייט פון אחשורוש'ן איז דאס נוגע צו וויסן כנ"ל, ער פארשטייט אויך דאס וואס ס'שטייט די אלע פרטים פון משתה גדול שמונים וכאת יום, ווארום דאס באווייזט די גרויסקייט פון אחשורוש'ן וואס ער האט געכאכט די גזירה, ער פארשטייט אויך פארוואס כ'דערציילט אז ס'איז געווען שבעה שרים היושבים ראשונה במלכות, כדי צו באווייזן ווי אזוי אחשורוש'ס ענינים האבן זיך געפירט, און צוזאכען כיט זיי האט ער גוזר געווען א גזירה גדולה, און אעפ"כ איז דאס בטל געווארן.

אבער בשעת מ'זאגט אז איש יהודי הי' בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני, איז אמה טאקע בפשטות פארשטייט ער דאס, אבער וואס פאר א שייכות האט דאס צו דער מגילה, דא רעדט זיך ניט וועגן מרדכי'ס יחוס, דא רעדט זיך ניט וועגן דערויף ווי אזוי ער איז געקומען אהינצו - באווייזן ווי אזוי קוכט ער, און צו וועמען ער האט א שייכות, און אז ער איז געווען פריער אין ארי"י וכו', וואס דאס איז יא נוגע צו וויסן, כדי צו באווייזן אז מרדכי האט באקומען די שטארקייט דערפאר וואס ער איז געקומען פון ארץ יהודה, און פון מלכי יהודה - שטייט דאס אין א פסוק נאכדעם "עם הגולה אשר הגלתה עם יכניי' מלך יהודה אשר הגלה נבוכדנצר מלך בבל", במילא איז דער ענין פון איש יהודי - דאס וואס ער איז געקומען כיט גלות יהודה און כיט מלכי יהודה, שטייט דאס דערנאך, איז ניט פארשטאנדיק פארוואס דארף ער זאגן "איש יהודי", עד"ז דאס וואס ס'שטייט "בן יאיר בן שמעי בן קיש" איז אינגאנצן ניט פארשטאנדיק וואס פאר א שייכות האט דאס אהערצו?

אין פשוטו של מקרא קען רש"י ניט לערנען ווי ס'שטייט אין גמרא (מגילה יב, ב) אז בן יאיר בן שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו, און

- בן -

בן שמעי בן ששמע אל תפלתו, און בן קיש שהקיש על שערי רחמים ונפתחו, ווארום דאס איז ניט פשוטו. און אין פשוטו איז ניט קיין קושיא פארוואס שטייט "בן יאיר בן שמעי בן קיש", ווארום ס'איז דא כמ"פ אין הוכח וואס מ'איז מיחס דריי דורות.

עד"ז די קושיא וואס מ'פרעגט (חדא"ג כהרש"א שם) ווי זאגט כאן "שמעי בן קיש" - שמעי איז גאר געווען בן גרא און ניט בן קיש, איז אין פשוטו של מקרא איז דאס ניט קיין קושיא, ווארום דאס איז ניט דער שמעי בן גרא, נאר אן אנדער שמעי וואס ער איז בן קיש, ווי ס'איז טאקע דא כפרשים (ראה תרגום שני עה"פ ועוד) וואס זאגן אז שמעי בן גרא איז געווען בזמן דוד, און דער שמעי איז אן אנדער שמעי, ווארום אויב מ'וועט זאגן אז דאס איז דער זעלבער שמעי, וועט דאך אויסקומען אז מרדכי וואס ער איז געווען בזמן אחשורוש, און ער איז שוין דעמולט געווען א חבר בסנהדרין, ד.ה. אז נאך פאר דעם וואס הגלה נבוכדנצר, איז ער שוין געווען אין סנהדרין, איז דאך פארשטאנדיק אז ער איז שוין דעמולט געווען בן ארבעים שנה ויותר, און מרדכי איז געווען בן יאיר בן שכעי, ד.ה. אז אינגאנצן צוויי דורות פאר אים - יאיר און שכעי - איז געווען דער שמעי וואס שלמה המלך האט איס געהרג'עט בתחילה מלכותו (מלכים א' ב, מו), וועט מען דעמולט דארפן זאגן אז יאיר איז געבארן געווארן נאך ביכי שלמה, אדער עכ"פ אין ט' חדשים לאחרי ההחלת מלכות שלמה, און ער האט מאריך יכים געווען אז בן יאיר איז דאס געווען מרדכי, וואס ער איז געווען בזכן אחשורוש, וואס דאס איז דאך היפך הפשט לגמרי, איז פארשטאנדיק בפשטות אז דאס איז ניט דער זעלבער שמעי.

איז ראך דער פי' אין פסוק כפשוטו, אז "בן יאיר" מיינט אז זיין פאטער האט געהייסן יאיר, וואס זיין פאטער האט געהייסן שמעי, וואס זיין פאטער האט געהייסן קיש, פרעגט אבער דער בן המש למקרא וואס פאר א שייכות האט דאס צו דער מגילה, וואס קען מען דערפון ווייסן בנוגע צו תוקף הנס, בנוגע צו נס בכלל, בנוגע צו דער גאולה, אדער בהנוגע צום תוקף הגזירה?

און ראס וואס ס'איז דא אין דערויף דער ענטפער וואס די גמרא (מגילה יג, א) זאגט אז ער הייסט איש יהודי דערפאר וואס כפר בע"ז, וואס דאס האט איין געזוגט המן און דערפאר איז ארויס די גזירה, עד"ז דאס וואס ס'שטייט "בן יכיני" מיט אלע פירושים וואס איז דא אויף בן יכיני - זאגט אבער רש"י "כך פשוטו", אט דאס איז דער פשט, און מער איז ניסא אין פשוטו של מקרא, איז די פירושים וואס שטייען אין גמ', איז דאס ניט פשש"מ.

פרעגט אבער דער דער בן חמש, פארוואס שטייט דאס אין מגילה, וואס איז דאס נוגע, זאגט אים רש"י אז ס'איז דא דרושים אויף דערויף, אבער דאס איז "דרשו מה שדרשו", צו פשש"מ האט דאס ניט קיין שייכות, און די קושיא פארוואס שטייט אט דער פסוק, איז בפשוטו של מקרא גלאטער אז מ'זאל זאגן (און וויסן) אז ס'איז דא אויף דערויף דרשה, אבער די דרשות דארפן גארניט באווארענען ניט אין פשש"מ, ניט אין המשך הענינים, ניט אין קיינע ענינים, דאס איז נוגע מערניט אז בשעת דער בן חמש למקרא לערנט די מגילה, דארף ער דעמולט וויסן אז דער פסוק איז א טייל פון דער מגילה, און דאס איז אים נוגע צו קלאפן המן'ען, איז פארוואס איז דאס נוגע צו דער מגילה, וויסט ער דערווייל ניט,

- וארום -

וואלט ער איז נאך ניט צו געקומען צו דעם לימוד ע"ד הדרש, פארלאזט ער זיך אויף דעם וואס רבותינו דרשו, אבער מה שדרשו איז אים ניט נוגע ער זאל דאס וויסן איצטער, ס'איז גענוג ער זאל וויסן כערניט אז ס'איז דא אזא סארט מציאות פון רבותינו דרשו, וועט ער קלאפן המן'ען צוליב דעם דרש.

עד"ז בשעת ער לערנט דעם פסוק כלים מכלים שונים וועלט די זעלבע שאלה: בשעת מ'זאגט "והשקות בכלי זהב", איז פארשטאנדיק פארוואס מ'זאגט דאס, וואלט בשעה ס'איז געווען אזא עס רב, און ס'האט זיך געצויגן נאח ושמונים יום, און ס'איז געווען בחצר גינה ביהן המלך, ניט אלע ענינים בריבוי בכמות ובאיכות, און אעפ"כ האט כען געגעבן בכלי זהב. ד.ה. אז ס'איז געווען אזוי פיל כלים של זהב, נוסף אויף די אבנים טובות, און דער חור כרפס והכלה, ניט די אלע הפלאות וואס ער דערציילט אין כגילה, איז פארשטאנדיק פארוואס ער דארף דאס זאגן, כדי צו באווייזן די גרויסע עשירות וואס ס'איז געווען דארטן, אבער בשעה ער זאגט "כלים מכלים שונים" וואס דאס ביינט אז מ'האט ניט געגעבן אלעמען אין דער זעלבער סארט כלי, נאר די כלי זהב זיינען געווען פארשידענע סארטן כלים, פרעגט אויף דערויף דער בן חכש למקרא וואס איז דאס פאר אן אויפטו, זיין פאטער און מוטער זיינען ניט קיין גרויסע גבירים, פונדעסטוועגן זעט ער אז די כלי אין וועלכע מ'עסט פלייש איז אזא סארט כלי, און די כלי אין וועלכע כ'עסט בילעכיג איז אן אנדער סארט כלי, און די כלי אין וועלכע כ'עסט פארעווע איז א דריסע סארט כלי, און מ'טרינקט הה אין א פערטע סארט כלי, איז וואס איז דער אויפטו אז ס'איז געווען כלים מכלים שונים?

וען ס'וואלט געשטאנען אז יעדער איינער האט געהאט א באזונדער כארט כלי, איז אין דערויף דא א הידוש, דא שטייט דאך אבער כערניט "כלים מכלים שונים", ווי רש"י זאגט אז דאס איז בדוגמא ווי "ודתיהם שונות", וואס דער טייטש פון דהיהם שונות איז, אז זייערע כנהגים (בכללות) זיינען אנדערש פון דתי המלך, אבער ס'איז ניט דער פשט אז יעדער דה און יעדער כנהג דארף זיין אנדערש מיט א חידוש גדול, עד"ז "כלים מכלים שונים" איז דער טייטש "כלים כשונים זה מזה", ד.ה. אז בכללות איז געווען א סאך סארטן כלים, אבער ס'איז ניט דער טייטש אז יעדער כלי איז געווען אנדערש פון די צווייטע, איז אין דערויף איז דאך ניטא קיין גדלות, בפילא פרעגט דער בן חכש וואס האט דאס צוטאן צו דער מגילה?

אה"נ אז די מעשה איז סאקע אזוי געווען, איז דאך אבער געווען נאך פרטים דארטן: וען מ'איז געקומען; וען כ'איז אוועק געגאנגען; וען מ'האט זיך געלייגט שלאפן וכו', אבער די מגילה דערציילט דאס ניט, וואלט אין דערויף איז ניטא קיין נפק"מ, די כגילה דערציילט נאר דאס וואס מ'דארף וויסן לגבי גודל הגזירה; גודל הנס; תוקף הנס וכו', איז בשעת ס'שטייט אין מגילה "כלים מכלים שונים" (וואס דער טייטש איז ווי רש"י איז מקדים ע"ד ווי ודהיהם שונות כנ"ל), קען פרעגן - און פרעגט - דער בן חמש למקרא, וואס איז דאס נוגע צו דער מגילה? אויף דערויף זאגט רש"י "ורבותינו דרשו מה שדרשו" - זאגן אז ס'איז דא א שווערקייט אין דעם פסוק אין פשוטו של מקרא, קען כען ניט זאגן, וואלט אין פשש"מ איז ניטא קיין שווערקייט, די שאלה איז כערניט וואס איז דאס אים נוגע צו קלאפן המן'ען, און צו פרייען זיך אויפן נס, זאגט רש"י זאלסט וויסן זיין אז ס'איז דא אין דערויף א דרוש,

- אבער -

<u>הנחת הה' בלחי כוגה</u>

אבער דאס איז "מה שדרשו", איז דאס דיר איצטער ניט נוגע.

ועד"ז אז מ'זאגט פריער "וישנה ואת נערותי' לטוב ביה הנשים", איז פארשטאנדיק פארוואס מ'דארף דאס זאגן אין מגילה, ווארום דאס איז געווען די הכנה ס'זאל זיין "וחשא חן והסד לפניו", און דורך דעם האט מען געקענט מבטל זיין די גזירה, וואס דאס איז נוגע כדי צו באווייזן אז מ'דארף האבן אן אחיזה אין דרך הטבע, און ניט פארלאזן זיך נאר אויף א נס, ווארום ס'דארף זיין "וברכך הוי' אלקיך בכל אשר תעשה", ע"ד ווי ס'איז געווען דא, ד.ה. אז דאס האט זיך אנגעהויבן נאך כמה זמן לפנ"ז, ווען ס'איז געווען דער "וישנה ואה נערותי' לטוב ביה הנשים" וואס דערפאר איז דאס נוגע אין דער מגילה.

במה דברים אמורים, נאר בנוגע צו דעם וואס "וישנה", ד.ה. אנדערש פון אנדערע, דאס דארף די מגילה דערציילן, אבער דאס וואס ס'שטייט "ואת שבע הנערות הראויה לתת לה", וואס דאס איז דאך ווי רש"י סייטשט אפ "וכן עושין לכולן", אז אין דערויף איז ניט געווען קיין שינוי, איז דאך ניט פארשטאנדיק צוליב וואס דערציילט מען דאס אין מגילה, לכאו' האט ער געדארפט זאגן כערניס "וישנה ואת נערותי'", אבער דער "הראויות לתת לה מבית המלך" איז דאך ממעט אין דעם שינוי און אין דער מעלה פון אסתר'ן, ווארום דאס איז דאך געווען ביי אלעמען, איז פארוואס שטייט דאס אין מגילה?

דערפאר זאגט רש"י "ורבותינו דרשו מה שדרשו", דאס איז נוגע ע"ד הדרש, אבער צו פשט"מ האט דאס אינגאנצן ניט קיין שייכות, דא ראפסטו וויסן מערניס אז רבותינו דרשו מה שדרשו.

בשעת רש"י זאגט אין בראשית ובכ"מ אז ס'איז דא מדרשי אגדה - דארטן איז דאס נוגע צום פשט, אז מ'לערנט דעם פשט אנדערש, ניט אויף אזויפיל גלאטיק, ניט אויף אזויפיל אין אן אופן פון פשט"מ, משא"כ דא לערנט מען ניט אנדערש דעם פשט, און כ'דארף ניט לערנען דעם פשט אנדערש, מ'דארף נאר מוסיף זיין און מדגיש זיין וכו', אבער דאס איז נאר ע"ד הדרש, און ס'איז ניט נוגע צום פשט, ווארום כך פשוטו.

און דאס וואס רש"י זאגט ניט "כך פשוטו" ביי "כלים מכלים שונים" און ביי "שבע הנערות הראויה", איז דער ביאור אין דערויף:

ביי "כלים מכלים שונים" איז ניסא קיין קס"ד אז דער פשט איז אנדערש, וויבאלד אז ס'שטייט "ודהיהס שונה" (ווי רש"י ברייענגט אראפ), איז פארוואס זאל מען טייטשן "כלים מכלים שונים" אנדערש פון "ודחיהם שונות", איז וויבאלד אז ס'איז ניסא קיין קס"ד אז דער פשט איז אנדערש, דארף רש"י ניט זאגן "כך פשוטו", ער ברייענגט נאר "כליט מכליס שונים" אז דאס איז אזוי ווי "דחיהם שונה", במילא דארף ער ניט מוסיף זיין כך פשוטו; עד"ז בשעת מ'זאגט "שבע הנערות הראויות להת לה מבית המלך", דארף רש"י ניט זאגן "כך פשוטו", ווארום איז דערויף איז ניסא קיין אנדער פירוש.

אבער בשעת ס'קומט צו דעם פסוק "איש יהודי", וואס לכאו' מיינט דאס אז ער איז פון שבט יהודה, און דערנאך זאגט ער "איש ימיני" אז ער איז פון שבט בנימין, איז דאך דאס א סתירה, במילא דארף מען אפטייטשן אז מ'מיינט דא צוויי באזונדערע ענינים: דאס וואס ס'שטייט "איש יהודי" מיינט דאס אז ער איז געקומען מיט גלות יהודה און כלכי יהודה, און דאס וואס ס'שטייט "איש ימיני" מיינט דאס אז ער איז פון שבט בנימין,

אט דא דארף רש"י באווארענען אז "כך פשוטו", ווארום לכאו' איז דאס ניט דער פשט, ווארום ס'לייגט זיך אז אין דעם זעלבן פסוק, אין דעם זעלבן ענין, אין דעם זעלבן הכשך זאלן שטיין צוויי באזונדערע ענינים, וואס דערפאר דארף רש"י זאגן אז אעפ"כ איז "כך פשוטו", ס'קען אזוי זיין ע"ד הפשט אויך, נאר "ורבותינו דרשו כה כדרשו".

וואס דערפון זעט מען דאס וואס כ'האט געזעדט אכאל בארוכה אז אין פירוש רש"י איז יעדער זאך כדויק, און ווי געזעדט אז מ'מוז אזוי זאגן, נוסף אויף דערויף וואס ס'שטייט בפירוש אין ספריס פון גדולי ישראל בכ"מ דעם גודל הדיוק וואס כ'דארף האבן אין לשון רש"י בפרט בפירושו עה"ת, אפשר נאך כערער ווי אין פירושו בש"ס,

וואורום ע"ד ווי דאס וואס כ'זאגט אז אין פרש"י איז דא יינה של הורה, זאגט מען דאס בהנוגע צו פירוש רש"י עה"ת, אבער בהנוגע צו פירושו בש"ס דארף מען זוכן צי ס'איז דא ערגעץ וואו א רמז אויף דערויף, אדער ניט, און בפרט נאך לויט דעם דרוש פון "לא תשביה" אין לקו"ה (ויקרא ה, ג) וואס דארטן זאגט ער אז מקרא איז פארבונדן מיט פניכיות התורה - יינה של הורה, איז דערפון נאך מער כסתבר צו זאגן אז דאס וואס בפרש"י איז דא יינה של חורה, איז דאס בעיקר דא בפירושו על המקרא, אבער בהנוגע לפירושו אויף כשנה וגמרא, איז וויבאלד אז דאדטן איז דאך ניטא דער קירוב און די שייכות מיט סודות התורה אויף אזויפיל ווי דאס איז אין מקרא, ככבואר אין די דרושים, זאגט מען ניט אז דארטן איז דא יינה של הורה, עד"ז דאס וואס מ'זאגט אז רש"י איז מפרש פשט"מ, און יעדער ענין איז כדויק וכו', איז דאס בעיקר בפירושו על התורה - ווי רש"י אליין זאגט בכ"מ אני לא באתי אלא לפרש פשוטו של מקרא - נאך מער ווי דאס איז בפירושו על הש"ס.

וכאן המקום להסביר, אז נאך די אלע זאכן, און אפי' אז כ'איז זיך מפלפל אין רש"י, און מ'לערנט יינה של תורה וכו', דארף מען ניט פארגעסן וועגן פשטות הדברים.

וואס דאס איז א תשובה אויף דעם וואס איך האב געהאט כו"כ שאלות בהנוגע וואס ס'האט זיך געזעדט (שיחת ש"פ ויקהל ש.ז.) דער ביאור אין פרש"י עה"פ "וכל הנשים אשר נשא לבן אהנה בחכמה סוו את העזים" (ויקהל לה, כו), סייטשט אויף דעם רש"י "כעל גבי העזים היו סווין אותן", אז זיי האבן געוועבט דעם צכר ווי די שערות זיינען נאך געווען על גבי העזים.

האט מען דעמולט געפרעגט די שאלה פארוואס האט כען דאס געטאן נאר בא עזים, און ניט בא הכלה וארגכן וכו' וואס ס'שטייט אין דעם פריערדיקן פסוק, לכאו' וויבאלד אז דאס איז אן אוכנוה יהידה, האט מען דאס געדארפט טאן אויך דארטן?

האט כען אויף דערויף געטפעדט (לחידודא און ע"ד בדוחק) אז וויבאלד אז בא הכלה וארגכן וכו' האט כען געדארפט פאדכן דעם צכר פון די כבשים, איז ווען כ'וואלט געפארכט כעל גבי הכבשים, און אזוי וואלט מען דאס געבראכט, איז דעכולט ביז וואנעט כען ווען דאס ניצן פאר דעם משכן, ווען דורך גיין א טך צייט, ובפרט אז די נדבות האט מען געבראכט גלייך אין די ערשטע צוויי טעג, ווי ער זאגט אין פסוק "בבקר בבקר" (ויקהל לו, ג), און דעם משכן האט כען אויף געטעלט ערשט בר"ח ניסן, און אפי' דער משכן זאל זיין מוכן להקבה, איז דאס אויך געווען ערשט בכ"ה בכסלו, ווי ס'שטייט אין מדרש (פס"ר ו), און אפילו אז דער בן הכש לכקרא האט נאך ניט געלערנט

- מדרש -

הנחת הת' בלתי מוגה

מדרש, ווייסט ער אבער אז בויען א משכן מיט קרשיס ואדנים וכו׳, כוז דאס נעמען צייט, במילא וויבאלד אז די נשיס האבן געוואוסט אז ס׳וועט נעמען אסאך צייט ביז מ׳וועט אויפשטעלן דעס משכן, איז אויב זיי וואלטן געבראכט דעם צמר ווי ער איז על הכבשים, וואלט דאס געווען געפארבט מערניט ווי בשעה זיי האבן דאס געבראכט, אבער דערנאך אז ס׳וואלט דורך גיין א ביסל צייט, וואלט צו געוואקסן נאך צמר, וואלט דאס געבליבן ניט געפארבט, במילא וואלט געווען א טייל פון די צמר געפארבט מיט ארגמן, און א טייל וואלט געווען צמר טבעי.

איז געווען אויף דערויף א המון קושיות, מ׳האט געקענט פארבן א צווייטן מאל, געקענט פארבן שפעטער, פריער, באופן כך, ובאופן כך, מיט כמה ערליי פלפולים.

איז נוסף לזה וואס ס׳איז דאך א נפק"מ צווישן א זאך וואס מ׳פארבט איר איין מאל, אדער מ׳פארבט איר צוויי מאל [וואס דאס איז אויך בנוגע להלכה פון מעביר קולמוס על הכתב - א צווייטן מאל וכו׳], ווי מ׳זעט דאס במוחש,

דער עיקר איז אבער, אז אט די אלע וואס האבן געפרעגט די קושיות, האבן פארגעסן ווי די גאנצע מציאות איז, וואס דערפאר האט מען דערמאנט בשעה מעשה אין דעם פארבריינגען אז מ׳האט געפרעגט אמאל ביי א קינד וואס ער לערנט, זאגט ער אז ער לערנט המחליף פרה בחמור, און מ׳פארטייטשט דאס אים אויף ענגליש, אדער אויף אידיש, האב איך אים געפרעגט צי ער ווייסט וואס איז א פרה, זאגט ער אז ער ווייסט אז דאס איז א זאך וואס האט הערנער און האט פיס, ער האט אבער קיין מאל ניט געזען קיין פרה, ער איז אלט פינף יאר, אכט יאר, צען יאר, צוועלף יאר, אבער ער האט קיין פרה קיין מאל ניט געזען, במילא אז ער האט קיין מאל ניט געזען קיין פרה קען מען אים איינרעדן איך ווייס וואס.

- ס׳איז דא א ספר בן המלך והנזיר בריינגט ער דארט פארשידינע משלים, זאגט ער דארטן א משל פון א מלך וואס האט געהאט א זון א טפש, האט ער געוואלט האבן פון אים נחת, האט ער אים געשיקט לערנען, האט ער געלערנט א ריבוי זמן, ביז ער האט באקומען סמיכות אויף רבנות, דערנאך איז מען געקומען צו אים, און מ׳האט אים געפרעגט אז בשעה מ׳האלט א קיילעכדיקע שטיין אין האנט, און דערנאך וויל מעל עפענען די האנט, און די שטיין קען ארויס פאלן, במילא וועט דאס עפעס צוקלאפן וכו׳, איז די שאלה צי ער דארף באצאלן צי דארף ער ניט באצאלן, האט ער גענטפערט אז ס׳איז תלוי וואס האלט ער אין האנט, אויב ער האלט א פינגערל, וועט דאך דעמולט זיין דער היזק א קליינער, ווארום ס׳איז א קליינע זאך, האט ער ניט וואס צו מורא האבן, אבער אויב ער האלט אין האנט א מיל-שטיין, א שטיין וואס מ׳מאלט מיט איר אין בית הרחיים, און אויב ער וועט עפענען די האנט קען די מיל-שטיין ארויספאלן, איז דאס האט ער געלערנט אז א מיל-שטיין קען מזיק זיין,

ער האט קיין מאל ניט געזען קיין מיל, אויב ער האט געזען האט ער ניט געוואוסט אז דאס איז א מיל, ווייסט ער ניט וואס א מיל-שטיין איז, ער ווייס נאר אז דאס איז אן אבן, וואס מיט א אבן קען מען שלאגן, אזוי שטייט אין חומש "באבן יד גו׳ הכהו" (מסעי לה, יז), שטייט דאך אז ס׳איז אן אבן וואס ער האלט אין האנט, און ער ווייסט אז א מיל-שטיין איז אויך אן אבן, במילא איז דאס וואס שטייט אין חומש באבן יד, קען דאס מיינען אויך א מיל-שטיין, קען מען דאס האלטן אין האנט,

- איז -

הנחה הת׳ בלתי מוגה

איז אויב ס'איז ארויס בעפאלן א כיל-שטיין, דעמולט דארף מען פרעגן ביי א רב, אדער מ'דארף צאלן - וואס ער האט אים געטפערט.

עד"ז בנדו"ד, דער וואס וויכטט ניט ווען מ'פארבט, ווי אזוי מ'פארבט, קען ער פרעגן אזא שאלה, אבער דאס איז דאך א זאך וואס אפי' א בן חכש למקרא קען דאס וויסן, ער וועט פרעגן ווי אזוי כ'פארבט צמר, ווי אזוי מ'פארבט א בגד. וועט כען אים זאגן אז כ'נעמט ניט א בערשטל און כ'פארבט אפ יעדער האר, נאר כ'נעמט דעם צמר און כ'לייגט אים אריין אין א יורה של צבע, בכילא אויב זיי וואלטן געפארבט דעם צמר מיט הכלת וארגמן ותולעת שני על גבי הכבשים, האבן זיי געדארפט נעמען די כבשים און אריין ווארפן אין דעם יורה של צבע, איז אין דרך צביעה בכך, קיינער פארבט ניט קיין צמר אויף אזא אויפן, און פארבן כיט א בערשטל יעדער האר, טוט כען דאס אויך ניט.

די קושיא ביי מיר איז בעווען ניט אויף א בן חכש למקרא, אויף אים איז קיין וואונדער ניט וואס ער וויים ניט דערפון, וכאמור ער קען טראכטן אז אבן יד מיינט כען א מיל-שטיין, די קושיא ביי כיר איז בעווען אז ס'האבן דאס געפרעגט אזוינע וואס האבן געלערנט כמה שנים אין א ישיבה, ס'איז דא א משנה כפורשת אין ב"ק (ק, ב), וואס דאס איז א משנה וואס כ'לערנט אין אלע ישיבות, און אין תחילת הסדרים, וואס די משנה זאגט דארטן "הנותן צמר לצבע והקדיחו יורה", אז דער צמר איז קאיילע געווארן אין דעם טאפ וואו ס'געפינט זיך דער צבע, און דער טייטש פון "הקדיחו" איז אז ס'איז געווען צו הייס, במילא איז געווארן דער צמר בלתי ראוי, איז דעמולט דארף ער יא צאלן, ניט צאלן, ווי די פרטי החילוקים שבדבר, טטייט דאך אין דער משנה אז מ'פארבט צמר דורך דעם וואס מ'לייגט אים אריין אין א יורה.

דערנאך איז דא א גכרא אין מנחות (מב, ב) בהנוגע צו תכלת, וואס די גכרא זאגט ווי אזוי האט מען געמאכט תכלת, אז כ'האט בענומען א יורה, און אין דעם יורה האט כען געקאכט, און דארט האט מען אויסגעפרואווט, דערנאך האט מען ארויס בענומען, און אריין געלייגט דעם צמר, און אזוי האט מען געמאכט תכלת.

די גרעסטע קושיא איז ביי כיר געווען אויף די לומדים וואס קאכן זיך אין רמב"ם, דער רמב"ם בריינגט אראפ די גאנצע סוגיא פון מנחות ווי אזוי מ'מאכט תכלת אין הל' ציצית (פ"ב ה"ב-ג), אז כ'נעמט א יורה און מ'קאכט דאס, און דערנאך לייגט מען אריין אהינצו אביסל צמר אויף אויספרואווט, און אז מ'זעט אז דאס איז א בוטע דוגמא, אט דעמולט לייגט מען אריין אהינצו רעם גאנצן צמר.

און אט דעמולט פאלט אפ די גאנצע קושיא, בשעת מ'דארף פארבן א וואנט, איז דער סדר טאקע אז מ'נעמט א בערשטל און מ'רופט א פיינטער, און מ'גיט אים דעם בערשטל, און מ'קוקט ווי אזוי ער פארבט די וואנט, אבער בשעת מ'דארף פארבן צמר כיט תכלת ארגמת והולעת שני, איז דער סדר ניט אזוי כנ"ל.

ס'איז מערניט וואס להידודי, און אויב מ'וועט פרעגן פארוואס האבן זיי ניט געפארבט אין אן אופן מיט א בערשטל וכו', באווארנט דאס רש"י דערמיט וואס ער זאגט אז ס'האט געדארפט זיין אן "אומנות יתירה", וואס "אומנות" איז דער טייטש א דבר שלם (ווי געוועדט דעמולט ביי דעם פארבריינגען), האט מען געדארפט צוטעלן א זאך וואס איז אויפגעטאן געווארן ווי אן אומן טוט דאס, און נאככער, אין אן אופן פון אומנות

- יתירה -

יהירה, דארף מען דאס טאן אזוי ווי אן אוכן טוט דאס, איז אן אוכן אז עד דארף פארבן א וואנט, מאכט ער דאס מיט א בערשטל, און אז ער דארף פארבן צמר מיט תכלת וכיו"ב, דארף ער האבן א יורה. און אין דער יורה דארף ער אריין לייגן דעם צמר וכו'.

וואס דאס איז בהמשך להאכור לעיל, אז ס'איז דא אכאל אז ב'קאכט זיך, און כ'פארגעסט אז אויב ס'רעדט זיך וועגן האלטן אין האנט. קען דאס זיין אן "אבן יד", אזוי ששייס אין חומש, ס'קען אבער ניט זיין א מיל-שטיין; עד"ז אז ס'רעדט זיך וועגן פארבן צמר אין אן אופן פון אן אומנות - אין אן אופן הרגיל, דארף מען אריין לייגן דעם צמר אין א יורה, און די יורה דארף קאכן, מיט אלע פרטים וואס די גכרא זאגט, און ווי מ'זעט דאס במוחש וכו'.

בהמשך לענינגו (ווי געדעדט פריער) בנוגע צו פירוש רש"י וואס רש"י זאגט "כך פשוטו ודבוחינו דרשו מה שדרשו", און ווי געדעדט פריער אז אין פרש"י איז דא יינה של תורה, וואס דאס זאגט מען בכיותד בהנוגע צו כקרא, וואס אין מקרא איז דאך אויך נכלל די מגילה, ווי מ'זאגט דאך "מקרא מגילה", און בפרט אז די מגילה איז דאך איינע פון די כ"ד כהבי קודש, ווי די גמרא זאגט אין ב"ב (יד, ב ואילך) ובכ"מ, איז אין דערויף איז דא ווי דאס איז עפ"י פשוטו,

וואס פשוטו איז, אז יעדער איד וואס האט יסורי גלוה, דארף ער וויסן אז ער געהערט צו יהודה, און ניט סתם צו יהודה, נאר ער געהערט צו מלכי יהודה, און ס'איז קיין נפ"מ ניט וואס איז זיין חינוך, און ווי אזוי ער פירט זיך, און וואס ער האט געטאן מיט א רגע פריער וכו', וויבאלד אז דער אויבערשטער האט אים געבראכט אין גלות, וואס דער גאנצער גלות איז בעוועז גלות יהודה, איז די אלע וואס געפינען זיך אין דעם גלות, זיינען זיי דאך אין דעם גלות יהודה, איז פריער זאגט רש"י גלוה יהודה, ווארום פון דעם וואוט "יהודי" איז דא א ראי' כערניט ווי אויף גלות יהודה סתם, דערנאך זאגט אבער רש"י אז מ'ווייסט אז גלות יהודה איז ניט געוועז אין אן אופן אז מ'האט געשיקט אידן אן א הנהגה, נאר מ'האט געשיקט אידן מיט מלכי יהודה, איז בטעה ער קומט אין גלות מיט זיין כלך - כאן מלכי רבנן, און ער פאלגט דעם כלך, אפילו ווען דער כלך געפינט זיך אין א כעמר וכצב פון עבדי דאהשוועש אגן, און ער פירט זיך אין אן אופן אז "את דהי המלך אינם עושים", בכילא איז דעמולט ניטא דער גאנצער ענין פון כבשו פניהם בקרקע.

וואס דאס וואס כבשו פניהם בקרקע איז דאך מכנ"פ, אדער זאג אז דו ווייסט ניט דעם דין, געהערסטו ניט אין סנהדרין, אדער זאג אז דו ווייסט דעם דין וכו', איז דאס וואס כבשו פניהם בקרקע איז רער פירוש אין דעם אז ער ווייסט דעם דין, ער האט אבער כורא צו זאגן, איי ס'שטייט דאך "לא הגורו מפני איש" (דברים א, יז), האט ער אויף דערויף א פירוש אז דאס מיינט מען א צווייטן אבער ניט אים, אפזאגן זיך פון סנהדרין ווייל ער ניט מאיזה טעם שיהי'; זאגן א שקר ח"ו, קען ער ניט; אוועק גיין פון סנהדרין, ווערט ער דאך אויס קאפעלוסש נאכער; אויס תבר בסנהדרין: האט ער די עצה בלייבן זיצן אויפן ביינקל, און זאגן אז ער זיצט אין סנהדרין, אבער כבשו פניהם בקרקע, פארוואס איז כבשו פניהם בקרקע, ווארום ער רערשרעקט זיך פאר דהי המלך, ער רערשרעקט זיך פאר א אהשדרפנים ופחות המלך וכו'.

- בשעת -

הנחת הת' בלתי בוגה

בשעת אבער אז לא קם ולא זע, און לא יכרע ולא ישתחוה, אט דעמולט איז אכה טאקע ער שפארט זיך ניט אין שער המלך, וואורום דער רין איז "אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק", וואס דאס איז ניט קיין סהירה צו דהי המלך - מלכו של עולם, איז ער מקיים רעם דין, אבער בשעת ס'רעדט זיך וועגן אן ענין אז מ'דארף זאגן א פס"ד וועגן "כיהו יהודי", און כ'דארף זאגן אז מ'טאר ניט נעמען קיין איין פרוטה בשעה אז מ'שטעלט א תנאי אז דערפאר זאל ער דארפן מחניף זיין צו פב"פ, און זאגן אז יענער טוט אויף אין הורה ומצותי', וויסענדיק אז ער איז א מחריב שלימות העם, שלימות ההורה, שלימות ארץ הקודש, דאס איז ניט דער סדר וואס די כגילה וויזט אן יעדער אידן, וואורום די כגילה זאגט אז ניט נאר מרדכי איז לא יכרע ולא ישתחוה, נאר אזוי פירט זיך אויך עם כרדכי.

און ס'איז ניט דער פשט אז כ'העלפט אים אין דעם, נאר ארבה, "כל עבדי המלך כורעים ומשתחווים", דאס איז אבער די וואס זיינען "עבדי אחשורוש", וויבאלד אבער אז "עבדי אהם", איז דאס אפילו וועו מ'געפינט זיך אין א כעמד וכצב פון עברי דאחשורוש אנן, איז לא יכרע ולא ישתחוה.

און אט דעמולט ווערט סוכ"ס "אכה כארץ תצכח" (תהלים פב, יב), און כ'פירט זיך אויס אז "דבר אלקינו יקום לעולם" (ישעי' מ, ח), אע"פ וואס רבוה כחשבוה בלב איש, און סוכ"ס איז לא ידח מכנו נרח, און דאס טוט זיך אויף אין א גוטן אופן ובטוב הנראה והנגלה, וואורום "ליהודים היתה אורה", די אייניציקע זאך וואס לייכט אים אין זיין הנהגה איז דאס מערניט ווי "הורה", איי ער דארף האבן פרנסה, - ניט דאס לייכט אים; ער דארף נושא חן זיין בא בני ביהו - ניט ראס לייכט אים; ער דארף נושא חן זיין בא זיינע חלמידי הישיבה אדער הלכידי הכולל - ניט ראס לייכט אים; ער דארף זיי געבן פרנסה, ער דארף זיי געבן וואס צו עסן - דאס איז אבער ניט תורה, דאס איז הומכי הורה,

הורה האס ניט קיין פשט'לאך, הורה איז דער פשט א הוראה ווי זי שטייט אין שו"ע, און אין שו"ע שטייט אז א מצוה הבאה בעבירה איז (ווי כ'ברייגט אויף דערויף אראפ דעם פסוק) ראס היפך פון ברך ה' (שו"ע אדה"ז או"ח סי' כ"ה סל"ה), וער"ז אז מ'נעמט א פרוטה וואס ערפאר ראדף מען זאגן אויף אן ענין וואס ער איז א חורבן פאר תורה וכצותי' - אז דאס איז א הישג דהי, איז דאס היפך התורה.

איי דאס וואס ס'וועט פעלן אין החזקת הכולל, אין תמכין דאורייתא, איז דאס סאקע אן ענין של צדקה, און א צדקה נעליח ביותר, ס'איז ניטא קיין גרעסערער ענין ווי תמכין דאורייתא - "והומכי' מאושר", און ווי ער זאגט (זח"ג נג, ב) "אל תקרי באושר אלא מראשו", און זבולן איז קודם לישכר, אלע זאכן אמת, וואס איז אבער די הוראה, איז דאס "תורה אור", ניט "נר מצוה", אפילו ניט די גרעסטע מצוה פון צדקה, במילא קען דאס זיין פאר מצות צדקה, פאר ההזקת ה"ח וכו', אבער אויב הורה זאגט אז כ'טאר ניט, און הורה זאגט אז דאס איז א חורבן הרת, איז אט רעמולט דארף ער זאגן אז הורה זאגט אז דאס איז חורבן הרת, איי וואס וועט זיין כיט די אנשי הכולל, מיט די אנשי הישיבה, מיט כל בנ"י וכו', האס דאך דאס דער אויבערשטער בעוואוסט, און אעפי"כ האס ער געוואלט אז מצוה הבאה בעבירה זאל זיין אן ענין וואס איז היפך פון ברך ה'.

וואס דערפאר איז אין דעם זעלבן פסוק כטייט "שמחה זה יו"ט" - א מ"ע מה"ת; "ששון זה כילה" - א מ"ע מה"ה; ויקר אלו הפילין וואס הוקשה כל התורה כולה להפילין (קידושין לה, א), וואס איז אבער דער

- ענין -

הנחת הת' בלהי מוגה

ענין פון "אורה" - וואס כאכט אין ליכטיג, וואס באלייכט אים, און באווייזט אים וואו ער זאל גיין, און וואס ער זאל זאגן - איז די איינציקע זאך איז דאס הורה.

און אט דעכולט פועל'ט ער אז ס'זאל זיין א שכחה אמיתית בא די תלמידי הישיבה, און בא די תלמידי הכולל, און בא תלמידים ותלמידות בנ"י בכ"מ שהם, ביז אז דאס פועל'ט אז דער וואס ביז איצטער האט ער נאך נית הרסה געהאט, איז בשעהא חדא וברגעא חדא וועט ער מודה זיין על האבה, און וועט אפדיינקן צו די וואס האבן אים נית געלאזט בלייבן במעמדו ומצבו, און האבן ביי אים געפועל'ט דעם "ונהפוך הוא", מאבל (מיט די אלע פרטים וואס נית פאר קיין אידן געדאכט) ליו"ט, מיט אלע ענינים וואס ער רעכנט אויס אין מגילה.

און ס'וועט זיין דער אורה כפשוטו, שכחה כפשוטו, שכון כפשוטו, ויקר כפשוטו, מיט אלע פירושי חז"ל, ואעכו"כ אז דער "ויקר" וועט פועל'ן אז ס'וועט זיין דער "נפל פחד היהודים עליהם", ביז וואנעט אז "רבים מעמי הארץ מתיהדים" - גיור כהלכה, וואורום "נפל פחד היהודים עליהם", עאכו"כ דער פחד היהודים וויי רער רמ"א (במחיר יין) סייטשט אפ אז פחד היהודים ציינט דער פחד וואס אידן האבן פאר אידישקייט, פאר תורה ומצותי', איז דער פחד נפל עליהם - וועט דאס פאלן אויף יעדער אידן, און ס'וועט אים משנה זיין מן הקצה אל הקצה, אז ער וועט מורא האבן מערניט ווי פאר דעם אויבערשטן אליין, במילא וועט ער זיך פירן נאר אין אן אופן ווי "דבר אלקינו יקום לעולם", במילא וועט ער זיך פירן ווי די גמרא (שבת קלח, ב) זאגט "דבר ה' זו הלכה", במילא וועט זיין דער צווייטער פי' אין די זעלבע סוגיא (שם) "דבר ה' זה הקץ" - מיסמך גאולה לגאולה, די גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

און אין די לעצטע טעג פון גלות וועט זיין דער "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך", וואורם ס'וועט זיין שלימות ההורה, און שלימות עם ישראל, במילא וועלט אויך שליכות פון ארה"ק, און ס'קומט די גאולה ע"י משיח צדקנו, ואס ער וועט מאכן דעם סוף פון "קץ שם לחושך", דער סוף פון גלות, און וועט אנהויבן די אתחלתא דגאולה, ווי דער רמב"ם (הל' מלכים ספי"א) פסק'נט אפ בפירוש ווי דער סדר איז, אז פריער וועט זיין דער יבנה ביהמ"ק בכקובו, און ערשט דערנאך וויייסט מען אז דאס איז משיח וודאי, און וויקבץ נדחי ישראל, און ס'וועט זיין דער "ושתי את גבולך מים סוף ועד ים פלשתים וממדבר עד הנהר" (משפטים כג, לא), ביז אין אן אופן פון "ירחיב ה' את גבולך" נאך מערער, ווי ער זאגט אין מדרשי חז"ל אויף די פסוקים פון פ' מסעי.

וע"י מעשינו ועבודהינו במשך זמן הגלות באופן אז מ'זאל רעדן באופן כך, ובחקיפות באופן כך, און נית שמען זיך, ביז אז אפילו אין שושן הבירה רעדט מען אויך ווי מרדכי האט אנגעזאגט בשעתו, און ער האט דאס אויבערגעגעבן עד סוף כל הדורות - "וזכרם לא יסוף מזרעם", אט דעמולט ווערט מען - אין זמן הגלות - א משנה למלך, און דאס ווערט די הכנה קרובה אז ביד רמה ובקוכה זקופה זאל מען ארויס גיין פון גלות, ובחסד וברחמים, וביד רמה, ווי ס'איז געווען בימי צאתך מארמ"צ, און פראוען דעם סדר און בענטשן דעם חודש הגאולה ביחד עם משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

ציוה לנגן האפ קאזאק, ניגון הכנה, ניגון אדה"ז (בבא הרביעית פ"א), ניע זשוריצי, עוצו עצה, הושיעה את עמך, ניעט ניעט.

(אח"כ אמר): די וואס דארפן מאכן א ברכה אחרונה וועלן מסתמא נית פארגעסן מאכן א ברכה אחרונה.

סרם צאתו ההחיל לנגן כי בשמחה.

הנחת הת' בלתי מוגה